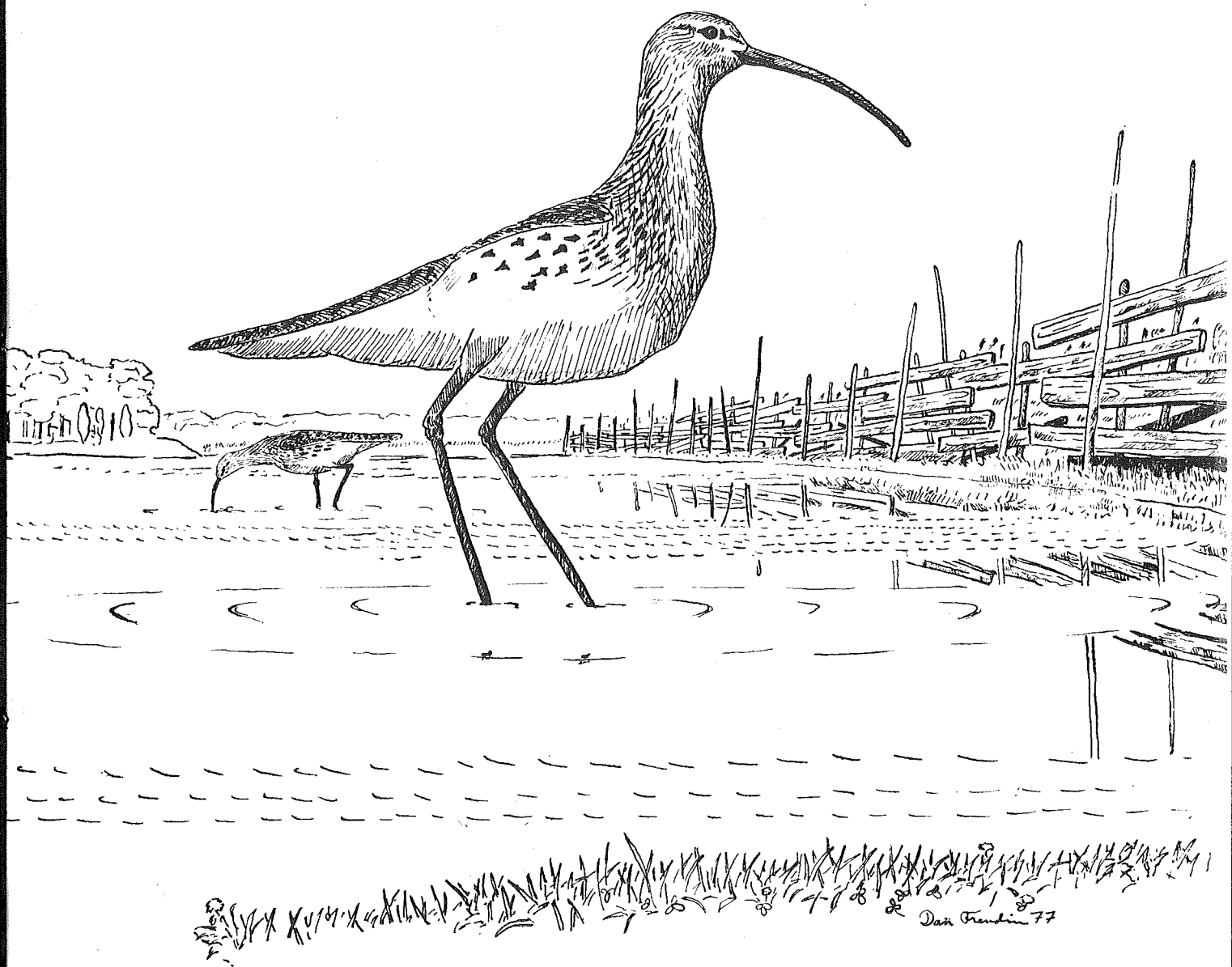

Naturinventering av Marsängsområdet

Utförd av
Oxelösunds fältbiologer

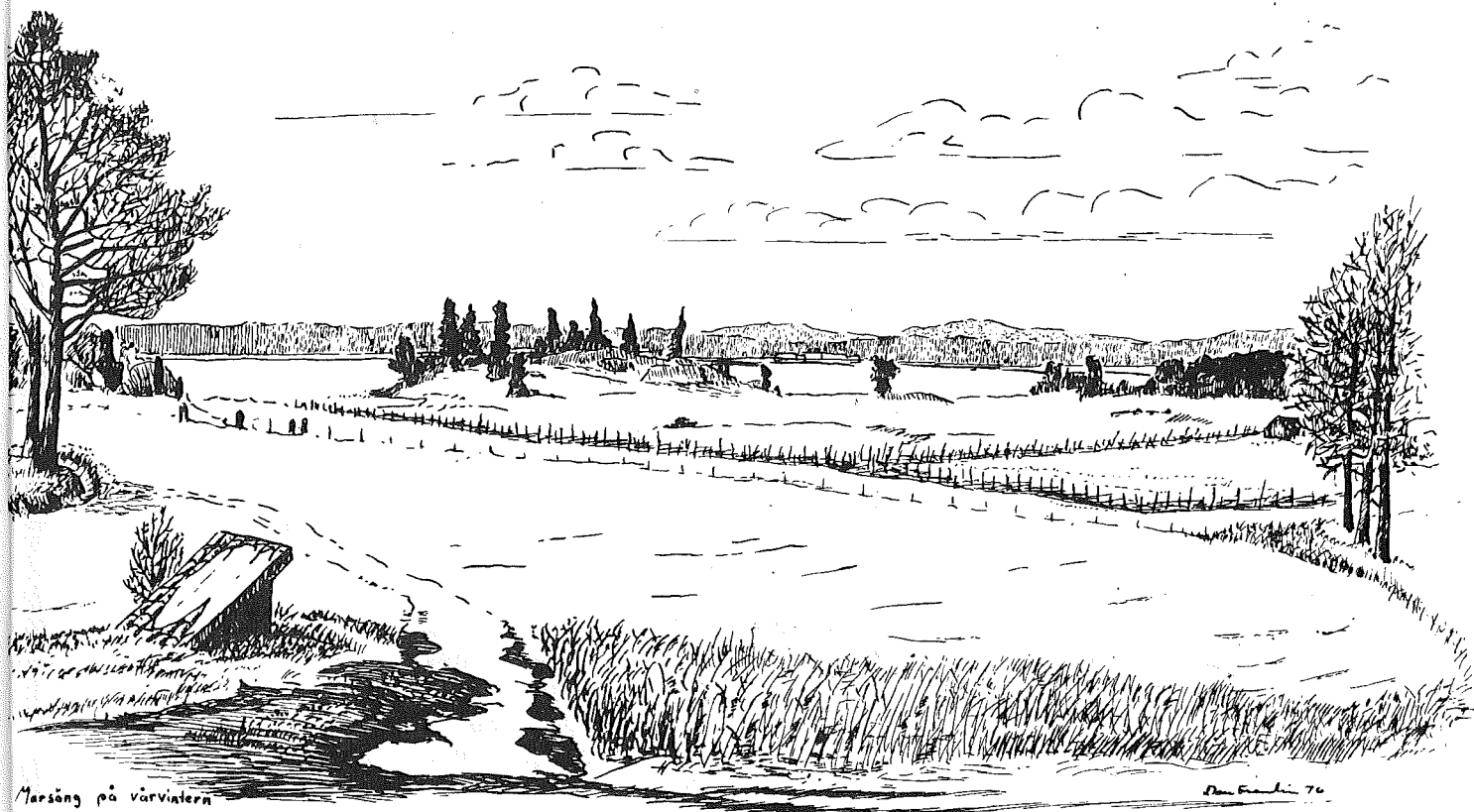
Naturinventering av
MARSÅNGSOMRÅDET

utförd av
Oxelösunds fältbiologer

Januari 1978

Innehållsförteckning:

Inledning	sid 3
Karta som visar var Marsäng ligger	-"- 5
Delområdesindelning av undersökningsområdet	-"- 5
Karta utvisande hur Marsäng såg ut 1974	-"- 6
Karta utvisande hur Marsäng såg ut 1977	-"- 6
Hur Marsäng bildats	-"- 7
Geologi	-"- 8
Botten och siktdjup i Slängaviken och Fredövikén	-"- 10
Islossning	-"- 12
Flora	-"- 13
Fanerogamer och kärllkryptogamer	-"- 13
Kryptogamfloran (utom kärllkryptogamer)	-"- 29
Ryggradslösa djur (utom insekter)	-"- 33
Insekter	-"- 34
Herptilier	-"- 39
Fåglar	-"- 40
Däggdjur	-"- 63
Hot mot Marsäng	-"- 66

Marsång på vintervintern

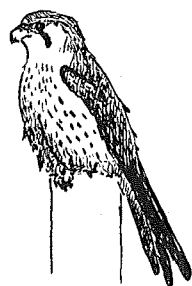
Dan Franck 70

Tussilagon har slagit ut. Det är vår i luften. En ljum sydvind för med sig doften av blöt jord och nyutslogna vårblommor.

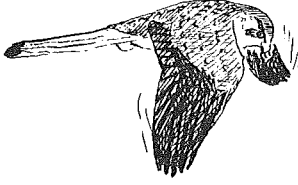
Vi närmar oss Marsång gående den sista biten och leder våra cyklar på den av vårfloden indränkta vägen. Redan på håll hör vi sånglärkorna drilla och viporna kvida över den på vissa skuggiga ställen ännu snötäckta marken. En storspov ljunder med sin accelererande drill.

När vi nått vårt mål och ängarna ligger framför oss ställer vi ifrån oss våra cyklar under en ek och blickar ut över landskapet med våra kikare för att kanske kunna upptäcka något intressant innan vi går ut på ängarna.

Våra blickar löper utefter vassen i mynningen av en vik, som av någon fått namnet Fredövik, och fortsätter utefter en lång gårdsgård som ger området mycket av dess charm. Och där! I toppen av den längsta gårdsgårdsstören sitter en fågel, något mindre än en kråka. Det är en tornfalk. Lugnt och en aning slött spanar han ut över tuvmarken och den kortbetade stora strandängen.

Plötsligt verkar den fått syn på något i vassen vid den andra av områdets vikar: Slängaviken. Han kastar sig ut från stolpen och på något stela men ändå snabba vingar flyger han över gräset mot ladan som står mitt ute på ängarna och fram till vassen där han stannar i luften och ryttlar. Efter några dykningar och ryttlanden sätter han kurs mot Boholmen, som är en tallbevuxen halvö som skjuter ut i Slängaviken. Där slår han sig ner ett tag men är snart på vingarna igen och flyger mot oss. Först över den alkantade Mellanholmen och sedan över Granö som med sin höjd och sina stora granar dominerar hela landskapsbilden. Till sist gör den en sväng över skogspartiet vid Fredövik och över gårdsgården den nyss satt på och slår sig ner på samma stөр den spanat ifrån när vi upptäckte den.

Liknande syner som den ovan beskrivna har vi i Oxelösunds fältbiologer kunnat se när vi åkt till Marsäng på vårarna. I tio års tid har detta område varit ett ständigt återkommande exkursionsmål.

Marsäng, som är ett stort öppet kulturlandskap med både betade och obetade sank-ängar, ligger längst in på den norra stranden av Marsviken (ca 14 km från Nyköpings centrum) i östra Sörmland.

Detta område har under 1975 och 1976 intensivt naturinventerats av oss (men ända sedan 1966 har inventeringar gjorts). Anledningen till att vi valde just detta område är, förutom att det är ett mycket vackert område, att det i början av 70-talet blev aktuellt att bygga fritidshus i kanten av ängarna. Dessutom skulle man anlägga båt- och badplats i Fredövikén.

Detta ansåg vi skulle slita på området och störa det rika fågelliv som finns där. Vi samlade in namn mot exploateringen och uppvaktade Nyköpings kommun med namnlistorna, men detta hjälpte inte.

Vi beslutade därför på ett klubbmöte att inventera Marsängs växt och djurliv för att visa hur värdefullt området är. Inventeringen skulle också dokumentera och visa hur det såg ut innan exploateringen.

En marsängskommitté bestående av sex personer tillsattes. Var och en av dessa blev ansvarig för ett ämnesområde som skulle undersökas (fåglar, däggdjur, fanerogamer, kryptogamer, insekter och övriga ryggradslösa djur samt grod- och kräldjur). Fältkartor gjordes och området delades in i mindre delområden (se karta).

Under fältarbetet och sammanställningen har de ämnesansvariga gjort det mesta arbetet men som målsättning har vi haft att få så många medlemmar som möjligt engagerade i inventerandet. Därför har vi förlagt många exkursioner och läger till området. Fältarbetet har för det mesta skett på veckoslut.

Från början var det meningen att vi skulle bli klara hösten -75, men eftersom hela inventeringen gjordes på fritid räckte inte tiden till. Vi beslöt därför att hålla på ett år till för att inventeringen inte skulle bli för ofullständig på de områden vi lagt tonvikten vid; fåglar och fanerogamer.

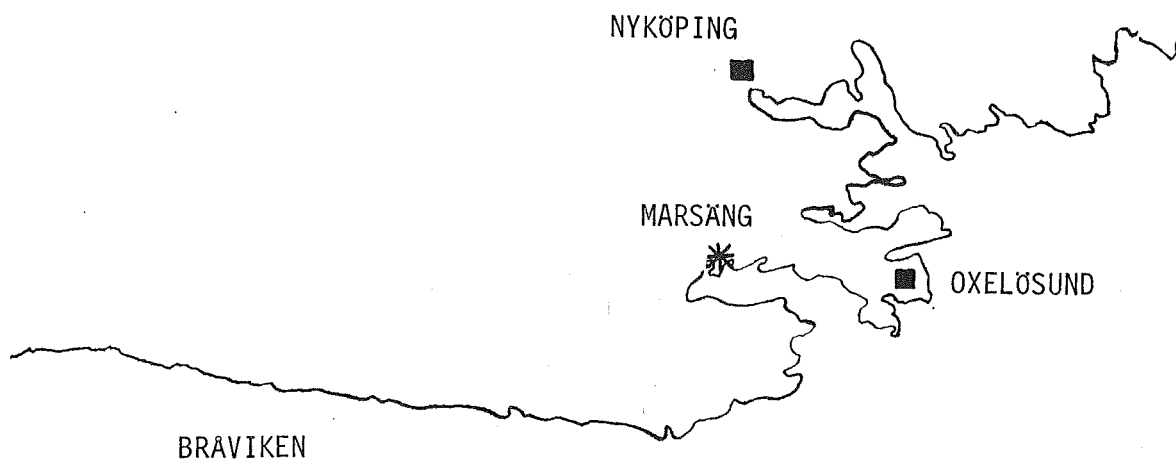
Under arbetets gång och vid sammanställningen har vi haft stor nytta av en sammanställning Thomas Tjäderhane gjort av fåglar, däggdjur och växter m m som iakttagits 1966-68 inom området.

Januari 1977

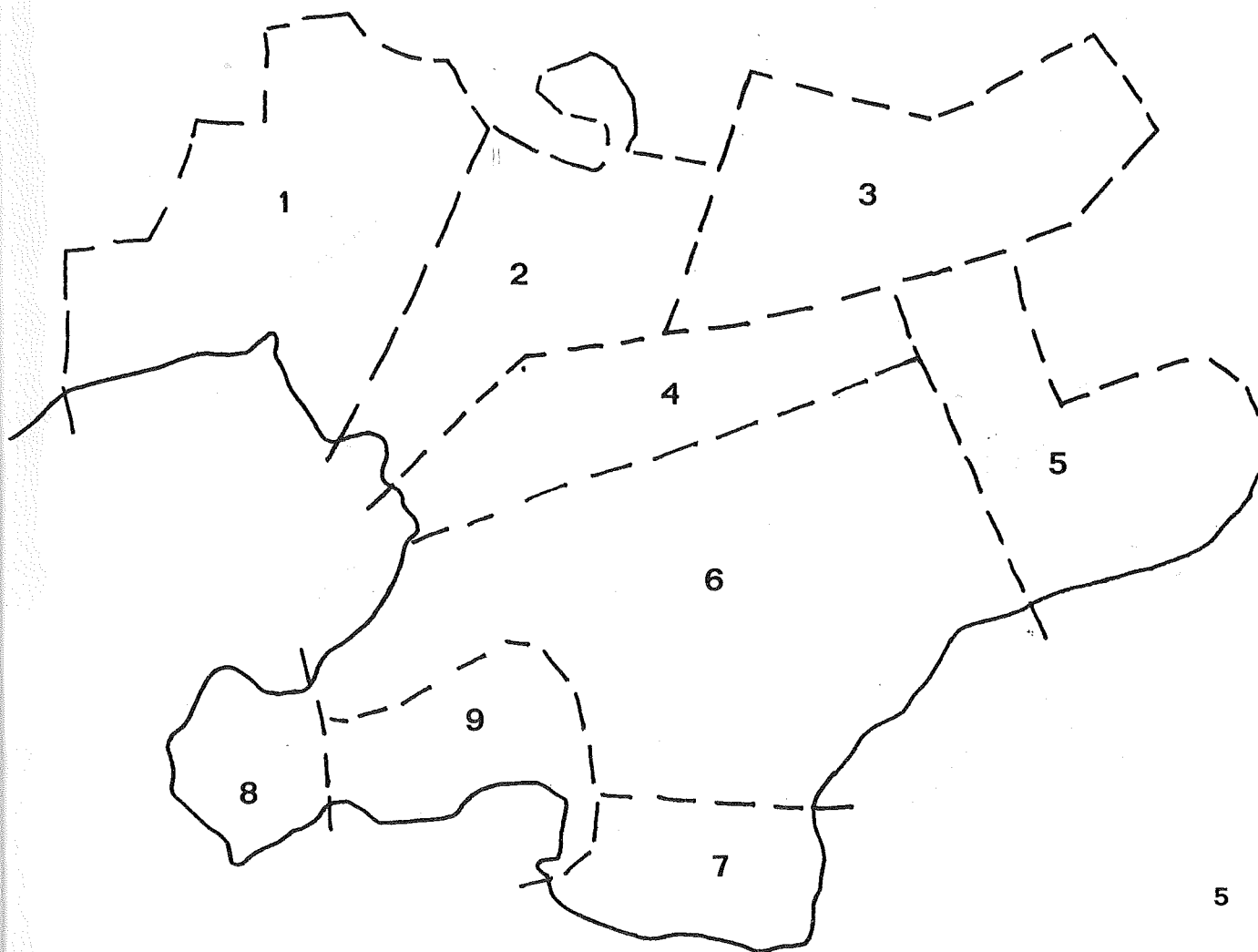
OXELÖSUNDS FÄLTBIOLOGER

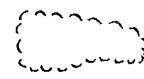
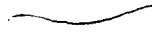
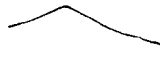
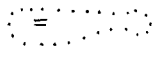

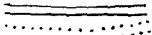
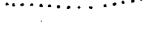
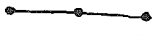

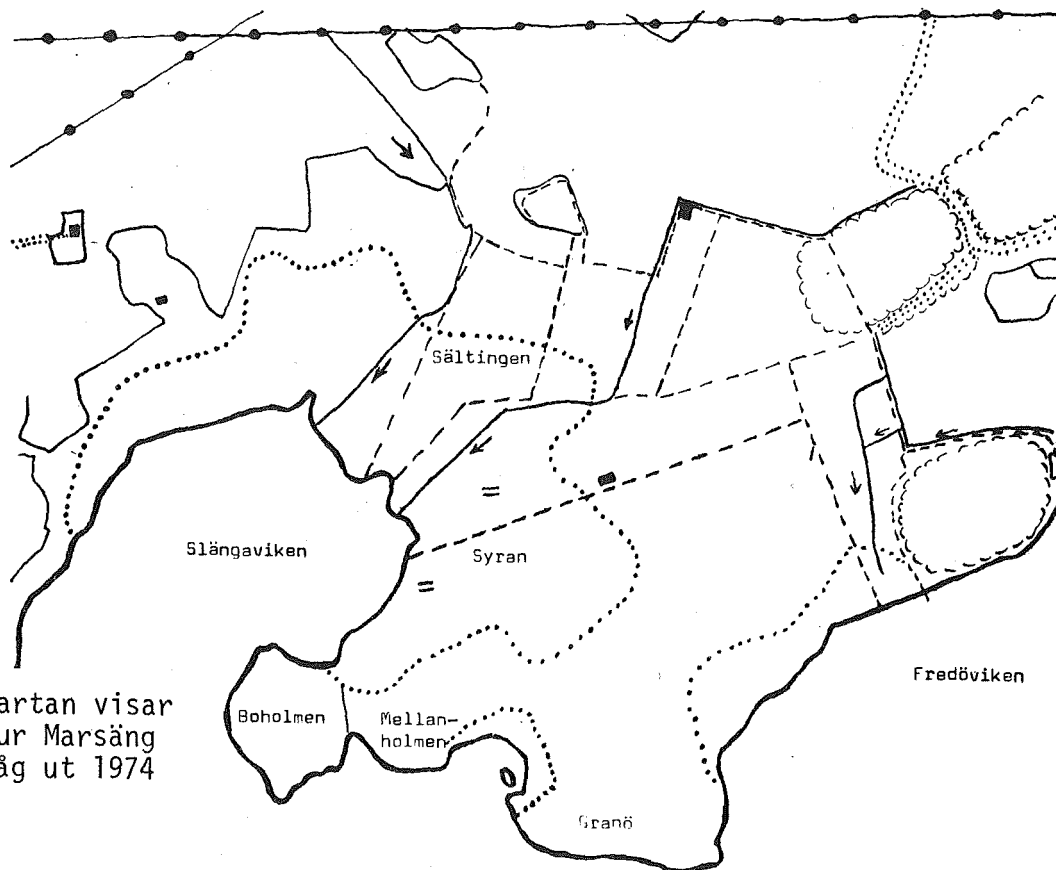
Karta som visar var Marsång ligger

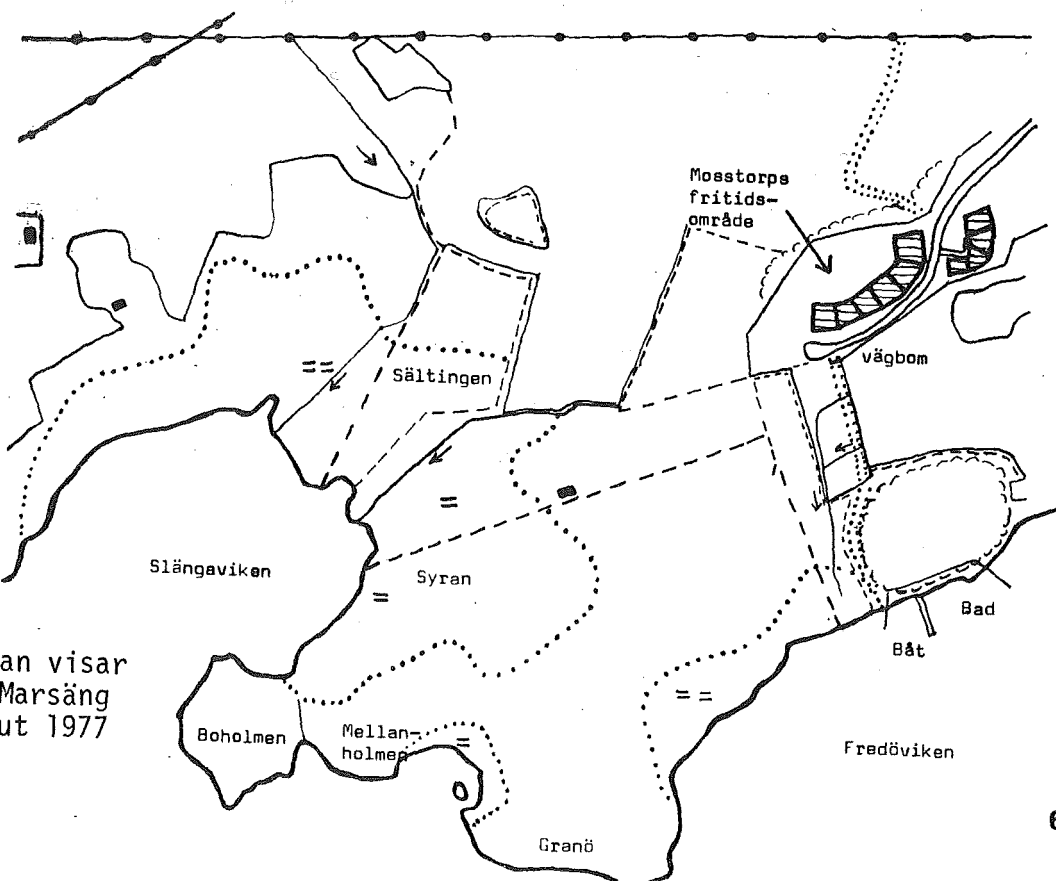
Delområdesindelning av undersökningsområdet

	staket, gårdsgård		skog
	bäck, dike		gräns mellan åker och annan mark
	sank mark		kustlinje
	väg		
	sämre väg		
	kraft-ledning		
	byggnad, fritidstomt		

Kartan visar hur Marsång såg ut 1974

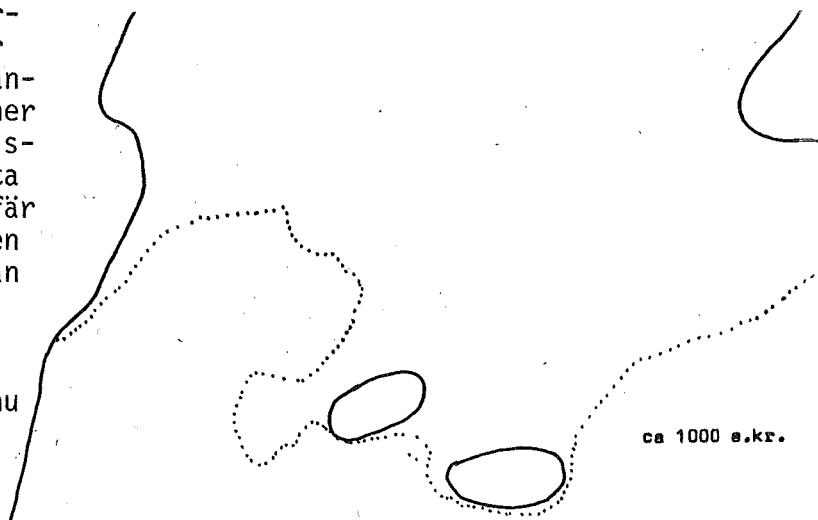

Kartan visar hur Marsång ser ut 1977

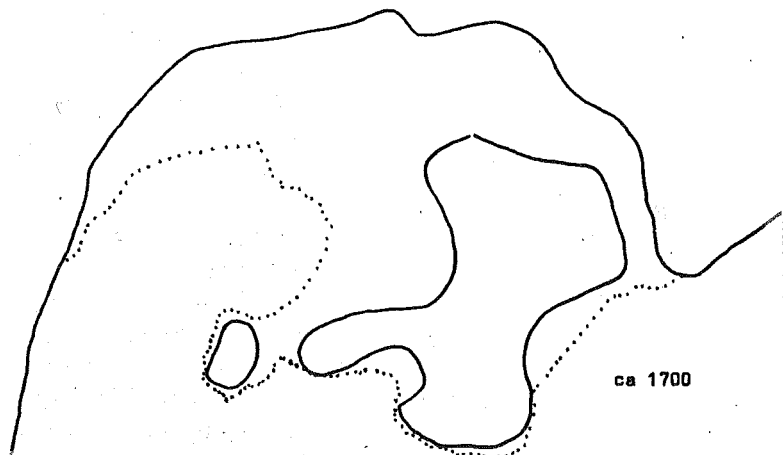
Hur Marsäng bildats

För inte längre än ca 4000 år sedan låg hela marsängsområdet under vatten. Vattnet stod då ca 25 meter högre än nu.

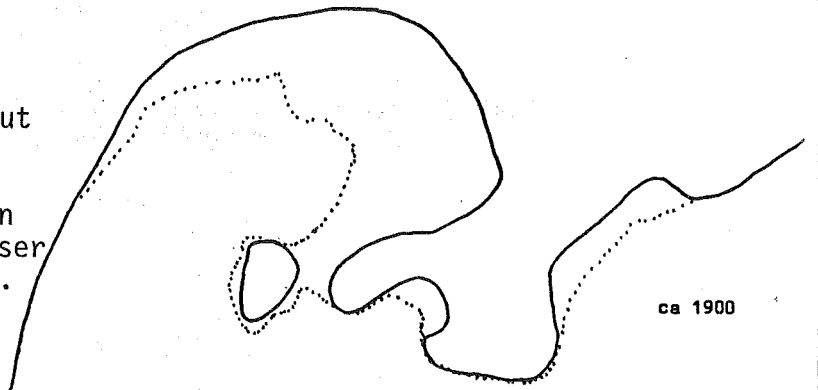
Inte förrän omkring 1000-talet börjar de första delarna stiga upp ur havsdjupet. Det är Granö och Mellanholmen som efter att ha pressats ner av inlandsisen under den senaste istiden höjer sig över Östersjöns yta som två öar. Kustlinjen gick ungefär där Mosstorp nu ligger. Slängaviken och Fredövikens fanns inte ännu utan de var förbundna med varandra och utgjorde mynningen till en större vik som sträckte sig ända upp till stället där gården Stora Marsäng nu ligger. Vattnet stod då ungefär 4 meter högre än nu.

700 år senare, omkring år 1700, är bilden en annan. Granö och Mellanholmen är förenade i en ganska stor ö och Boholmen har börjat visa sig. Slängaviken och Fredövikens var ännu inte helt åtskilda men det var bara ett smalt sund mellan "Granö-Mellanholmenön" och fastlandet. Den stora viken som på 1000-talet gick upp till gården Stora Marsäng har nu krymt betydligt och Slängavikens nuvarande form börjar skönjas.

För cirka 80 år sedan såg Marsäng ut som det ser ut idag vid högvatten. Möjligen var vassen och tuvmarken sparsammare. Jämför man 1900-kartan med isens utbredning vintern 1976 ser man att skillnaden inte är så stor.

(Fakta är hämtade från Ivar Schnells bok Nikolai socken).

Geologi

Områdets geologi framgår av nedanstående karta med tillhörande förklaring.

Förklaring till kartans termer:

Räffla:

Moränmaterialen i landisens bottenzon slipade och repade berghällarna. Reporna, räfflorna, visar landisens rörelseriktning. Räfflan markeras med en pil (spetsen på observationsplatsen).

Skiffrig, ofta migmatitomvandlad granit till kvartsdiorit

Skiffrighet: en genom riktat tryck på en bergart uppkommen parallellstruktur, betingad främst av de bladiga mineralens parallellanordning.

Migmatit: en bergart som består av äldre material och nytillfört, smältflytande material. Numera ofta liktydigt med ådergnejs.

Granit: djupbergart bestående främst av kvarts och fältspat samt underordnade mörka mineral.

Diorit: en relativt basisk djupbergart.

MORÄN, SANDIG-MOIG, MED SVALLAT YTSKIKT

Inom moränområdet under högsta kustlinjen har ytskiktet under landhöjningen utsatts för vågors och brännings påverkan (svallning). Därvid har en stor del av morärens finare fraktioner (mo till ler) sköljts bort. Svallande ytskikt är som regel högst några decimeter mäktiga.

GYTTJELERA:

Gyttjelera avsätts i grunda bäckar och vikar som det yngsta ledet av postglaciala leror (postglaciala jordarter har avsatts genom omlagring och nybildning efter landisens avsmältning). Gyttjelera innehåller 2-6 viktprocent organiskt material, främst gyttjesubstans. Vid torkning spricker gyttjeleran sönder i små korn och kallas ofta grynlara. På grund av ursprunglig hög halt av järnsulfider har ytliga delar av gyttjeleran ofta stark sur reaktion.

VARVIG LERA

utgörs helt av lera.

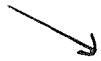
Källor:

Ingemar Lundström och Christer Persson, Beskrivning till geologiska kartbladet NYKÖPING SV. (1972)

Magnusson m fl, Sveriges geologi (1949)

Geologin på Marsång

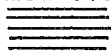
Räffla

Skiffrig, ofta migmatitomvandlad,
granit till kvartsdiorit

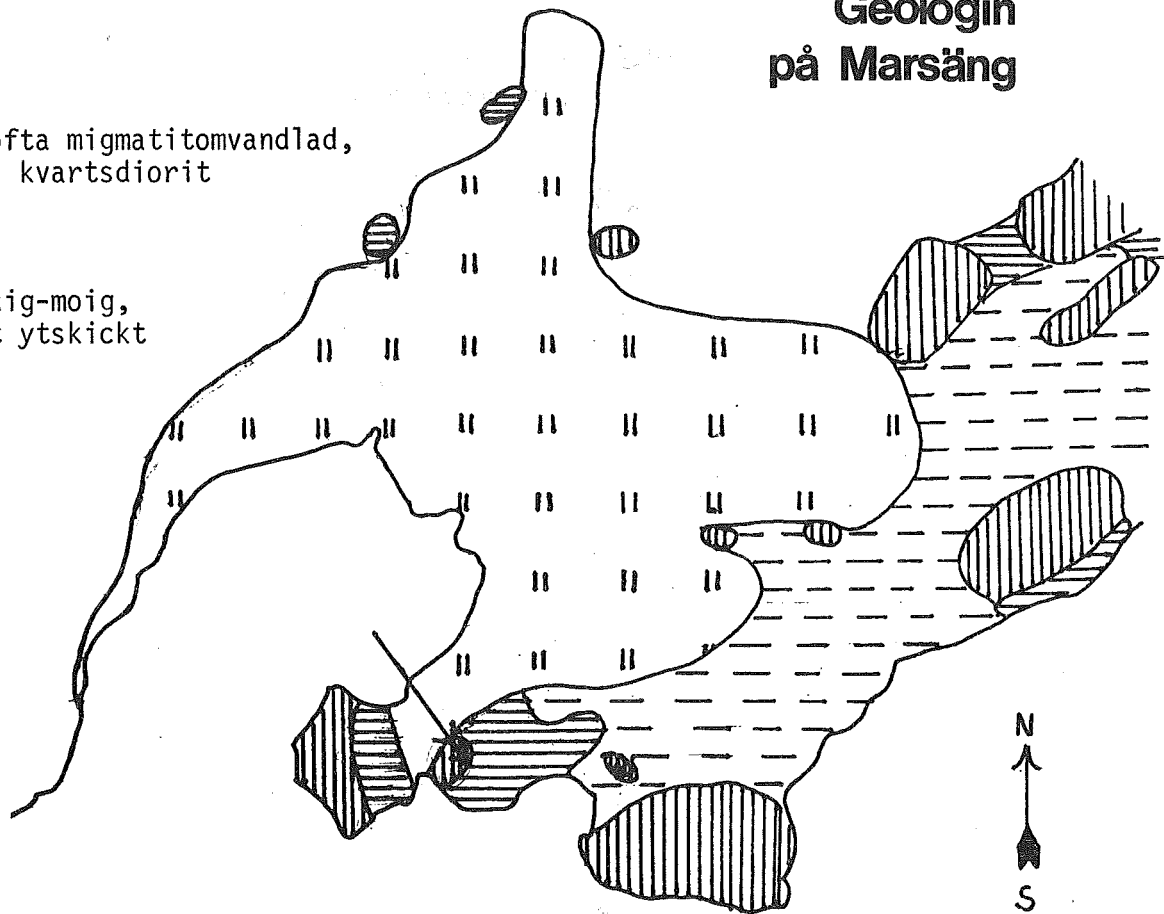
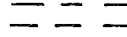
Morän, sandig-moig,
med svallat ytskickt

Gyttjelerä

Varvig lera

Källa: Geologiska kartbladet

NYKÖPING SV

Botten och siktdjup i Slängaviken och Fredövik

Den 22 maj 1976 gjordes bottenlodning och siktdjups-
mätning i Slängaviken och Fredövik. Till hjälp an-
vändes en siktdjupsskiva av metall och en kanadensare.
Mätlinjernas sträckning och dess botten- och
siktdjupsprofiler visas på nedanstående figurer.

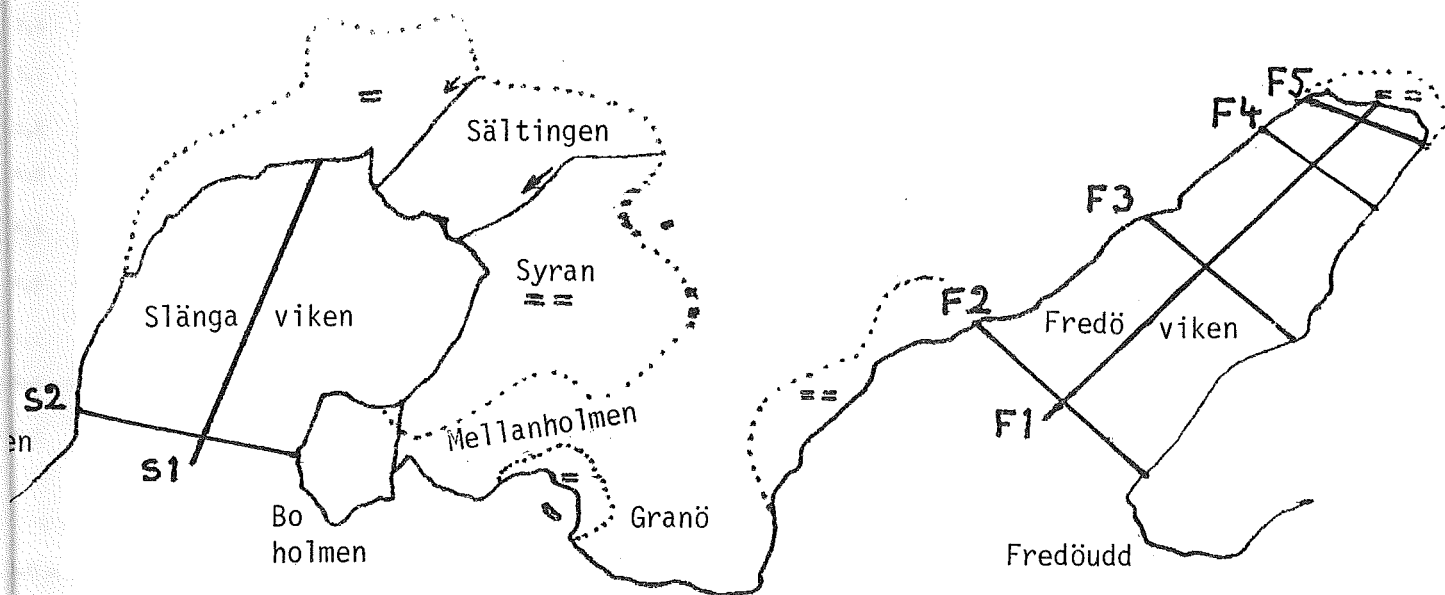
Botten består av dy i Slängaviken och Fredövik. I
den senare är dyn på vissa ställen mer sandblandad.

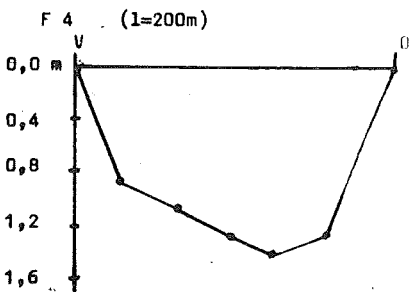
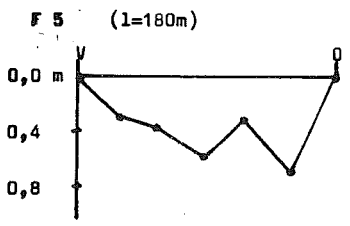
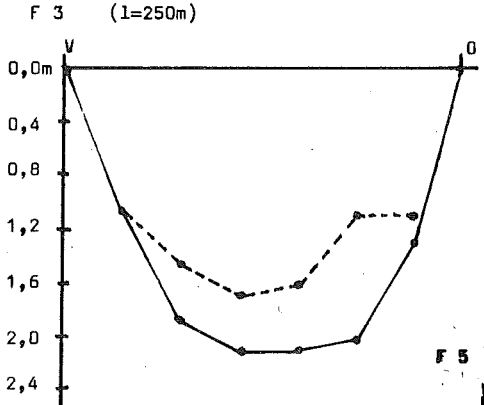
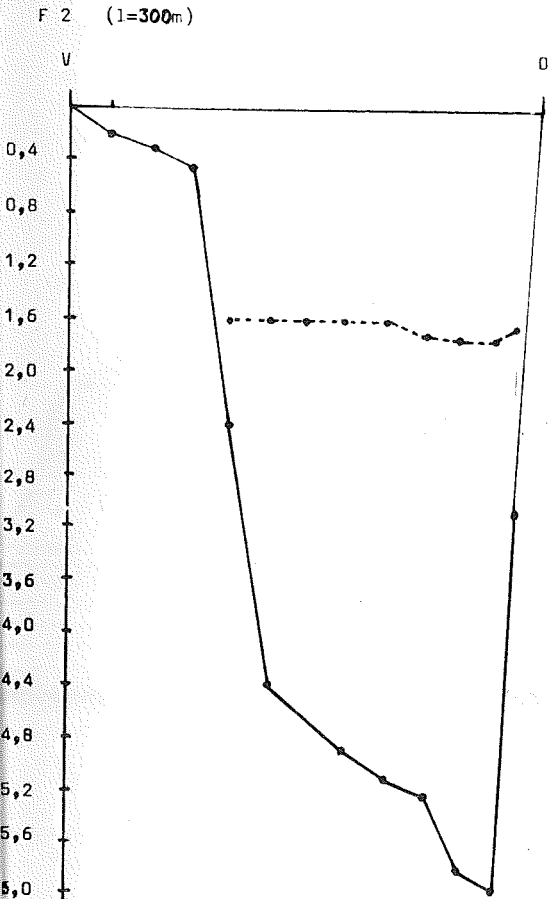
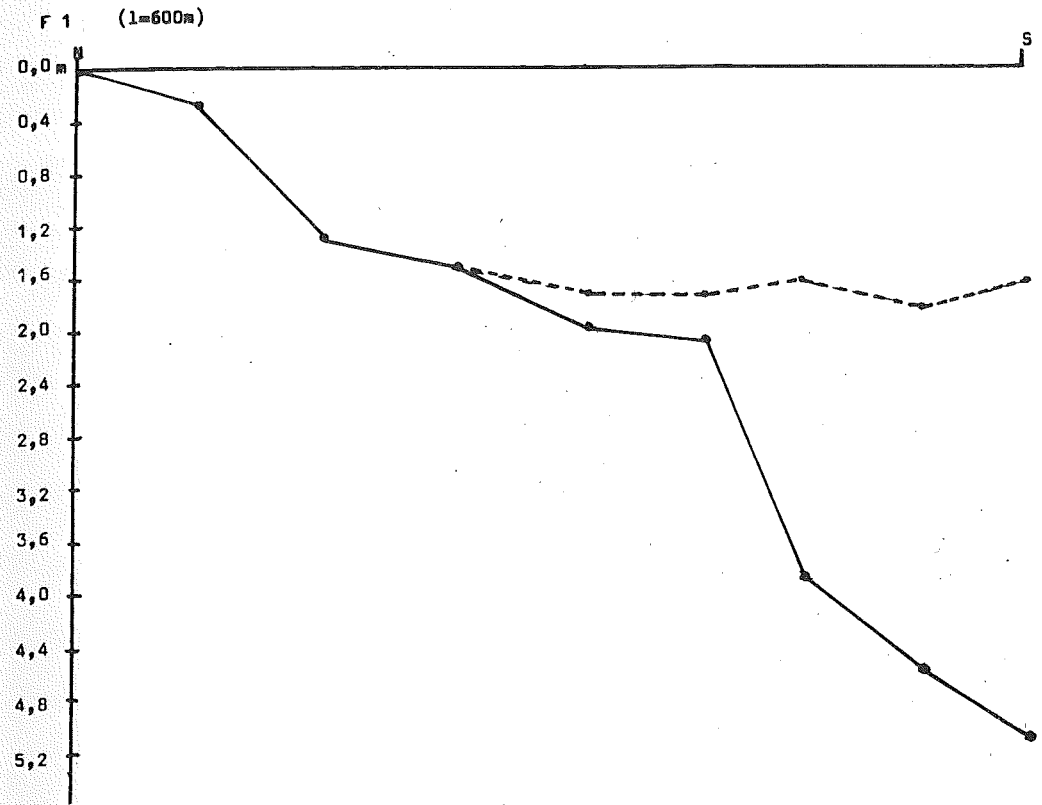
TECKENFÖRKLARING

l = Mätlinjens längd

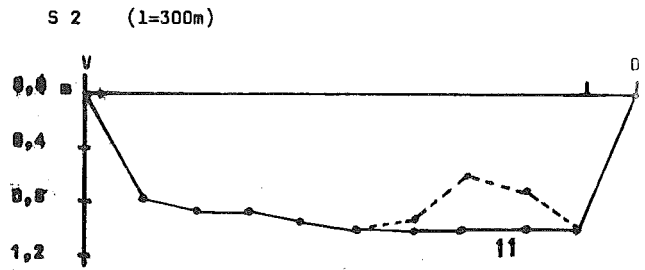
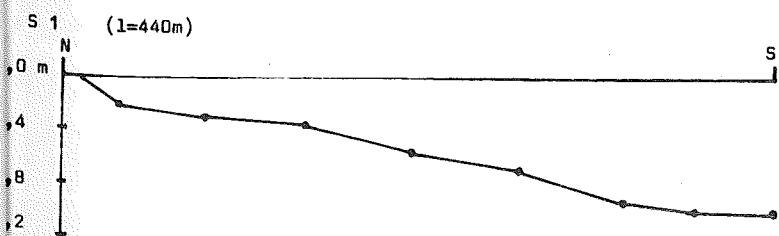
 = bottenprofilen

 = siktdjupsprofilen

Undersökningarna utfördes av Kaj Larsson, Dan Fren din och Claes Svedlindh. För sammanställningen svarar Dan Fren din.

ISLOSSNING

KOMMENTARER TILL ISLOSSNINGEN 1976

Under vintern hade isen utbredningen som den första kartan visar. I slutet av mars och början av april började de delvis istäckta områdena bli fria. En vak bildades kring stenröset i Slängaviken. Den 10 april var halva Slängaviken öppen och all is på land hade smält bort. Under natten och morgonen den 11 april blåste isflaken in i Fredövikens och mellan Granö och Mellanholmen. Där låg de några dagar tills de slutligen helt försvann.

Kartförklaringar:

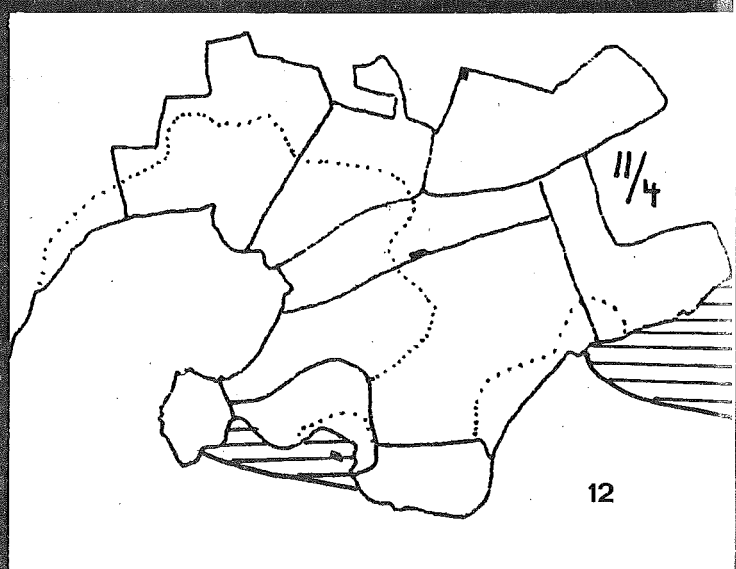
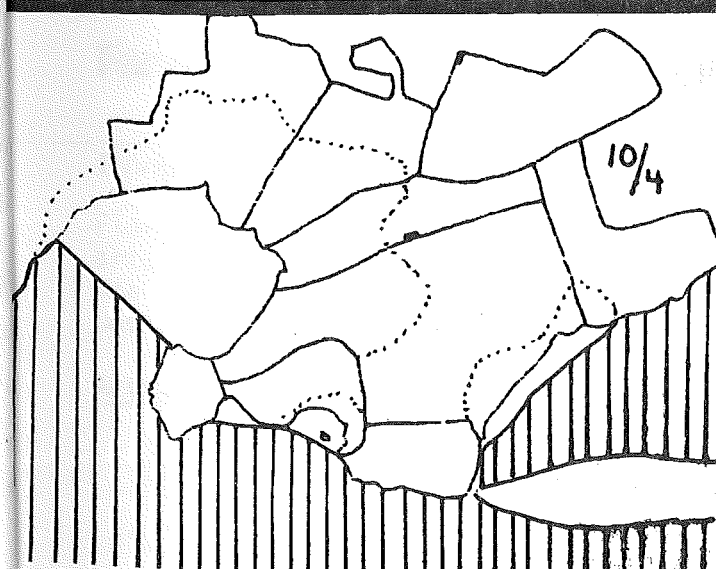
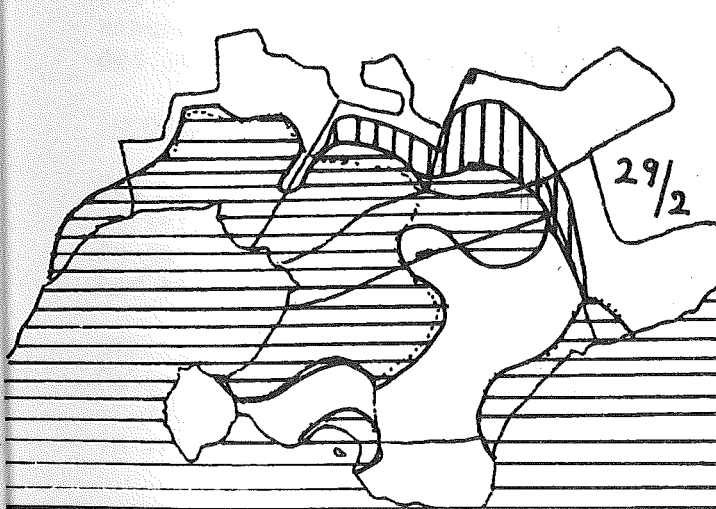

Helt isbelagt område

Delvis isbelagt område

Gräns för delområde

FLORA

(Ansvarig och sammanställare på fanerogamsidan:
Mats Hannerz, på kryptogamsidan: Peter Lindblad).

Marsäng har alltid betraktats som intressantast ur ornitologisk synvinkel, men har heller ej föraktats för sin flora. Under undersökningens gång har vi dock fått allt större respekt för områdets botaniska värde. Det som är lättast, och som man som nybörjare tittar på när man bedömer "värdet" av florán, är främst vilka arter som förekommer. Det kan på en gång sägas att Marsäng inte hyser någon direkt raritet, men däremot en hel mängd mindre vanliga arter, och deras sammansättning säger oss att området måste uppmärksammas ordentligt ur botanisk synvinkel.

Syftet med undersökningen och sammanställningen har alltså dels varit att bevisa Marsängs värde ur botanisk synvinkel, dels att dokumentera området, för att kunna spåra förändringar, som fritidsbebyggelsen kan ge upphov till.

UNDERSÖKNINGSOMRÅDETS OMFATTNING

Det inventerade området omfattar de nio delområden som markerats på karta. Den som finns med i in-teckningen. Vi har hela tiden hållit till på land, och inga limnologiska undersökningar har alltså gjorts, dels på grund av brist på material, dels på grund av brist på kunskap.

Ett annat intressant parti är "Ängsbacken" cirka en kilometer norr om undersökningsområdet. (Se karta sid 6). Ingen artinventering har gjorts här, men området står omnämnt i delområdesbeskrivningarna.

MEDHJÄLPARE VID INVENTERINGEN

Det har varit mycket svårt att få alla klubbmedlemmar engagerade i praktiskt inventeringsarbete just på den botaniska sidan. Främsta orsaken är förmodligen att en ganska stor artkännedom krävs, och de gemensamma inventeringsförsök som gjorts har stannat vid enklare artbestämningsövningar.

Största delen av arbetet har utförts av Mats Hannerz på fanerogamsidan och av Peter Lindblad på kryptogamsidan (alltså "områdescheferna"). Den hjälp som fåtts är främst på artinventeringens sida, där Dan Frendin och Claes Svedlindh lämnat in artlistor. Dessa har även gjort ett stort arbete vid provruteinventeringen.

Fanerogamer och kärlekryptogamer

INVENTERINGENS GENOMFÖRANDE

Floran i området inventerades i huvudsak 1975 och 1976. 1968 antecknades en del arter av Thomas Tjäderhane. Området för hans artlista var något mindre än vårt, men trots detta har han lyckats hitta en del arter, som vi inte kunnat återfinna. Dessa presenteras separat efter artförteckningen.

Artlistan har upptagit största tiden av arbetet och under 1975 var det också det

enda arbete som utfördes. Undersökningsområdet delades för ändamålet in i 9 delområden. Gränserna mellan dessa är knappast att anse som ekologiska gränser, utan de är dragna efter lätt synliga linjer, såsom gärdesgårdar, bäckar, åkerkanter etc. Området genomströvades delområdesvis, och på så sätt fick varje delområde sin egen artlista. Under 1975 blev höstfloran noggrannast inventerad, och under 1976 kompletterades artlistan med många vår- och försommararter. Av exempelvis gräsen var tidigare inte en enda art antecknad. Artbestämningen har inte varit något större problem. Endast några Carex- och Hieraciumarter har lämnats obestämda. Andra svåra arter har tagits hem för bestämning, och sedan pressats och på så sätt har vi fått en liten samling Marsängsarter som dokumentation.

Under vintern 1975-76 karterades träden.

Det arbete som under våren och försommaren 1976 upptog mesta tiden, var att kartera vegetationen inom området. Svårigheterna med ett sådant arbete är väl välbekanta, och då ingen i klubben hade någon tidigare erfarenhet av det, måste vegetationskartan betraktas som väldigt amatörmässig. Indelningen på den översiktliga kartan är gjord endast efter skarpt synliga gränser i naturen, varför bedömningen på många sätt kan vara orättvis och vissa viktigare växtsamhällen kan ha missats på kartan.

En annan svårighet har varit att jämföra likartade växtsamhällen inom olika delar av området och bedöma huruvida man har att göra med samma växtsamhällen. Den som vill ha en noggrannare bild av växtligheten hänvisas därför till delområdesbeskrivningarna.

Vid tolkandet av vegetationsbeskrivningen får man även beakta tidpunkten för de gjorda fältanteckningarna. Delområde 1 exempelvis, karterades under början av maj, medan exempelvis delområde 5 och 6 kompletterades så sent som i augusti.

Andra undersökningar som gjorts är en bandprofil på Granö och en provruiteinventering på Granö och själva ängarna. Båda blev dock ganska ofullständigt genomförda, varför de har utelämnats i sammanställningen.

FÖRKLARING TILL VEGETATIONSKARTAN

Indelningen och teckengivningen på kartan är inte gjord efter något tidigare praktiserat system. De fältanteckningar som gjordes fördes in på en stor karta, där växtsamhällena delades in och benämndes efter dominerande arter. Vegetationskartan är alltså ett försök att förenkla fältanteckningarna. Den ger främst en blick över fuktighetsförhållandena, och för att den skall ge en mer överskådlig bild över hur Marsäng ser ut, bör den läsas parallellt med trädkartan, där även höjdförhållandena angetts.

Det som man först slås av när man möter Marsäng är de väldiga ängarna. Här kan bitvis en tydlig zonerings urskiljas. Innanför yttersta vassbältet sträcker sig sankängen ett rejält stycke in. Under vintern är den isbelagd och bildar därför en ganska skarp gräns mot torrare partier. Växtligheten på lerjorden består i huvudsak av en grön matta av KRYPVEN (*Agrostis stoloniferae*). Denna skiljer sig markant på de områden som betas och de som inte gör det. På de obetade områdena når gräset en betydligt högre höjd och ger på så sätt marken ett torrare intryck.

Krypvännen är dock inte ensam om att behärska strandängen. KNAPPSÄV (*Scirpus palustris*), HAVSÄV (*Scirpus maritimus*), STRANDKRYPA (*Glaux maritima*) och HAVSSÄLTING (*Triglochin maritimum*) samt på den inre delen HUNDSTARR (*Carex nigra*) är arter som man mest lägger märke till i början på sommaren. Under augusti är det SALTNARVEN (*Spergularia salina*), på område 6, och GULKÄMPAR (*Plantago mari-*

tima), som till viss del övertagit deras roll. Den förstnämnda växer överallt där den fuktiga leran är blottad.

Några särskilda partier av det som på kartan markerats sankäng skiljer sig lite från den här bilden. Dels är det nordöstra hörnet av delområde 6, där den helt dominerande arten är KÄRRKAVLE (*Alopecurus geniculatus*) och dels partiet mellan Granö och Mellanholmen där MAJVIVA (*Primula farinosa*) växer mycket ymnigt.

Ovanför sankängen kan man på många ställen urskilja en tydlig zon med TUVTATEL (*Deschampsia flexuosa*). I tuvorna kan även andra gräs som ÅNGSGRÖE (*Poa pratensis*) och ÅNGSKAVLE (*Alopecurus pratensis*) dölja sig. Mellan tuvorna, där marken oftast ligger bar, är GÄSÖRT (*Potentilla anserina*) nästan ensamhärskande.

När man sedan kommer ovanför tuvtätelzonen blir växtsamhällesgränserna mer diffusa och det är här de stora bristerna i vegetationskartan visar sig. Det som på kartan markerats "äng" innefattar många olika växtsamhällen, men för oss som amatör har det varit närmast omöjligt att göra en klar indelning mellan dem, då det innefattar en sådan mängd samhällen, som ligger blandade om varandra, och varemellan gränserna är mycket otydliga. Torrare partier med arter som KNIPPFRYLE (*Luzula campestris*), MANDELBLOMMA (*Saxifraga granulata*), KATTFOT (*Antennaria dioica*) och NAGELÖRT (*Erophila verna*) ligger blandade med partier av saftigare gräs, vitsippa, ängsviol m m. De delar av Boholmen, Mellanholmen och Granö, som har en mycket frodig vårväxtlighet av STOR NUNNEÖRT (*Corydalis fabaceae*), SVALÖRT (*Ranunculus ficaria*) och VARLÖK (*Gagea lutea* och *G minima*) har även dolts i denna beteckning. Ingen åtskillnad har heller gjorts om marken är trädbevuxen eller inte, så länge inte det får sådan täthet att det kan klassas som skog. Det "ängsparti", som skiljer sig mest från beteckningen torde vara den östra delen av delområde 3, som är bevuxen med lövsly.

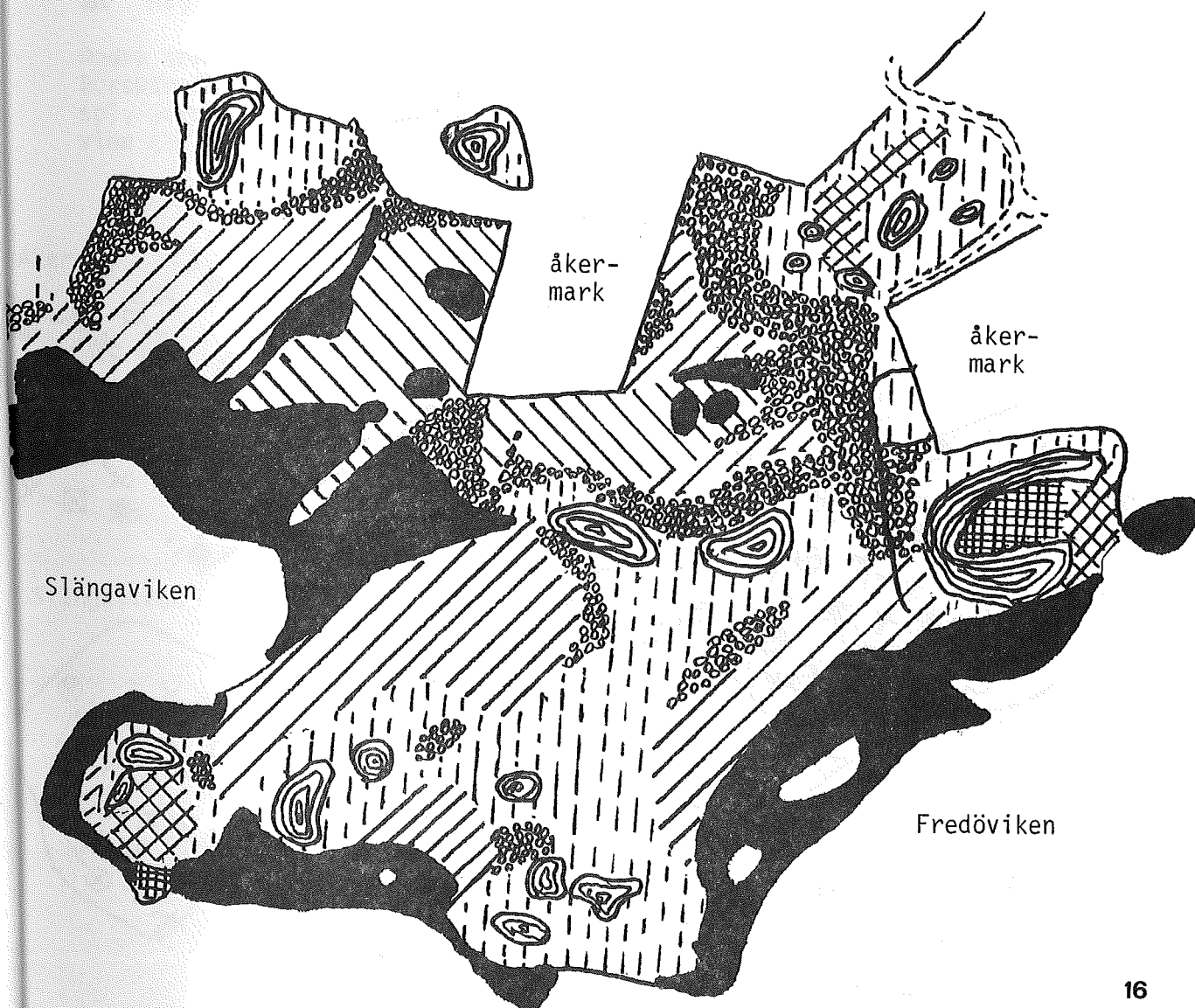
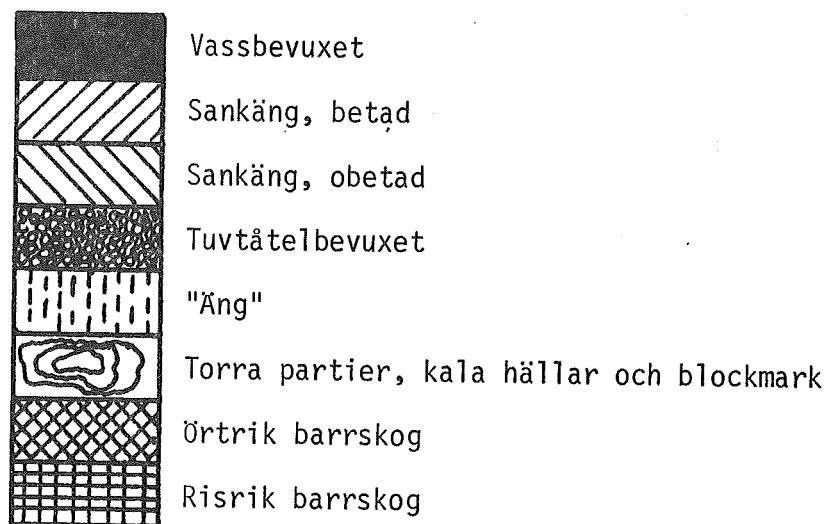
Ett samhälle som har varit lättare att dra gränser för är de torraste partierna beväxta med STYVMORSVIOL (*Viola tricolor*), GRÖNKNAVEL (*Scleranthus annuus*), BERGS-SYRA (*Rumex acetosella*) och VARARV (*Cerastium semidecandrum*). Det som på kartan benämns med torrt innefattar dessutom kala hållar och blockmark, även de som ingår i skogsmark. För en noggrannare beskrivning hänvisas även här till delområdesbeskrivningarna.

Rena barrskogssamhällen kan man finna på Boholmen, på berget i område 5 samt i område 3. På kartan har skiljts mellan "risrik" och "örtrik" barrskog. Till den örtrika barrskogen har räknats mark med mycket gräs och späda örter, särskilt VATARV (*Stellaria media*), medan växtligheten i den risrika delen består av arter som blåbär, ljung och lavar. Även här måste understryckas att gränserna bitvis är diffusa.

Översiktlig vegetationskarta

(För förklaring av indelningen, se avsnittet "Förklaring till vegetationskartan" sid 14).

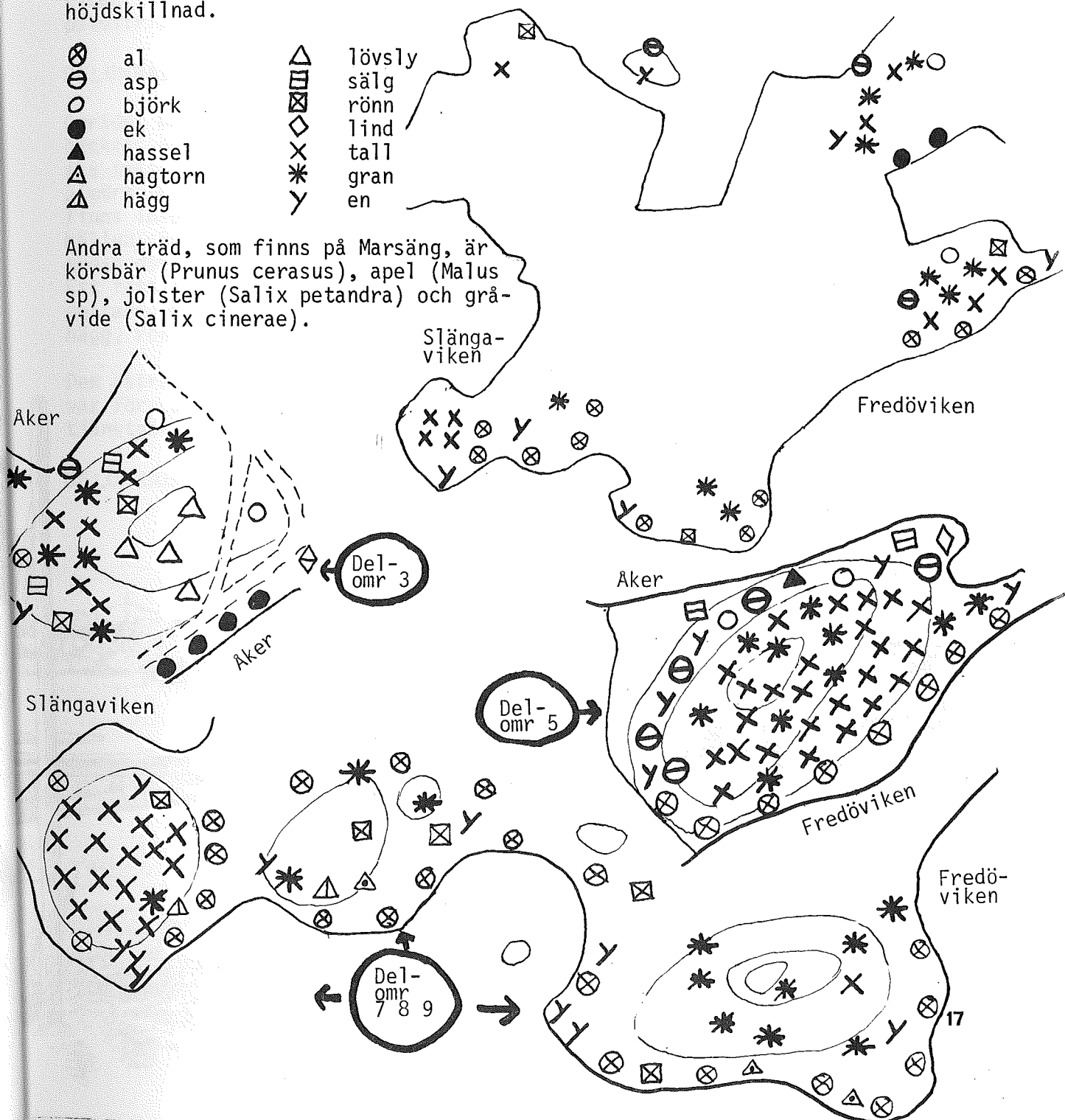
Översiktlig karta över trädens utbredning

Under vintern 1975-76 genomgick träden en noggrann kartering, där nästan varje individ prickades in. En fullständig karta med alla dessa skulle nå nästan planchformat om den skulle kunna vara urskiljbar. Kartan nedanför är alltså en mycket grov förenkling av trädväxtligheten. En symbol på kartan omfattar i vissa fall endast en individ, i andra en klunga träd. På de ställen där flera trädslag står blandade om varandra har symbolerna placerats ut lite slumpvis, och här får man närmast betrakta proportionerna dem emellan, och inte symbolernas placering på kartan. Detta gäller främst blandningen av tall och gran på område 3 och 5, samt lövträden på sydsidan av Granö, nordsidan av område 5 och nordsidan av område 3. En mer detaljerad bild ges dessutom på småkartorna från de mest trädbevuxna partierna.

Symbolerna är hämtade från "Översiktlig vegetationskartering" (Påhlsson, -72). Höjdmärkningarna är från topografiska kartan, där varje linje innebär 5 meters höjdskillnad.

⊗	a1	△	lövsl
⊖	asp	⊠	sälg
○	björk	⊡	rönn
●	ek	◇	lind
▲	hassel	X	tall
△	hagtorn	*	gran
△	hägg	Y	en

Andra träd, som finns på Marsäng, är körsbär (*Prunus cerasus*), apel (*Malus* sp), jolster (*Salix petandra*) och gråvide (*Salix cinerae*).

Delområdesbeskrivningar

(För indelningen, se karta sid 5)

DELOMRÅDE 1

Området får betraktas som det svårast tillgängliga av alla delområden och då det under sommartid betas av tjurar, är floran under denna tid ganska dåligt undersökt.

Mot Slängaviken kan den vanliga zoneringsen skönjas, vass sankäng och tuvtåtelzon. Under våren, när området karterades, urskiljs ovanför tuvtåtelzonen en tydlig zon dominerad av ängskavle med inslag av andra gräs och smörblomma. På sankängen har vattenklöver (*Menyanthes trifoliata*) sin enda växtplats på Marsäng. Norra delen av området är det mest nertrampade. Här ligger en liten kulle med några höga tallar på och på marken torrare vegetation. Bl a växer luddlosta (*Bromus mollis*) på sydsidan. Som gräns i öster flyter en vasskantad bäck. Bland annat kabbeleka (*Caltha palustris*) och dyfräken (*Equisetum limosum*) växer i den.

DELOMRÅDE 2

Området består dels av ett sammanhängande parti, avgränsat i väster och öster av bäckar, dels av en åkerholme norr om detta. Området betas inte, varför det är ganska svärgenomträngligt med höga gräs och på torrare ställen andra höga arter som älgört (*Filipendula ulmaria*) och strätta (*Angelica silvestris*). Små partier av vass finns insprängda lite här och var. På åkerholmen kan man finna skiftande växtsamhällen. Saftiga grässamhällen med ängskavle och gröearter dominerar den öppna delen, medan däremot den västra består av torrare partier med fårsvingel (*Festuca ovina*). Ett tätt lövträdsbestånd finns på norra sidan, och här kan man finna arter som getrams (*Polygonatum odoratum*) och liljekonvalj. Bland trädslagen kan hittas asp, hägg, rönn, vartbjörk och en.

Den östra delen av området, mellan bäcken och gårdsgården som avgränsar område 3, var förr bevuxen med höga gräs och vass, men under 1976 dikades jorden ut och nu tjänstgör den som åkermark. (Se karta sid 16).

DELOMRÅDE 3

F d ladan och gårdsgården i delområde 3 sett från SÖ (våren 1976)

Gränserna för området följer i söder gärdesgården, i väster och norr bäcken och i öster den gamla vägsträckningen. Partiet delas mitt på av ett stängsel, och den västra delen betas av kor. Det betade området består dels av ett stort öppet parti, största delen tuvtäteläng, men även ett stort sankängsområde, dominerat av knappsäv, dels av skog med gammal tall och gran.

Marken i denna utgörs på södra sidan av blockmark, med arter som bl a skelört (*Chelidonium majus*). De planare partierna under barrträden är mycket saftigt bevuxna med gräs, främst *Festuca*-arter, och stora partier med våtarv (*Stellaria media*) m m. Andra träd, som finns insprängda här, är bl a jolster (*Salix petandra*), klibbal, rönn, druvfläder m m.

Den norra kanten av området, mot åkern, är längst upp dominerad av lövträd, asp, ek, vårtbjörk och hägg bl a. En remsa av barrskog sträcker sig inna för denna kant. I bäcken som gränsar mot norr, växer bl a flenört (*Scrophularia nodosa*) och skogs-säv (*Scirpus silvaticus*). Huvuddelen av den östra delen av området är kalhuggen sedan länge, då det är här, som fritidshuset håller på att breda ut sig (se karta sid 6). Ett kraftigt sly har växt upp av hallon, vårtbjörk, rönn, ek och andra lövträd. Tidigare stod här en tät gran- och tallskog, vilken man nu kan hitta om man fortsätter öster om delområdet.

Den södra kanten mot åkern är kantad med flera stora ekar, och härunder växer en ganska fin vårflora. Blåsippan har ett av sina få växtställen här.

I det nordvästra hörnet av delområdet stod förr en gammal lada, men efter utdikningarna 1976 finns där nu bara upplöjd åkermark. Inom området finns åkerfräken (*Equisetum arvense*) och skogsfräken (*Equisetum silvaticum*).

DELOMRÅDE 4

Området är mycket likt den sammanhängande delen av delområde 2. Största delen utgörs av sankängen, här dominerad av knappsäv och krypven. På torrare ställen tar som vanligt tuvtäteln vid. Här ingår dessutom en del andra gräs i tuvorna, exempelvis ängsgröe (*Poa pratensis*). Inom östra delen finns två bestånd av kraftiga rörflen (*Phalaris arundinaceae*). I bäcken mellan område 2 och område 4 kan man finna hästsvans i stora mängder. Brunskära (*Bidens tripartita*), nysört (*Achillea ptarmica*) och baldersbrå är exempel på växter som klär bäckens sidor.

Mitt på den södra sidan finns en liten upphöjning med torrare mark och här är en gammal lada placerad. Inne i den växer en hägg och en druvfläder.

DELOMRÅDE 5

Detta är det största och mest artrika delområdet, tack vare att så många växtsamhällen ingår. Två huvudsakliga delar kan utskiljas, den västra delen, som består av en gräsbevuxen äng, och den östra, ett skogsbeklätt bergparti.

För att börja med ängspartiet, har hela delen betats under 1975, medan endast den västra halvan betades under 1976.

Från Fredövik övergår vassbältet i sankängen med knappsäv, hävssäv m m, för att längre upp bli mer frisk äng. Saftiga gräsarter som tuvtätel (*Deschampsia caespitosa*), ängsgröe (*Poa pratensis*), ängskavle (*Alopecurus pratensis*), lundgröe (*Poa nemoralis*) m m och andra örter som smörblomma och partiellt maskros täcker marken. Längs åkerkanten i öster har nu dragits en väg ner till badstranden vid Fredövik. På östra sidan av vägen växer ett kraftigt bestånd av knölsmörblomma (*Ranunculus bulbosus*).

När man sedan går över till skogspartiet är det svårare att ge en beskrivning av vegetationen, då den är så omväxlande. Norra kanten mot åkern har lite lövskogs-karaktär med träd som ek, sälg, asp, hassel, björk m m. Glasbjörken (*Betula pubescens*) har här sitt enda växtställe på Marsängs. Fältskiktet utgörs av arter, som brukar växa i närheten av granskog, exempelvis gökärt (*Lathyrus montanum*), vårfryle (*Luzula pilosa*) och krustätel (*Deschampsia flexuosa*). Nämnas särskilt kan ett bestånd av blåsippan, samt en vit form av ängsskära (*Serratula tinctoria*). Huvuddelen av själva berget upptas dock av gammal barrskog, både gran och tall.

Längs norra och västra sidan ligger hållarna till stor del fria från markskikt och i jordspringorna växer förutom tall bl a stensöta och örnbräken (*Ptilidium aquilegia*). Ovanför "hällzonen" tar en bred linje med blåbärsris över på båda sidorna om toppen. Högst upp domineras markskiktet av gräs (främst *Festuca*-arter) och på torrare partier bergssyra (*Rumex acetosella*) och styvmorsviol. Här står också träden mer glest och inslag av lövträd som vårtbjörk finns.

Den östra delen av skogspartiet består även den av tall- och granskog, men här är fältskiktet mjukare med största delen gräs. På sydvästra sluttningen består marken nästan uteslutande av stenblock och speciellt på södra sidan är vegetationen helt täckt av örnbräken (*Ptilidium aquilegia*).

Andra arter här är björkpyrola (*Ramischia secunda*), stinknäva (*Geranium robertianum*), liljekonvalj och getrams. Den västra sluttningen, som är brantast, är i trädskiktet nästan helt dominerad av asp. I sydvästligaste delen av skogspartiet växer storven (*Agrostis gigantea*) bland blocken.

På många ställen sträcker sig tallskogen ända ner till Fredövikens, men övertas mest av klibbal. Marken ovanför stranden är mer ängsartad, med arter som gråfibbla (*Hieracium pilosella*), kärringtand (*Lotus corniculatus*) m m. Stranden är omväxlande stenig och sandig och bland växterna kan nämnas havssälting (*Triglochin maritimum*) och strandkrypa (*Glaux maritima*). Längre österut blir gräsväxtligheten högre och här har rödklinten (*Centaurea jacea*) sitt största bestånd på Marsäng. Andra höga arter som strätta och älgört finns även här. Dessutom står enarna mycket tätt här.

Mitt på stranden har man nu byggt en lång brygga och dessutom en badstrand.

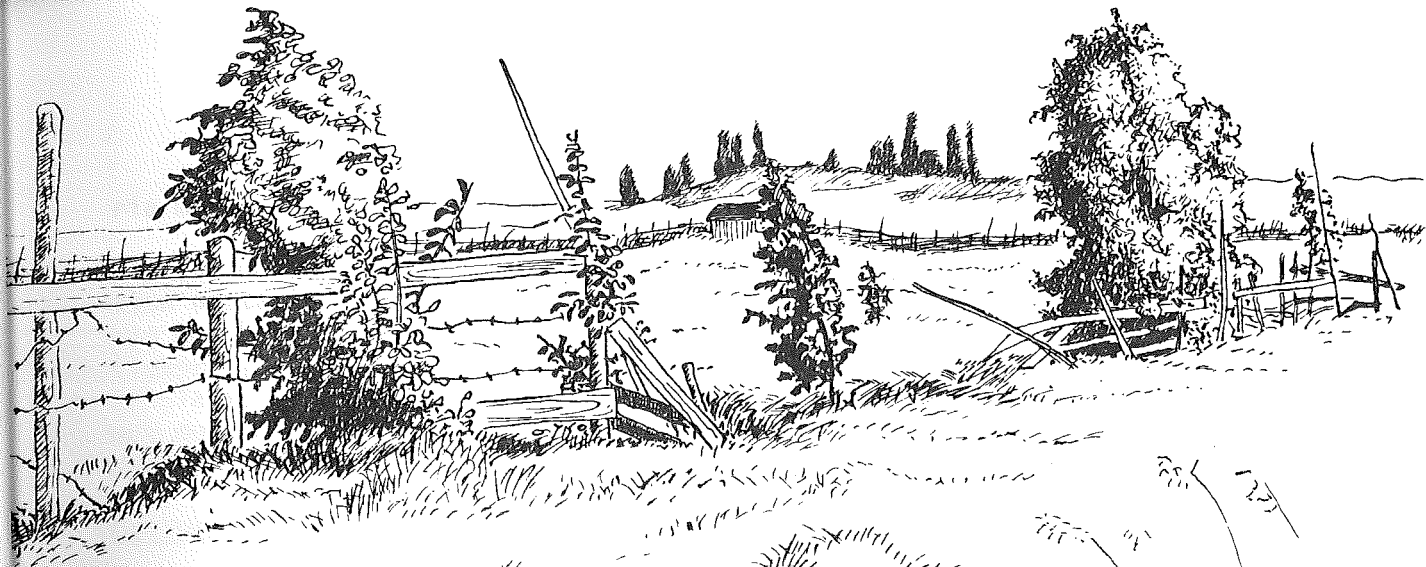
DELOMRÅDE 6

Området omfattar de största sammanhängande ängarna och både sankängarna och torrare partier är medräknade. Alla delar av Marsäng, som är belägna söder om gårdesgården, som är gräns mot norr och öster för delområde 6, har varit betade under inventeringstiden. (Se karta sid 64).

Huvuddelen upptas av sankängarna, både vid Fredövikens och Slängavikens. Underlaget hos båda dessa partier skiljer sig enligt geologikartan något (se karta sid 9). Ingen större undersökning har gjorts för att jämföra växtligheten mellan dem, men konstateras kan att saltnarv (*Spergularia salina*), som växer mycket tätt på sankängen vid Slängaviken nästan saknas vid Fredövikens samt att den maskrosart, som växer på sankängen vid Fredövikens, räknas vid Slängaviken. I övrigt finns sankängsväxtligheten beskriven i Förklaring till vegetationskartan. I nordöstra hörnet av delområdet finns ett avgränsat sankängsparti, som är nästan helt dominerat av kärrkavle (*Alopecurus geniculatus*), där den har sitt enda växtställe på Marsäng.

Ovanför själva sankängen ligger växtsamhällena mer blandade med varandra. Först kommer dock tuvtätelzonen, som märkligt nog får behålla sitt långa gräs, trots det livliga kobetet. Ju längre upp från stranden man kommer, desto mer blir tuvtäteln uppblandad med andra arter. I tuvtäteln på Fredövikenssidan är dessutom flera stora *Carex*-arter representerade.

Ladan mellan delområdena 6 och 4 från öster sett

Bland arter på den torrare mest betade delen av ängen kan nämnas vårfingerört (*Potentilla Crantzi*), smultronklöver (*Trifolium fragiferum*) och jungfrulin (*Polygala vulgaris*). Fältgentiana (*Gentiana campestris*) har sitt enda växtställe på kullen mot ladan på delområde 4.

På de två kullarna (se veg kartan, där de motsvaras av de två största torra partierna) växer arter som nagelört (*Draba verna*), grönknavel (*Scleranthus annus*), knölbräcka (*Saxifraga granulata*), nypon (*Rosa canina*) m m.

DELOMRÅDE 7, GRANÖ

Granö är det delområde, som vi har funnit mest intressant ur botanisk synvinkel. Det utgörs av en stor kulle, som förut var fri från fastlandet (Se Marsängs historia). På övre delen utgörs trädslaget huvudsakligen av gamla, yviga och glest placerade granar, medan kanten mot havet är bevuxen med klibbal och andra lövträd. På de öppnare delarna av området kan man iaktta den vanliga torrare ängens vegetation.

Nämnas särskilt kan ett stort bestånd av spåtistel (*Carlina vulgaris*) och ett med solvända (*Helianthemum nummularium*). Bland andra torrängsarter kan nämnas vanlig Johannesört (*Hypericum perforatum*), småborre (*Agrimonia eupatoria*) och lundtrav (*Arabis hirsuta*). Under granarna finns naturligt nog en särskild växtlighet, på många ställen dominerad av våtarv (*Stellaria media*). Bland lövträden på den övre delen kan nämnas apel.

På kullens sydsida finner man en mycket intressant växtlighet, särskilt om våren. Stor nunneört (*Corydalis solida*) växer mycket ymnigt och floran i övrigt är också mycket rik med exempelvis svalört, vårlök, dvärgvårlök och vitsippa. Gräslök (*Allium schoenoprasum*) är en annan art. Bland lövträden på sydsidan kan nämnas spetshagtorn (*Crataegus curvisepala*). Stranden är lerig/stenig.

DELOMRÅDE 8, BOHOLMEN

Boholmen skjuter ut som en halvö i Slängaviken, och är inte likt något annat område på Marsäng. Nästan hela halvön är klädd i gammal tallskog. Den norra delen är dock fri från träd och förutom kala hällar kan man här finna samma torrängsvegetation, som finns på de andra ängsdominerade delområdena. Märkligt nog har inte kattfot (*Antennaria diocea*) hittats här.

Huvuddelen utgörs dock av tallskog på det upphöjda partiet av halvön. Markvegetationen är här mycket frisk och bland dominerande arter kan nämnas våtarv (*Stella-*

ria media), krussilja (*Selinum Carvifolia*) och gräs.

En stor del av södra Boholmen är bevuxen med enbart en och här saknas markvegetation nästan helt. Underlaget på sydligaste stranden består av stora block och här kan man hitta vissa arter, som knappt är funna på andra ställen på Marsäng, bl a flenört (*Scrophularia nodosa*), frossört (*Scutellaria galericulata*) och rörflen (*Phalaris arundinaceae*). Kanterna, i alla fall den östra och den västra är mer ljusa och dominerande trädart är klibbal. På den östra sluttningen kan man också finna mycket kraftig vårväxtlighet, dominerad av svalört (*Ranunculus ficaria*).

DELOMRÅDE 9

Mellanholmen består av en upphöjning (betydligt lägre än Granö), som är kantad med al och andra lövträd. Området är ganska hårt betat. Växtligheten är ganska lik den som finns på Granö.

Östra Mellanholmen sedd från norr

På de mest upphöjda partierna dominerar den torraste vegetationstypen med stora styvmorsviolmattor. Den södra kanten har en mycket rik flora året runt och bland vårarterna kan nämnas vårlök (*G lutea* och *G minima*), svalört, vitsippa och stor

nunneört (*Corydalis solida*).

På själva ängsvegetationen kan man finna arter, som många har sitt enda växtställe på Mellanholmen. Exempel är ängsskära (*Serratula tinetoria*), väddklint (*Centaurea scabiosa*), klofibbla (*Crepis tectorum*) och ängsskallra (*Rhinanthus minor*). Även norra sidan består av lite friskare vegetaion med bl a vårlök och vitsippa. Bland lövträden kan förutom al nämnas rönn, körsbär och hägg och dessutom gran och en. Bland buskarna kan man finna spetshagtorn (*Crataegus curvisepala*), slån (*Prunus spinosa*) och berberis (*Berberis vulgaris*).

Det stora sankta partiet mellan Mellanholmen och Granö är även det ganska hårt betat. Sin enda växtplats på Marsäng har här kustarun (*Centaurim vulgare*). Lite längre upp från stranden breder ett stort fält av majviva (*Primula farinosa*) ut sig. Med samma utbredning kan man finna vårfingerört (*Potentilla Crantzi*). Ännu längre upp från stranden växer ett fält med en ögontröstart (troligen *Euphrasia nemorosa*).

"ÄNGSBACKEN"

Detta parti, som är beläget cirka en kilometer norr om undersökningsområdet, har vi tittat lite på, även om det ej har ingått i den botaniska inventeringen.

"Backen" består av en ganska stor kulle med ek, alm och andra lövträd, men även med partier av täta granar och tallar. Bland arter, som växer här, kan nämnas små-nunneört (*Corydalis fabaceae*), blodnäva (*Geranium sanguineum*) och solvända (*Helianthemum nummularium*).

Marsäng sett från den lilla åkerholmen
i norra delområde 2

Artlista över fanerogamerna på Marsäng

FUNNEN I DELOMRÅDE NR:

COMPOSITAE

Arctium tomentosum (ullig kardborre)					3					
Cirsium vulgare (vägtistel)			2							
Cirsium palustre (kärrtistel)					3					
Cirsium arvense (åkertistel)	1	2	3	4	5	6	7	8	9	
Carduus crispus (krustistel)				4						
Carlina vulgaris (spåtistel)							7			
Serratula tinctoria (ängsskära), äv vit var					5					9
Centaurea Scabiosa (väddklint)										9
Centaurea Jacea (rödclint)	1		3		5	6	7			9
Bidens tripartita (brunskära)	1	2		4						
Achillea Ptarmica (nysört)				3	4	5				
Achillea millefolium (rölleka)				3	4	5	6	7	8	9
Matricaria inodora (baldersbrå)	1	2	3	4	5		7	8		
Chrysanthemum leucanthemum (prästrage)						6	7			9
Artemisia vulgaris (gråbo)	1									
Senecio vulgaris (korsört)	1		3	4						
Senecio viscosus (klibbkorsört)		2								
Tussilago farfara (hästhov)				3		5				
Antennaria diocea (kattfot)					5	6	7			9
Solidago Virgaurea (gullris)					5					
Scorzonera humilis (kornfibbla)						6				
Taraxacum sp (maskros)	1		3	4	5	6		8	9	
Leontodon autumnalis (höstfibbla)	1	2	3	4	5	6		8	9	
Hieracium pilosella (gråfibbla)	1		3		5	6	7			9
Hieracium auricula (revfibbla)							7			9
Hieracium umbellatum (flockfibbla)		2			5	6		8	9	
Crepis tectorum (klofibbla)										9
Sonchus arvensis (fettistel)				4	5					
Sonchus oleraceus (mjölktistel)					5					
CAMPANULACEAE										
Campanula persicifolia (stor blåklocka)				3	5					
Campanula rotundifolia (liten blåklocka)	1	2	3	4	5	6	7	8	9	
DIPSACEAE										
Succisa pratensis (ängsvädd)					5					
CAPRIFOLIACEAE										
Sambucus racemosa (druvfläder)	1		3	4	5				8	
RUBIACEAE										
Galium mollugo (buskmåra)								7		
Galium verum (gulmåra)	1	2	3	4	5	6	7	8	9	
Galium boreale (vitmåra)		2	3		5	6				
Galium palustre (vattenmåra)				4	5		7			
Galium uliginosum (sumpmåra)			3			6				
GENTIANACEAE										
Gentianella campestris (fältgentiana)						6				
Centaureum vulgare (kustarun)										9
MENYANTHACEAE										
Nenyanthes trifoliata (vattenklöver)	1									
BORAGINACEAE										
Myosotis arvensis (åkerförgätmigej)					5					
Myosotis collina (backförgätmigej)							7	8	9	
LABIATEAE										
Glechoma hederaceae (jordreva)			3	4	5	6		8	9	
Ajuga pyramidalis (blåsuga)					5		7			9
Prunella vulgaris (brunört)			3			6	7			

Scutellaria galericulata (frossört)								7	8
Stachys palustris (knölsyska)		2	3						
Lamium rubrum (rödplister)	1	2							
Galeopsis tetrahit (pipdån)			3						
Galeopsis bifida (toppdån)		2							
Galeopsis speciosa (hampdån)	1		3						
SOLANACEAE									
Solanum dulcamara (besksöta)	1	2		4					8
SCHROPHULARIACEAE									
Schrophularia nodosa (flenört)			3						8
Veronica officinalis (ärenpris)						6	7	8	
Veronica chamaedrys (teveronika)						6			
Veronica sepyllifolia (majveronika)									
Melanpyrum pratense (ängskovall)			3		5				
Rhinanthus minor (ängsskallra)							7		9
Euphrasia sp (ögontröst)							7	8	
PLANTAGINACEAE									
Plantago major (groblad)			3	4		6	7	8	
Plantago media (rödkämpar)					5	6	7	8	9
Plantago lanceolata (svartkämpar)			3		5	6	7	8	9
Plantago maritima (gulkämpar)				4	5	6	7	8	9
PRIMULACEAE									
Primula veris (gullviva)			3		5	6	7		9
Primula farinosa (majviva)									9
Glaux maritima (strandkrypa)				4	5	6	7	8	9
Lysimachia vulgaris (videört)	1			4					
ERICACEAE									
Vaccinium myrtillus (blåbär)			3		5	6	7		9
Vaccinium Vitis-idaea (lingon)			3		5				
Calluna vulgaris (ljung)					5				
Ramischia secunda (björkpyrola)					5				
RANUNCULACEAE									
Ranunculus ficaria (svalört)						6	7	8	
Ranunculus repens (revsmörblomma)	1		3	4	5	6		8	
Ranunculus acris (smörblomma)	1	2	3	4	5	6	7	8	9
Ranunculus auricomus (majsmörblomma)			3	4	5				
Ranunculus bulbosus (knölsmörblomma)					5				
Myosurus minimus (råttsvans)					5				9
Anemone hepatica (blåsippa)			3		5				
Anemone nemorosa (vitsippa)			3		5	6	7	8	9
Caltha palustris (kabbeleka)		2							
BERBERIDACEAE									
Berberis vulgaris (berberis, surtorn)									9
PAPAVERACEAE									
Chelidonium majus (skelört)			3		5				
Corydalis solida (stor nunneört)							7		9
CRUSIFERAE									
Arabis hirsuta (lundtrav)							7		
Arabidopsis thaliana (backtrav)					5		7		9
Cardamine pratensis (ängsbräsma)			3		5	6			
Capsella bursa-pastoris (lomme)			3					8	9
Erophila verna (nagelört)					5	6	7	8	9
VIOLACEAE									
Viola riviniana (skogsviol)					5		7	8	9
Viola canina (ängsviol)			3		5	6	7		
Viola tricolor (styvmorsviol)		2			5	6	7	8	9
Viola arvensis (åkerviol)	1								8

GUTTIFERAE									
Hypericum perforatum (vanl Johannesört)								7	
Hypericum maculatum (fyrkant Johannesört)	1		3		5	6	7	8	9
CISTACEAE									
Helianthemum nummularium (solvända)								7	
TILIACEAE									
Tilia cordata (skogslind)						5			
GERANIACEAE									
Geranium silvaticum (skogsnäva, midsommarbl)			3						
Geranium robertianum (stinknäva)					5			8	
OXALIDACEAE									
Oxalis acetosella (harsyra)			3						
POLYGALACEAE									
Polygala vulgaris (jungfrulin)						6	7		
CRASSULACEAE									
Sedum telephium (kärleksört)	1	2			5	6	7	8	9
Sedum acre (gul fetknopp)						6	7		9
Sedum annuum (liten fetknopp)								8	9
SAXIFRAGACEAE									
Saxifraga granulata (mandelblomma)			3		5	6	7	8	9
Ribes alpinum (måbär)	1	2	3		5			8	
Ribes grossularia (krusbär)			3		5				9
Ribes nigrum (svarta vinbär)								8	
ROSACEAE									
Malus sp (apel)			3		5		7		
Sorbus aucuparia (rönn)	1	2	3	4	5		7	8	9
Crataegus curvisepala (spetshagtorn)							7		9
Prunus cerasus (kårsbär)			3		5				9
Prunus padus (hägg)	1	2	3	4	5		7	8	9
Prunus spinosa (slån)									9
Filipendula Ulmaria (älgört)	1	2	3	4	5	6	7	8	9
Filipendula vulgaris (brudbröd)		2				6	7	8	9
Agrimonia eupatoria (småborre)							7		
Alchemilla vulgaris (daggekåpa)			3		5	6	7		
Potentilla argentea (femfingerört)	1					6	7	8	9
Potentilla erecta (blodrot)			3		5	6	7	8	
Potentilla reptans (revfingerört)			3		5	6		8	9
Potentilla anserina (gåsört)	1		3	4	5	6	7	8	9
Potentilla Crantzii (vårfingerört)		2			5	6	7	8	9
Fragaria vesca (skogsmultron)			3		5	6	7	8	9
Geum rivale (humleblomster)					5	6			9
Rubus idaeus (hallon)	1				5				
Rosa canina (nypon)		2	3	4	5	6	7	8	9
LEGUMINOSAE									
Lathyrus pratensis (gulvial)		2			5	6		8	
Lathyrus montanum (gökärt)					5	6	7	8	9
Vicia hirsuta (duvvicker)						6	7		9
Vicia sepium (häckvicker)					5				
Vicia cracca (kråkvicker)			3		5	6	7	8	9
Lotus corniculatus (kärringtand)			3		5	6	7	8	
Trifolium hybridum (alsikeklöver)	1		3						
Trifolium repens (vitklöver)	1				5	6	7	8	9
Trifolium pratense (rödklöver)	1		3		5	6	7	8	9
Trifolium medium (skogsklöver)		2	3		5	6	7		9
Trifolium fragiferum (smultronklöver)						6			
ONAGRACEAE									
Chamaenerion angustifolium (mjölkört)		2	3	4			7		
Epilobium montanum (bergdunört)		2							

HIPPURIDACEAE									
Hippuris vulgaris (hästsvans)					4	6			
UMBELLIFERAE									
Anhriscus silvestris (hundkax)		2				5	6	7	8 9
Angelica silvestris (strätta)	1	2	3	4	5				8
Selinum carvifolia (krussilja)	1		3	4					8
Peucedanum palustre (kärrsilja)					5		7		9
Pimpinella saxifraga (back-anis)	1		3		5	6	7	8	9
CARYOPHYLLACEAE									
Viscaria vulgaris (tjärblomster)						5			
Dianthus deltoides (ängsnejlika)						5		7	
Stellaria media (våtarv)			3				6	7	8 9
Stellaria graminea (gräs-stjärnblomma)	1		3		5	6	7		
Cerastium holosteoides (hönsarv)						6			
Cerastium semidecandrum (vårarv)						6	7	8	9
Arenaria serpyllifolia (sandnarv)									
Moehringia trinervia (skogsnarv)			3						
Spergula salina (saltnarv)						5	6		8 9
Sagina procumbens (krypnarv)								7	
Scleranthus annuus (grönknavel)							6	7	9
CHENOPODIACEAE									
Chenopodium album (svinmålla)		2	3				6		
Atriplex latifolia (spjutmålla)						5	6	7	8
EUPHORBIACEAE									
Euphorbia heliscopia (revormstörel)		2							
POLYGONACEAE									
Polygonum persicaria (åkerpilört)		2							
Polygonum convolvus (åkerbinda)		2				5			
Polygonum aviculare (trampört)	1		3			5	6	7	8
Rumex acetosella (bergssyra)		2	3			5	6	7	8 9
Rumex acetosa (ängssyra)			3			5	6	7	8 9
Rumex crispus (krusskräppa)	1	2	3	4	5	6	7	8	9
Rumex domesticus (gårdsskräppa)			3		5				
URTICACEAE									
Urtica dioeca (brännässla)	1		3	4	5	6			
FAGACEAE									
Quercus robur (skogsek)	1	2	3		5				
CORYLACEAE									
Corylus avellana (hassel)			3		5				
BETULACEAE									
Betula pubescens (glasbjörk)						5			
Betula verrucosa (vårtbjörk)			3			5			
Alnus glutinosa (klibbal)			3		5		7	8	9
SALICACEAE									
Populus tremula (asp)	1	2	3		5				
Salix petandra (jolster)			3						
Salix caprea (sälg)	1		3		5				
Salix cinerae (gråvide)					5				
LILIACEAE									
Allium oleracum (backlök)			3					7	
Gagea minima (dvärgvårlök)							6	7	9
Gagea lutea (vårlök)					5	6	7		9
Convallaria majalis (liljekonvalj)		2			5				
Paris quadrifolia (ormbär)					5				
Allium schoenoprasum (gräslök)							7		9
Polygonatum odoratum (getrams)		2			5				
JUNCACEAE									
Juncus compressus (stubbtag)						6	7		
Juncus gerardi (salttag)					5				

Juncus conglomeratus (knapptåg)				3		5			8	
Juncus effusus (veketåg)						5				9
Luzula campestris (knippfryle)				3		5	6	7	8	9
Luzula pilosa (vårfryle)				3		5				
CYPERACEAE										
Scirpus maritimus (havssäv)							5	6	7	8 9
Scirpus lacustris (säv, kolvass)						4	5	6	7	8 9
Scirpus palustris (knappsäv)	1	2	3	4	5	6	7	8	9	
Carex nigra (hundstarr)						5	6	7	8	9
Carex sp						4	6			
GRAMINEAE										
Alopecurus geniculatus (kärrkavle)								6		
Alopecurus pratensis (ängskavle)	1	2	3			5	6	7		9
Phleum pratense (timotej)						5				
Phalaris arundinacea (rörflen)						4				8
Anthoxanthum odoratum (vårbrodd)							5	6	7	9
Nardus stricta (stagg)								7		9
Elytrigia repens (kvickrot)							5	6		
Bromus mollis (luddlost)	1	2								
Festuca ovina (fårsvingel)		2	3	4	5	6	7	8	9	
Festuca pratensis (ängssvingel)							6			
Festuca rubra (rödsvingel)				3			6			
Dactylis glomerata (hundäxing)						5				8
Briza media (darrgräs)							6	7		9
Poa annua (vitgröe)						5		7	8	9
Poa pratensis (ängsgröe)	1	2	3			5	6	7	8	9
Poa nemorosa (lundgröe)	1	2	3			5	6	7	8	9
Phragmites communis (bladvass)	1	2	3	4	5	6	7	8	9	
Melica nutans (bergsslok)				3		5				
Avena pubescens (luddhavre)		2				5				
Avena pratensis (ängshavre)							6	7		
Deschampsia flexuosa (kruståtel)				3		5	6	7	8	
Deschampsia caespitosa (tuvståtel)	1	2	3	4	5	6	7			9
Agrostis tenuis (rödven)						5	6			8
Agrostis stoloniferae (krypven)	1	2	3	4	5	6	7	8	9	
Agrostis gigantea (storven)						5				
JUNCAGINACEAE										
Triglochin maritimum (havssälting)						4	5	6		8 9
Triglochin Palustre (kärrsälting)				2		4				
PINACEAE										
Pinus silvestris (tall)	1			3		5		7	8	
Picea abies (gran)				3		5		7	8	9
CUPRESSACEAE										
Juniperus communis (en)	1	2	3			5		7	8	9

Kärlkryptogamer

Polypodium vulgare (Stensöta)		2	3			5				
Pteridium aquilinum (Örnbräken)			3			5				
Dryopteris Filix-mas (Träjon)		2	3			5				
Equisetum arvense (Åkerfräken)						5				
Equisetum fluviatile (Dyfräken)	1	2								
Equisetum silvaticum (Skogsfräken)			3							

SUMMA antal funna arter = 231 st

Antal funna arter i delområdena:

Delområde 1:	53 arter
" 2:	56 "
" 3:	104 "
" 4:	44 "
" 5:	140 "
" 6:	103 "
" 7:	107 "
" 8:	85 "
" 9:	98 "

Vid "Ängsbacken", som står omnämnd i delområdesbeskrivningarna, finns en del arter, vilka ej hittats inom undersökningsområdet, bl a:

Corydalis fabaceae (smånunneört)
Geranium sanguineum (blodnäva)
Ulmus glabra (alm)

Under sin inventering av området, som Tomas Tjäderhane gjorde 1968, fann han följande fanerogamer, vilka ej återfunnits av oss. Detta trots att hans område var något mindre än vårt.

Bellis perennis (tusensköna)
Limosella aquatica (dyört)
Raphanus raphanistrum (åkerrättika)
Chrysplenium alternifolium (gullpudra)
Lythrum salicaria (fackelblomster)
Planthatera bifolia (nattviol)
Polygonum minus (rosen-pilört)
Valeriana officinalis (vänderot)

Kryptogamfloran (utom kärnkryptogamer)

Kryptogamfloran på Marsäng är relativt artfattig. Det finns visserligen några biotoper där speciellt kryptogamerna trivs, jag tänker då på de vind- och solexponerade klipporna/stenarna utefter kusten och de betade ängarna, men som helhet är det en artfattig kryptogammiljö. Det finns t ex inga riktiga skogar och därmed inte eller ett flertal av de vanligare kryptogamerna, t ex de skogslevande mossorna.

Dominerande arter är bland svamparna den Vårtiga Röksvampen (*Lycoperdon perlatum*) som växer allmänt på de betade ängarna. Någon dominerande mossart är svårare att finna, möjligen antingen Husmossan (*Hylocomium splendens*) eller Väggmossan (*Pleurozium Scheberi*). Hos lavarna är det framförallt den Vanliga Kartlaven (*Rhizocarpon geographicum*), Grå Renlaven (*Cladonia rangiferina*), Gulvita Renlaven (*Cladonia silvatica*) och Skrynkelaven (*Parmelia sulcata*) som dominerar.

Undersökningens genomförande.

Kryptogamfloran på Marsäng har undersökts på samma sätt som Fanerogamfloran. Vi har tittat vilka arter som finns inom vilka delområden. En viktig sak skiljer dock de båda undersökningarna åt. Medan Fanerogamundersökningen har hållit på ett flertal år och att många medlemmar har kunnat hjälpa till med den har Kryptogamundersökningen bedrivits sporadiskt av väldigt få medlemmar. Det här beror på att det

inte funnits någon som har haft kunskaper i ämnet, vilket även saknas nu. På grund av detta har speciellt mossorna och svamparna blivit väldigt summariskt behandlade emedan lavarna har behandlats lite utförligare.

Delområdesbeskrivning

DELOMRÅDE 1

Området är relativt sankt (jämfört med de övriga) vilket givetvis inverkar på vegetationen. Inom området har den Vårtiga Röksvampen (*Lycoperdon perlatum*) ett stort bestånd, relativt jämt utspritt.

DELOMRÅDE 2

Inom området finns det enda funna beståndet av Rosmossa (*Rhodobryum roseum*) på Marsäng. På en kulle finns det flera gamla, kullvälta träd vilka har "dragit" till sig vissa tickor, bl a Blåtickan (*Polyporus caesius*) och Klibbtickan (*Polyporus marginatus*). Lavsläktet *Peltigera* är rikt representerat med tre arter inom området, nämligen Torsklav (*Peltigera apthosa*), Filtlav (*Peltigera canina* och *Peltigera malacea*). Bårdlaven (*Nephroma parile*) har sitt enda bestånd inom området.

DELOMRÅDE 3

Det artrikaste området tillsammans med delområde 5.

Många arter finns bara inom det här delområdet på Marsäng, t ex Eldticka (*Polyporus igniarius*), *Lenzites sepiaria* och Hjorthornsampen (*Calocera viscosa*). Bland lavarna märks bl a *Cladonia chlorophaea*, *Cladonia crispata*. Området har mer övrig vegetation vilket troligen förklarar de många arterna.

DELOMRÅDE 4

Ett område som ur kryptogamisk synvinkel inte är så intressant, det finns väldigt få arter.

DELOMRÅDE 5

Tillsammans med delområde 3 det artrikaste, vilket troligtvis förklaras av att de här båda områdena har mest "övrig" vegetation av alla delområden. Många arter finns bara i delområdena tre och fem Vitsippans Vårtsvamp (*Sunchytrium Anemones*) och Syllav (*Cladonia cornuta*). Speciellt lavvegetationen är ymnig bl a så finns Grå-laven (*Cetraria pinastri*) endast här.

DELOMRÅDE 6

Ett område som gränsar till delområde 4 och ser kryptogamiskt ganska lika ut. Endast vanliga arter finns inom området.

DELOMRÅDE 7

Få arter. En mindre allmän svamp fanns inom området hösten 1975, nämligen tre stycken exemplar av Pipklubbsvampen (*Clavaria fistulosa*). Den mesta kryptogamvegetationen består av lavar, vilka oftast växer på stenarna, bl a märks arterna Grå Kartlav (*Rhizocarpon obscuratum*), Tuschlav (*Umbilicaria pustulata*) och Ägglav (*Candelariella vitellina*).

DELOMRÅDE 8

Man kan tro att område sju och åtta ska vara relativt lika, vegetationsmässigt om man bara ser kartan, vilket inte alls stämmer. Delområde åtta består av en holme med rätt så tät skog på vilket givetvis inverkar på kryptogamvegetationen. Några speciella arter finns inte, utan det är de vanliga, lite skogslevande arterna.

DELOMRÅDE 9

Ett område som artmässigt stämmer relativt bra överens med delområde sju, fast färre antal arter. Några speciella arter har vi inte funnit inom området.

FUNNEN I DELOMRÅDE NR:

Artlista lavar

	1	2	3	4	5	6	7	8	9
<i>Nephroma parile</i> (Bårdlav)		2							
<i>Peltigera apthosa</i> (Torsklav)		2		4					
<i>Peltigera canina</i> (Filtlav)		2			5				
<i>Peltigera malacea</i>		2							
<i>Lecidea scalaris</i> (Flarnlav)	1	2						8	
<i>Rhizocarpon geographicum</i> (Vanlig Kartlav)	1	2	3	4	5			8	9
<i>Rhizocarpon obscuratum</i> (Grå Kartlav)	1				5		7		
<i>Cladonia botrytes</i> (Stubblav)					5				
<i>Cladonia chlorophaea</i>				3					
<i>Cladonia cornuta</i> (Sylllav)				3	5				
<i>Cladonia crispata</i>				3					
<i>Cladonia deformis</i> (Pöslav)				3	5				
<i>Cladonia fimbriata</i> (Blek Bägarlav)				3	5	6			9
<i>Cladonia pyxidata</i> (Trattlav)				3	5		7		
<i>Cladonia rangiferina</i> (Grå Renlav)	1	2	3	4	5	6	7	8	9
<i>Cladonia silvatica</i> (Gulvit Renlav)	1	2	3		5	6	7	8	9
<i>Cladonia squamosa</i> (Fnaslav)					5				
<i>Cladonia uncialis</i> (Pigglav)		2			5			8	9
<i>Umbilicaria deusta</i> (Grynig Navellav)		2						8	
<i>Umbilicaria polyphylla</i> (Glatt Navellav)	1		3	4	5		7	8	9
<i>Umbilicaria pustulata</i> (Tuschlav)	1		3		5		7	8	9
<i>Pertusaria amara</i> (Bitterlav)			3		5				
<i>Lecanora atra</i> (Svart Kantlav)		2	3					8	
<i>Lecanora cinerea</i> (Gråstenslav)			3		5				
<i>Lecanora subfusca</i> (Brun Kantlav)			3					8	
<i>Candellariella vitellina</i> (Ägglav)	1	2	3	4	5	6	7	8	9
<i>Parmelia centrifuga</i> (Vinterlav)			3		5				
<i>Parmelia furfuraceae</i> (Gällav)	1	2					7		
<i>Parmelia omphalodes</i> (Letlav)			3		5				9
<i>Parmelia pulla</i>		2							
<i>Parmelia sulcata</i> (Skrynkellav)	1	2	3	4	5	6	7	8	9
<i>Parmelia tinctoria</i>		2	3						
<i>Hypogymnia physodes</i> (Blåslav)	1	2	3	4	5		7	8	
<i>Cetraria glauca</i> (Näverlav)		2							
<i>Cetraria islandica</i> (Islandslav)			3		5	6		8	9
<i>Cetraria pinastri</i> (Granlav)					5				
<i>Evernia prunastri</i> (Slånlav)	1		3						
<i>Usnea comosa</i> (Kort Skägglav)	1		3	4	5				9
<i>Usnea hirta</i>		2		4	5	6	7	8	9

Alectoria implexa (Grå Tagellav)					5			8	9
Ramalina farinacea (Mjölilig Brosklav)		2	3		5	6	7	8	
Xanthoria parietina (Vägglav)	1		3	4	5				9

Artlista mossor

	1	2	3	4	5	6	7	8	9
Rhodobryum roseum (Rosmossa)		2							
Pohlia nutans (Nickmossa)	1			4		6	7		
Funaria hygrometrica (Spåmossa)	1		3			6		8	
Grimmia sp (Kuddmossa)		2			5	6			9
Brachythecium denticulatum (Sidenmossa)								8	
Hylacomium splendens (Husmossa)		2	3	4	5				
Pleurozium Schreberi (Väggmossa)	1		3		5			8	9

Artlista svampar

	1	2	3	4	5	6	7	8	9
Lycoperdon perlatum (Vårtig Röksvamp)	1	2		4		6	7		
Lepiota procera (Stolt Fjällskivling)		2	3						
Polyporus abietinus (Violticka)			3				7		9
Polyporus caesius (Blåticka)		2		4					
Polyporus igniarius (Eldticka)			3						
Polyporus marginatus (Klibbticka)		2	3				7	8	
Lenzites sepiaria (Vedmussling)			3						
Clavaria fistulosa (Pipklubbsvamp)							7		
Calocera viscosa (Hjorthornsvamp)			3						
Synchytrium Anemones (Vitsippans Vårtsvamp)			3		5				

RYGGRADSLÖSA DJUR (utom insekter)

Området hyser en rik fauna av ryggradslösa djur. Artsammansättningen skiftar med områdets biotoper. På grund av dålig kunskap i ämnet har ej några speciella undersökningar gjorts.

Syftet har varit att försöka ge en mycket ytlig bild av områdets evertebrat-fauna.

Arter:

Spindlar:

Området hyser en rik fauna av dessa djur. De få artbestämda är:
sebraspindel (*Salticus scenicus*)
lockespindel (*Opiliones* sp)
korsspindeln (*Araneus Quaderatus*)

Gråsuggor:

Liksom på de flesta stränder i Sverige finns även på Marsäng gråsuggor. De artbestämda är:
klotgråsugga (*Armadillidium vulgare*)
vanlig gråsugga (*Oniscoidea* sp)

Tusenfotingar:

En artbestämd:
Brun stenkrypare (*Lithobius forficatus*)

Maskar:

Bl a finns det:
stubbmask (*Dendrobaena octaedra*)
grå daggmask (*Allolobophora caliginosa*)

Musslor:

Vanlig hjärtmussla (*Cardium edule*), östersjömussla (*Macoma baltica*) och blåmussla (*Mytilus edulis*) kan man hitta sparsamt utefter stranden.

Snäckor:

Hydrobia ventrosa och *Lymnae peregra* är funna på Boholmens strand.

Havstulpan:

Balanus Improvisus finns sparsamt på tång och stenar i strandkanten.

Mossdjur:

På uppsköljda rester av blåstång har mossdjuret *Membranipora crustulenta* iakttagits.

Slutligen skulle jag vilja rikta ett tack till alla som hjälpt mig och då framför allt till Henrik och Dan Frendin.

Sammanställt av Kaj Larsson

INSEKTER

SYFTE:

Syftet med insektsinventeringen har varit att fastställa vilka arter som finns på och strax utanför Marsäng.

Undersökningarna har koncentrerats till Coleoptera (Skalbaggar), Lepidoptera (Fjärilar), Odonata (Trollsländor) och Heteroptera (Skinsbaggar).

UNDERSÖKNINGS- OMRÅDE:

De flesta undersökningarna har genomförts i delområde 3, 5 och på Ängsbacken (Lövängen strax norr om Marsäng), men även på Boholmen, Ekdungen vid Mosstorp, de vattenfyllda diken som finns i delområdena 1, 2 och 3 samt delområde 6 och Granö.

UNDERSÖKNINGS- METODER:

Det är i huvudsak 6 stycken olika metoder som tillämpats:

- 1 Håvning med slaghåv, (bl a på natten)
- 2 Fångst av nattfjärilar med sockerlockning
- 3 Fallgropsfångst av skalbaggar
- 4 Håvfångst av flygande insekter
- 5 Undersökning av komockor
- 6 Grundlig undersökning av en ruta å 1 m²

I övrigt kan nämnas en exkursion som gjordes en augustikväll -76 med bl a slaghåvning som gav mycket lyckat resultat.

Artlista med kommentarer

LEPIDOPTERA (Fjärilar)

Gonopteryx rhamni (Citronfjäril)
förekommer allmänt över hela Marsäng

Pieris napi (Rapsfjäril)
Se föregående

P rapae (Rovfjäril)
Se föregående

P brassicae (Kålfjäril)
Allmän men ej lika vanlig som de föregående

Vanessa io (Påfågelläga)
Allmän över hela Marsäng

V urticae (Nässelfjäril)
Se föregående

V antilopa (Sorgmantel)
Tämligen allmän. Uppträder ibland i stort antal på Granö på vissa träd (Klibbal) där sav sipprar ut

Mesoacidalia charlotta (Stor pärlemofjäril)
Tämligen allmän (Endast anträffad i delområde 3 och 5)

Rathora latonia (Storfläckig pärlemofjäril)
Allmän

Argynnis ino (Älggräsfjäril)
Allmän över hela Marsäng

Erebia ligea (Skogsgräsfjäril)
Ej sällsynt i delområde 3 och 5

Aphantopus hyperantus (Luktgräsfjäril)
Stundom mycket allmän

Coenonympha pamphilus (Kamgräsfjäril)
Se föregående art

C arcania (Pärlgräsfjäril)
Ej så allmän som föregående

Heodes phlaeas (Liten guldvinge)
Allmän i delområde 3, för övrigt
tämligen allmän

H virgaureae (Vitfläckig guldvinge)
Allmän över hela Marsäng (en hane
hittades i delområde 3 utan några
vita fläckar på undersidan)

Celastrina argiolus (Tosteblävinge)
Ej allmän

Urbicola comma (Allmän ängssmygare)
Ej allmän ute på betesängarna, för
övrigt allmän

Adopaea lineola (Tätelsmygare)
Se föregående

Hesperia malvae (Kattostvisslare)
Allmän över hela Marsäng

Eriogaster lanestris (Björkspinnare)
Larvkoloni funnen i delområde 5
(1977)

Celerio galii (Brunsprötad Skym-
ningssvärmare)

Polia pisi (Ärtfly)
Tämligen allmän

Triphaena pronuba (Allmänt bandfly)
Allmän. Värt att nämna är också att
larver hittades i blåstång som var
uppfluten på stranden vid Boholmen
(28/11-76)

Rhyacia cuprea (Kopparbrunt jordfly)

Phytometra gamma (Gammatecknat metall-
fly)
Allmän

Lithosia lutarella (Ockragul lavspin-
nare)
Endast anträffad i delområde 3 där den
är allmän

Chiasma clathrata (Rutig buskmätare)
Allmän - mycket allmän i delområde
3 och 5

Bupalus pinarius (Tallmätare)
Allmän på Boholmen, i delområde 5 och 3

Satyrus seleme (Sandgräsfjäril)
Tämligen till mindre allmän

Hepiolus sylvinus (Kamsprötad rot-
fjäril)
Tämligen allmän

ODONATA (Trollsländor)

Aeschna grandis
Allmän på Boholmen, för övrigt tämligen
allmän

Aeschna cyanea
Ej allmän, endast ett fåtal observa-
tioner

Libellula depressa
Mycket allmän på Granö, för övrigt all-
män till mindre allmän

Libellula quadrimaculata (Fyrfläckad
trollslända)
Allmän på Granö

Orthetrum coerulescens
Ett exemplar anträffat på Granö

Sympetrum vulgatum
Allmän, mycket allmän på vissa
ställen

Coenagrion puella
Tämligen allmän

Ischnura elegans (Blågrön flickslända)
Se föregående

MICROLEPIDOPTERA (Småfjärilar)

Pyrausta funebris (Mott)
Ett exemplar anträffat i delområde 3

Adela degeeriella (Långsprötad mal-
fjäril)
Endast anträffad i Ängsbacken

COLEOPTERA (Skalbaggar)

Pterostichus niger
Allmän i delområde 3 och 5

P vulgaris
Se föregående

Ansiodactylus binotatus (Jordlöpare)
Tämligen allmän

Carabus hortensis (Parkjordlöpare)
Ett exemplar anträffat i delområde 5

Rhagium inquisitor (Trädlöpare)
Funnen på Boholmen under bark

Laccophilus hyalinus (Ljusfläckad
dykare)
Funnen i diket som delar område 4
från område 2

Dytiscus marginalis (Gulbandad dykare)
Ett ex anträffat strax norr om Marsäng

Otiorrhynchus singularis (Vivel)
(Inga uppgifter rapporterade)

O scaber (Öronvivel)
Se föregående

Hylobius abietis (Vivel)
Endast anträffad i Ängsbacken

Phyllobius argentatus (Lövvivel)
Även denna art är endast anträffad i
Ängsbacken där den är mycket allmän

Limnobaris pilistrata (Vivel)
Endast funnen vid Ängsbacken

Gyrinus natedor (Virvelbagge)
Allmän

Tachoporus hymnorum (Kortvinge)
Ett exemplar anträffades i lerjord
i delområde 5. Förekommer troligt-
vis tämligen allmänt

Acantoenius aedilis (Timmerman)
Ett exemplar funnet i delområde 3

Leptura rubra (Långhorning)
Allmän - mycket allmän

Chrysomela varians (Bladbagge)
-

Melasoma populi (Aspglansbagge)
Allmän

Meligethes aeneus (Rapsbagge)
Allmän

Rhizophagus sp
Ett exemplar anträffades under bark
i delområde 3 i februari 1976

Platycerus caprea (Bladhorning)
En hane sågs i Ängsbacken

P caraboides (Bladhorning)
En hona anträffades i delområde 5

Cantharis obscura (Flugbagge)
Allmän - mycket allmän

Malachius bipustulatus (Blåsbagge)
Endast anträffad i Ängsbacken där den
är mycket allmän

Rhagonycha lignosa (Flugbagge)
Tämligen allmän

Sericus brunneus (Knäppare)
Allmän och till och med mycket allmän
på vissa ställen

Corymbites sp (Knäppare)
-

HETEROPTERA (Skinnbaggar)

Gerris najas (Stor skraddare)
Tämligen allmän

Limnotrechus lacustris (Liten skraddare)
Allmän

Cyphostethus tristriatus (Bärfis)
Tämligen allmän till allmän

Palomena prasina (Bärfis)
Se föregående

Aelia acuminata (Bärfis)
-

Pyrrocoris apterus (Eldskinnbagge)
Förekommer mycket allmänt vid
Ängsbacken

ORTHOPTERA (Hopprätvingar)

Pholidiptera grisoaptera (Buskvårt-
bitare)
Förekommer allmänt i delområde 3 och 5

Chortipous sp (Gräshoppa)
Allmän

Omocestus sp (Gräshoppa)
Se föregående

DERMAPTERA (Tvestjärter)

Eorficula auricularia (Vanlig tvestjært)
Allmän

BLATTARIAE (Kackelackor)

Ectobius sylvestris (Skogskackelacka)

NEUROPTERA (Nätvingar)

Chrysopa polychroma (Stinkslända)
Allmän till tämligen allmän

RAPHIDIDES (Ormsländor)

Raphidia ophiopsis (Ormslända)
Larver funna i stort antal på Boholmen och i ett mindre antal i delområde 3

HYMNEOPTERA (Steklar)

Vespa vulgaris (Vanlig geting)
Allmän till tämligen allmän

Bombus lapidarius (Stenhumla)
Tämligen allmän

B terrestris (Jordhumla)
Något allmännare än föregående

B argrorum (Åkerhumla)
Ej så allmän som de båda föregående arterna

Psithyrus bohemicus (Snylthumla)
Ej allmän

Formica rufa (Vanlig stackmyra)
Allmän, särskilt i delområde 3
(en särskild karta över myrstackarnas förekomst på Marsäng återfinns på sid 38)

Lasius fuliginosus (Svartglänsande trämyra)
Allmän över hela Marsäng

L flavus (Gul tuvmyra)
Påträffad i delområde 5 och 3

Astiphromma sp (Parasitstekel)

DIPTERA (Tvåvingar)

Neoitamus sp (Rovfluga)
Tämligen allmän

Platychirus clypeatus (Blomfluga)
Allmän till tämligen allmän i delområde 3

Sphaerophoria sp (Blomfluga)
Se föregående

Syrphus sp (Blomfluga)
Se föregående

Lipara lucens (Fritfluga)
Några få exemplar är anträffade i delområde 3

Lyperosia irritans (Liten stickfluga)
Allmän

Scatophaga stercoraria (Dyngfluga)
Mycket allmän i komockor

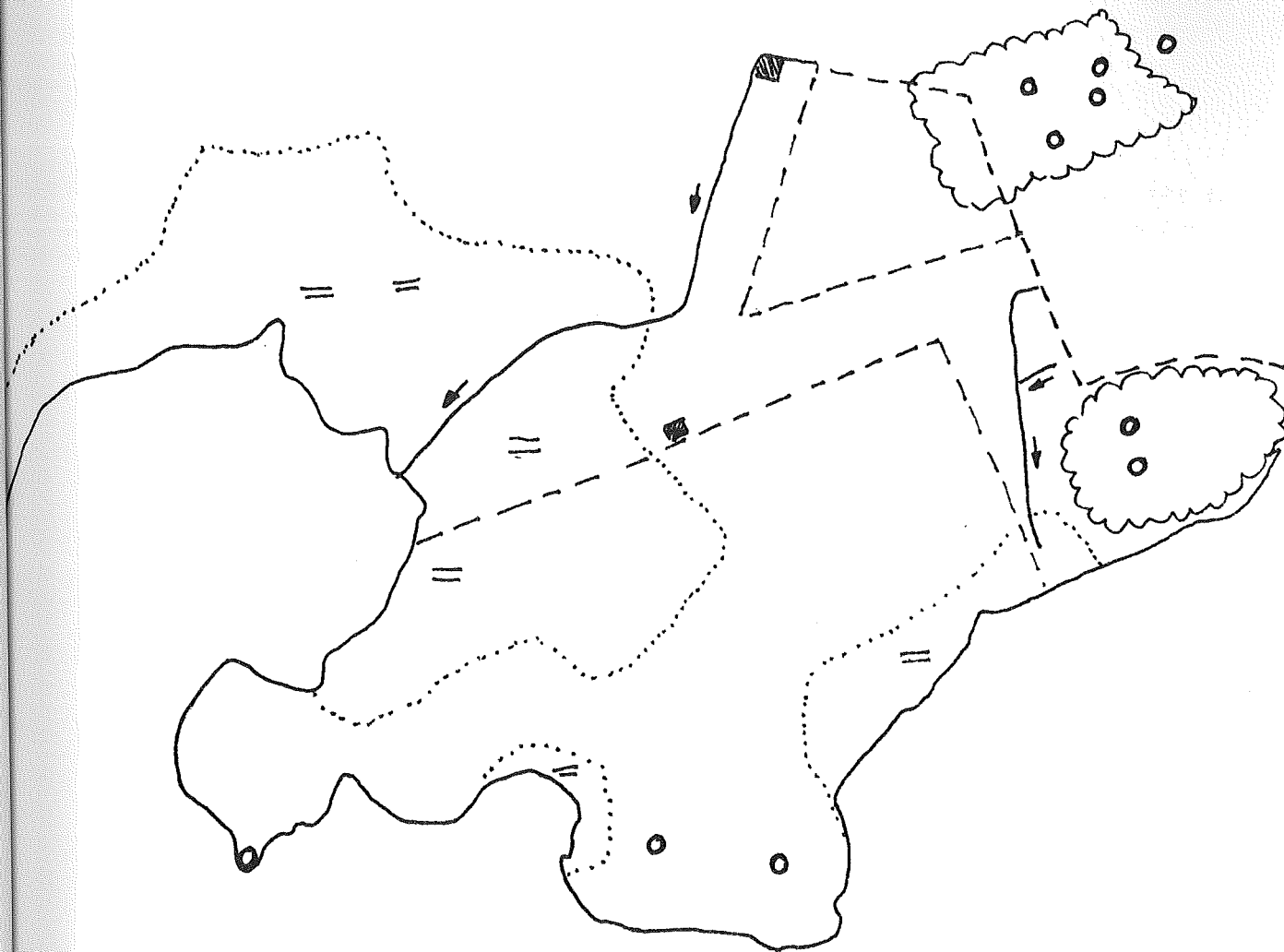
Sarcophaga carnaria (Köttfluga)
Tämligen allmän till allmän över hela Marsäng

Volucella pellucens (Lövfluga)
Anträffad i delområde 3 och på Boholmen

Tipula oleracea (Harkrank)
Allmän

Culex pipiens (Vanlig stickmygga)
Mycket allmän över hela Marsäng

Utöver dessa arter som är uppräknade tillkommer en mängd andra skalbaggar, flugor m m som inte kunnat artbestämmas.

KARTA ÖVER MYRSTACKARNAS FÖREKOMST PÅ MARSÅNG (februari -76)

○ = MYRSTACK

Henrik Frenthin

HERPTILIER

- SYFTE: Syftet har varit att inventera herptiliefaunan, och att få en ungefärlig bild om hur utbredningen hos de olika arterna är.
- UNDERSÖKNINGAR: Inga speciella undersökningar har genomförts. Det är endast enstaka observationer som är upptagna här.
- INVENTERINGS-PERIOD: Den huvudsakliga perioden sträcker sig från mars till september 1976.
- KRÄLDJUR:
- Natrix natrix (Vanlig snok)
Har observerats i delområde 5 den 22 maj och den 5 juni (troligen samma individ) utan ljusa nackfläckar.
- Vipera berus (Huggorm)
En äsping (cirka 40 cm) observerades den 5 juni i delområde 3.
- Angulis fragilis (Ormslå)
Ett litet exemplar hittades under en sten den 15 maj i delområde 5.
- Lacerta vivipara (Skogsödla)
Fanns i stort antal 1975 i delområde 3 men har sedan det att fritidsbebyggelsen påbörjats inte observerats i delområdet.
- Cirka:
3 exemplar den 21 och 22 maj delområde 5
1 exemplar den 8 juni Ängsbacken
1 exemplar den 24 juni delområde 5
- GRODDJUR: En vattensamling skall finnas ungefär vid Ängsbacken där Grodor och Vattensalamadrar leker men den har tyvärr förmodligen torkat ut. För övrigt har inga groddjur observerats.

Henrik Frendin

FÅGLAR

INLEDNING

Här kommer på några sidor en relativt kortfattad beskrivning av Marsängs fågelliv. Att Marsäng är ett mycket värdefullt område ornitologiskt sett är det väl ingen tvekan om och detta framgår nog ganska tydligt av artbeskrivningarna. Det är dock ganska svårt att på detta sätt riktigt återge hur fint och tjugande fågellivet verkligen är ty detta får man endast erfara genom att själv besöka området. Trots att området hyser många ovanliga häckfågelarter är det som sträckfågel- och rastlokal som Marsäng har sitt största värde. Undersökningar beträffande fågellivet har pågått sedan i mitten av 60-talet då lokalens naturvärde "upptäcktes". De uppgifter som ligger till grund för sammanställningen härrör främst från åren 1973-1976/77 men viktiga fakta är också hämtade ur det specialarbete Thomas Tjäderhane gjorde om området 1965-68 (då kanske främst från sista året). Det finns alltså en lucka i undersökningen (1969-1972) men vissa observationer från dessa år finns dock med i sammanställningen. Thomas Tjäderhanes arbete har blivit ett mycket fint jämförelsematerial till de inventeringar som utförts under de senaste åren.

METODIK

Som grund till artsammanställningen ligger fågelobservationer som fältbiologer och en hel del övriga ornitologiskt intresserade personer lämnat till mig. Utöver de vanliga rapporteringarna har på somrarna s k "häckfågeltaxeringar" utförts, för att få en någorlunda klar bild över hur vanliga de häckande arterna är och kanske främst vilka arter som verkligen häckar. Inventeringar av det häckande andfågelbeståndet utfördes med kanot under försommaren 1976 då hela inre delen av Marsviken inventerades. På höstarna har varje år s k sträckfågelräkningar utförts och resultatet av dessa framgår något i artredovisningen. Ett misstag som medfört att materialet till vissa delar blivit för "fattigt" och osäkert har varit att vi inte gjort någon delsammanställning av materialet efter något års inventering. Om man gör en delsammanställning kan man lätt upptäcka missar och arter som man måste göra noggrannare kontroller av under den tid av inventeringen som är kvar. Då vi inte gjort någon ordentlig delsammanställning är delar av materialet något ofullständigt och en del frågetecken finns. Men inventeringen är ju långt ifrån färdig än och vi kommer att ta nya tag under året som kommer.

MARSÄNG SOM HÄCKFÅGELLOKAL

Ett 50-tal arter häckar inom området. Detta kan tyckas oerhört lite men man måste då ha i minnet att området egentligen är ganska litet och består av endast ett fåtal olika biotoper. Den lilla skogsarealen som finns på området medför exempelvis att endast ett fåtal tättingar häckar. Bland de arter som dock gör att lokalen blir väldigt känslig och värdefull kan nämnas; Gravand (74), Tornfalk (strax utanför), Hornuggla, Jorduggla och vissa år Ortolansparv. Alla (nästan) dessa arter är känsliga för påverkan under häckningstiden och oturligt nog är häckningsplatserna för några av dem belägna väldigt nära det område som nu exploateras.

MARSÄNG SOM STRÄCKFÅGELLOKAL

På höstarna och tidvis på vårarna kan man stå på berget på Granö och iaktta det oerhört kraftiga sträcket av rovfåglar, duvor, tättingar, gäss och andra fåglar som på sin flyttning mot söder passerar Marsäng. Thomas Tjäderhane beskriver i sitt arbete om Marsäng: "...En mycket markerad flyttfågelled passerar över denna

del av Marsviken. Atskilliga tillfällen går sträcket på s k bred front över hela Marsviken söderut. Under vårsträcket är den påtalade flyttningsleden mindre uttalad och sträckande fåglar uppmärksammas mestadels denna tid såsom rastande".

För att visa Marsängs betydelse som flyttfågelled skall vi ge några konkreta dagssiffror på sträckande arter.

ORMVRAK	1975-09-29	<u>225 ex</u> (totalt 352 rovfåglar denna dag)
	1973-10-03	totalt <u>466</u> rovfåglar
FJÄLLVRAK	1973-10-03	<u>94 ex</u>
FISKGJUSE	1970-09-06	<u>20 ex</u>
BLA KÄRRHÖK	1973-10-04	<u>7 ex</u>
	1976-09-26	<u>6 ex</u>
RINGDUVA	1973-09-29	<u>16 000 ex</u>
	1973-10-03	<u>8 000 ex</u>
	1976-09-25	<u>6 500 ex</u>
BOFINK	1976-09-23	<u>10 500 ex</u>
	1976-10-03	<u>8 000 ex</u>
	1973-10-04	<u>8 000 ex</u>
	1973-09-29	<u>5 500 ex</u>

Den 29 september 1973 sträckte inte mindre än 24 000 fåglar över Marsäng (huvudsakligen Ringduva och Bofink).

MARSÄNG SOM RASTFÅGELLOKAL

Här har nog området sin största betydelse som intressant fågellokal. De långsträckta, tidvis sumpiga ängarna och de ganska grunda vikarna är toppenställen för flyttande vadare, änder och tättingar att stanna upp vid under sin långa flyttning för att vila och skaffa sig lite mat. Samtidigt brukar ofta mer eller mindre sällsynta arter rasta under kortare perioder (ex dvärgmåsar och stäpphökar).

VADARE

Rastandet av vadare är i hög grad beroende av hur högt vattenståndet är. När vattenståndet vissa somrar är ovanligt högt och "Syran" helt eller delvis står under vatten eller när vattenståndet är ovanligt lågt så att delar av Slängaviken blir torrladga kan stora mängder vadare av en mängd olika arter utnyttja detta och fullkomligt "översvämma" området.

ÄNDER

Längst in i Marsviken brukar under tidigare vårmånader och sena höstmånader stora mängder av rastande vigg, brunand, knipa, storskrake och gräsänder hålla till. På vårarna brukar också gäss av olika slag rasta i vikarna. Under somrarna rastar ofta ganska stora andflockar (kricka, gräsand och bläsand) på "Syran".

TÄTTINGAR

På vintern håller ständigt rastande snösparvar och bergfinkar till i vassarna inom området och under våren kommer sedan flyttande lärkor, ärlor och piplärkor och andra tättingar och rastar ett tag på sin flyttning mot norr. Under hösten kommer

samma fåglar tillbaka på flyttningen mot söder.

Till närmare konkreta exempel på rastande arter hänvisar jag till artförteckningen.

ETT VARMT TACK riktas till följande personer som hjälpt till med att försöka kartlägga fågelfaunan på Marsäng:

Thoma Tjäderhane (T.T.)
Johny Verdin (JV)
Dan Frendin (DF)
Mats Andersson (MA)
Kaj Larsson (KL)
Claes Ahlstrand (CA)
Henrik Frendin
Ingrid Nordström
Elisabeth Hellberg
Christian Karlsson
Peter Lindblad
Lars-Henrik Sjöström
Rose-Marie Hellberg
Carl-Johan Thorell och många andra.

Utän er skulle inventeringen aldrig blivit av.

Claes Svedlindh i april 1977

INLEDNING och FÖRTYDLIGANDE av artförteckningen

OMRADETS OMFATTNING framgår av karta 1.

Artförteckningen är en objektiv redovisning av fågelfaunan på Marsäng. Som redan är nämnt under metodikavsnittet är vissa arter endast bristfälligt undersökta och redovisningen måste därför ses som något ofullständig. Inventeringen kommer ju dock att fortsätta och jag hoppas att en mer fullständig artförteckning skall kunna komma ut så småningom.

T.T. = Här syftas på det specialarbete som Thomas Tjäderhane gjorde om området 1968 och jämförelser görs med hans artförteckning.

Längst ut i kanten finns förkortningar som på ett översiktligt sätt skall visa på vilket sätt arten förekommer i området. Förkortningarna betyder:

- H = Arten är en mer eller mindre regelbunden häckare inom området.
- Re = Arten ses regelbundet på området, ofta under någon speciell årstid (kolla i texten) men häckar troligen inte på området.
- Ra = Arten rastar varje år i området under sin flyttning.
- S = Arten ses varje år sträckande över området på flyttningen.
- T = Arten är endast tillfälligt observerad inom området och ses inte alltid varje år.

?

= Uppgifterna är lite osäkra.

Artredovisning

- T Storlom (*Gavia arctica*)
Enligt T.T. gjordes på 60-talet några enstaka observationer av arten på höstarna. Några noteringar av arten under den senaste inventeringsperioden har inte gjorts.
- H Skäggdopping (*Podiceps cristatus*)
Denna art är en av områdets karaktärsfåglar och observeras i vattnen utanför Marsäng mellan april och oktober-november. Vid en kontroll av häckande par den 22 maj 1976 påträffades 4 bon i Fredövikens och Slängavikens (2+2) och utöver detta observerades 16 par utan bon i det aktuella området. (Karta 3)
- T Gråhakedopping (*Podiceps griseiginea*)
Enligt T.T:s inventering observerades ett exemplar av arten 1965. Inga observationer har gjorts under den senaste inventeringsperioden.
- T Svarthakedopping (*Podiceps auritus*)
Enligt T.T. observerades arten vid enstaka tillfällen på vårarna under slutet av 60-talet. Inga observationer är gjorda under den senaste inventeringsperioden.
- T Svarthalsad dopping (*Podiceps nigricollis*)
Den första och troligen också enda observationen gjordes 19 april 1975 då 2 exemplar sågs i Fredövikens. (CS,CA). Vid kontroll ett par dagar senare var fåglarna försvunna.
- T Smådopping (*Podiceps ruficollis*)
Enligt T.T. observerades 1 exemplar den 19 juli 1966. 1 exemplar sågs även utanför Boholmen några dagar under hösten 1974.
- T Rördrom (*Botaurus stellaris*)
Den enda noteringen av arten hittills är, enligt T.T. gjord vid ett tillfälle 1966 då 1 exemplar hördes från vassen i Slängaviken.
- Re Grå Häger (*Ardea cinerea*)
Arten observeras främst under sensommaren och i början av hösten (augustislutet av september) då 1- 3 exemplar ständigt håller till vid vassen i Fredövikens.
- Några observationer är också gjorda mitt under häckningstiden och det är troligt att något par häckar i närheten av Marsängsområdet.
- H,Ra Knölsvan (*Cygnus olor*)
Knölsvanen är mycket allmän i vattnen utanför Marsängsområdet. Vid en kontroll av häckande par 22 maj 1976 konstaterades att 3 par häckade i inventeringsområdet (totalt i inre Marsviken 5 par). Arten observeras vid nästan alla besök när vattnen är isfria. På vårarna, under april och maj, rastar ofta ganska stora mängder knölsvan i Marsviken och upp till 40-50 exemplar kan ses.
- Ra Sångsvan (*Cygnus cygnus*)
Denna skygga art ses vid några tillfällen varje vår och höst då den under flyttningen mot norr/söder rastar i Marsviken. Vid några tillfällen har flockar

på upp till 20-30 exemplar observerats men oftast rör det sig endast om några individer.

T Prutgås (*Branta bernicla*)

Den enda observationen av arten gjordes under hösten 1974, då 2 exemplar ett par dagar uppehöll sig i området.

T Vitkindad gås (*Branta leucopsis*)

I oktober 1976 rastade ca 20 exemplar i Fredövik. Detta är den enda observationen av arten.

S, Grågås (*Anser anser*)

Ra Grågäss ses ibland under flyttningen på hösten då de sträcker över området. Ibland kan flyttarna rasta i den grunda Slängaviken. Arten är också observerad vid ett par tillfällen på våren samt en gång i juli månad.

Ra Sädgås (*Anser fabalis*)

Under både vår och höst sträcker sädgåsflockar över området. Flockarnas storlek varierar mellan ca 20 och 40 individer och vissa "fina sträckdagar" kan flockarna komma med ganska jämna mellanrum. Vid några tillfällen har enstaka individer rastat på ängarna.

H? Gräsand (*Anas platyrhynchos*)

RA Gräsanden är en av områdets vanligaste fåglar och ses året runt eller så länge det finns någon isfri vak i Slängaviken eller Marsviken. Vid kontroll av häckande andfåglar i maj 1976 hittades inga bon men att arten häckar inom området är dock ändå ganska troligt då ensamma hanar setts under häckningstiden.

Under vintern, våren och hösten uppgår flockarnas storlekar ofta till 50-200 exemplar medan de under häckningstiden observerade flockarna brukar bestå av 5-20 individer.

T Snatterand (*Anas strepera*)

Den 13 juli 1977 observerades 6 exemplar i Slängavikens innersta del där de letade föda i det grunda vattnet.

T Stjärtand (*Anas acuta*)

Enligt T.T. var stjärtanden tämligen allmän under höstarna på slutet av 60-talet. Några observationer av arten under den senare inventeringsperioden har dock ej gjorts.

Ra Bläsand (*Anas penelope*)

På vårarna rastar varje år 10-30 exemplar i vattnen utanför Marsäng och en del rastande exemplar kan också ses under augusti. Vid ett par tillfällen har några ruggande hanor observerats i Slängaviken under juni månad.

Ra Kricka (*Anas crecca*)

Krickan observeras något mer regelbundet än föregående art men observeras nästan uteslutande på vår och höst. På vårarna är flockarna oftast av storleken 20-75 exemplar, medan det på hösten endast rör sig om några individer. Vid några tillfällen har arten observerats under häckningstid, då de hållit till på de vattenfyllda ängarna. Upp till 20 exemplar har observerats under häckningstid.

T Arta (*Anas querguedula*)

Enligt T.T. gjordes på 60-talet endast några enstaka observationer av arten och under den senaste inventeringsperioden har arten setts vid endast några fåtal tillfällen då 1-2 exemplar rastat i området.

H? Skedand (*Anas clypeata*)

Ra Skedanden var, enligt T.T. tämligen allmän under 60-talet och T.T. ansåg det ganska troligt att arten även var häckfågel inom området. De ganska få observationer som gjorts av arten under den aktuella inventeringsperioden är uteslutande gjorda mellan maj och juli, d v s under skedandens häckningstid, då 1-2 exemplar observerats. Det har oftast rört sig om ett par eller om en ensam hane. Häckare?

H Gravand (*Tadorna tadorna*)

Ra Gravanden sågs under 60-talet endast vid några enstaka tillfällen men har antagligen blivit vanligare under 70-talet. Då det 1974 var väldigt lågt vatten i Slängaviken häckade ett par och de kunde sedan observeras med ett tjugotal ungar. Sedan 1974 har arten inte häckat inom området (troligen på grund av att vattenståndet i Slängaviken varit tämligen högt) men ett flertal observationer av födosökande exemplar i Slängaviken har dock gjorts.

T Bergand (*Aythya marila*)

Enligt T.T. gjordes några enstaka observationer av arten under 60-talet och under den senaste inventeringsperioden har arten endast noterats vid ett tillfälle: 1 september 1973 då 9 exemplar sågs. (DF)

Ra Vigg (*Aythya fuligula*)

Viggflockar ses nästan alltid i vattnen utanför området så länge som isen saknas. Några observationer är också gjorda under häckningstid, men det rör sig då troligen om icke häckande individer. Individstorleken i flockarna varierar mycket kraftigt men uppgår inte sällan till uppemot 200-400 exemplar. Flockarna som observerats under häckningstid innehåller 25-50 individer.

Ra Brunand (*Aythya ferina*)

Brunanden är inte riktigt lika vanlig som vidden. Arten ses oftast blandad med vigg och andra dykänder. Arten uppträder mer eller mindre regelbundet under tiden mars-november med "toppar" under april och augusti. Individstorleken ligger oftast på 25-40 exemplar men kan i vissa fall vara uppemot 100 exemplar.

Ra Knipa (*Bucephala clangula*)

Rastande flockar av knipor ses ständigt på våren och under hösten. Några ruggande individer har också observerats i Slängaviken under häckningstid. Kniporna brukar oftast inte vara så många (10-30 exemplar) och ligger blandad med andra dykänder. Vid något tillfälle har dock en stor flock av knipor, ca 500 exemplar observerats, (mars 1973).

T Alfågel (*Clangula hyemalis*)

Arten är endast observerad längst in i Marsviken vid ett tillfälle, nämligen den 17 mars 1973 då 18 exemplar observerades.

T Svärta (*Melanitta fusca*)

Enligt T.T. sågs arten på 60-talet vid enstaka tillfällen men under den senare perioden har den inte observerats.

T Ejder (*Somateria mollissima*)

Ejden häckar främst i de yttre och mellersta delarna av Marsviken och brukar ibland observeras i vattnen utanför Marsäng på våarna. Några större flockar ses dock aldrig.

- T Småskrake (*Mergus serrator*)
Några observationer av arten gjordes inte under 60-talet (TT) men under inventeringsperioden har arten setts (10-20 ex) några gånger under mars månad samt någon gång i augusti.
- Ra Storskrake (*Mergus merganser*)
Storskraken är en talrik rastare i marsviken under vår och höst. På våarna (främst mars-april) kan flockar på upptill 150-200 individer observeras, men vanligen är individantalet 5-20 exemplar. Arten ses också de vintrar det är mer eller mindre isfritt under vissa perioder.
- T Salskrake (*Mergus albellus*)
Arten är bara observerad en gång: nämligen den 14 april 1974 då 1 hona sågs i Fredövikens (CS).
- T Havsörn (*Haliaeetus albicilla*)
Arten brukar observeras på området några enstaka gånger varje år då något exemplar (ofta unga individer) kommer strykande, troligen på jakt efter föda. Den 26 april 1970 sågs inte mindre än 6 exemplar (4 juv och 2 ad). (JV)
- S Kungsörn (*Aquila chrysaetos*)
Någon enstaka gång varje vår och höst brukar någon kungsörn ses sträcka över Marsäng. I många fall rastar de och kan ibland stanna i flera dagar på området.
- T Större skrikörn (*Aquila clanga*)
Den 3 oktober 1973 observerades 1 exemplar (JV). Det är den enda observationen av arten inom området.
- S Ormvråk (*Buteo buteo*)
Ra Ormvråkar ses främst under två perioder på året. På våren (april-maj) brukar Re 1-3 exemplar ses inom området och det är troligt att något par häckar inte så långt från området. På hösten (slutet av augusti-oktober) ses arten när den sträcker mot söder. Många vråkar stannar upp på sin flyttningsresa och rastar ett tag i området. Vissa "fina" sträckdagar under september och oktober då vädret är fint för flyttning kan enorma mängder ormvråkar sträcka över Marsäng. Exempel den 29 september 1975 då 225 exemplar sträckte på en dag (totalt 352 rovfåglar sträckte denna dag) och den 3 oktober 1973 då ett par hundra individer sträckte (totalt 466 rovfåglar) (JV)
- S Fjällvråk (*Buteo lagopus*)
Arten ses uteslutande under höstflyttningen i slutet av september och i oktober. Normalt sträcker endast några få exemplar varje dag men vissa bra sträckdagar kan sträckesiffrorna bli ganska höga. Exempel den 3 oktober 1973 då inte mindre än 94 exemplar sågs på sträck (JV).
- T Bivvråk (*Pernis apivorus*)
Under 60-talet sågs arten av T.T. vid några enstaka tillfällen och under den senaste inventeringsperioden har endast någon "Ströobservation" av arten gjorts.
- T Duvhök (*Accipiter gentilis*)
1-2 exemplar brukar ses några gånger varje vår och höst. På höstarna ses den främst på sträck.
- S Sparvhök (*Accipiter nisus*)
Re Sparvhöken är vanligare än duvhöken och brukar ofta ses på våarna (främst april) då 1-2 exemplar håller till i området mer eller mindre regelbundet.

På höstarna ses arten på sträck och vissa fina sträckdagar kan upp till 10-15 exemplar ses.

S Fiskgjuse (*Pandion haliaetus*)

Re En ganska ofta observerad art som använder vikarna som "skafferi" under jaktn på fisk. Arten observeras mer eller mindre regelbundet under tiden april-september (med toppar i april-maj, augusti). Vanligtvis kan man se 1-4 exemplar som fiskar i vikarna men under höstflyttningen kan individantalet vara mycket högre exempel den 6 september 1970 då 20 exemplar sträckte över Marsäng. (JV)

T Brun kärrhök (*Circus aeruginosus*)

Ra Arten var, enligt T.T. tämligen allmän under vårarna och höstarna på 60-talet men under senaste perioden har den endast observerats ett par gånger då den svävat över vassen i Slängaviken.

S Blå kärrhök (*Circus cyaneus*)

Ra Denna art, som normalt är sällsyntare än föregående, ses ibland rastande på våren (oftast 1 exemplar) och under höstflyttningen (september-oktober). På hösten kan det vissa dagar sträcka förbi ett flertal individer: exempel 4 oktober 1973, 7 exemplar (JV) och den 26 september 1976, 6 exemplar (CS).

T Stäpphök (*Circus macrourus*)

Denna mycket sällsynta art (normalt ej förekommande i landet) observerades den 9 juli 1966 då 1 hane rastade. (TT)

T Pilgrimsfalk (*Falco peregrinus*)

Pilgrimsfalk har observerats på sträck vid minst två tillfällen, nämligen 1 exemplar 1965 (TT) och 1 exemplar hösten 1974. Båda gångerna har det varit överflygande exemplar.

T Lärkfalk (*Falco subbuteo*)

Enligt TT sågs arten regelbundet under somrarna på 60-talet. Någon observation under senaste perioden har inte gjorts.

S Stenfalk (*Falco columbaris*)

Någon stenfalk brukar varje höst observeras under flyttningen mot söder.

S Tornfalk (*Falco tinnunculus*)

Re Tornfalkar ses regelbundet på jaktturen över Marsäng under tiden april-oktober. Oftast brukar 1-2 exemplar observeras. Ett par tornfalkar häckar ca 500 m utanför området. Enstaka tornfalkar brukar ses under höstflyttningen under oktober. Har häckat tidigare år.

T Tjäder (*Tetrao urogallus*)

Den 23 april 1966 observerades faktiskt 1 tjäder som flög förbi berget vid skogsområdet på Fredövikens västra strand. (TT). Detta är den enda observationen av arten inom området.

T Orre (*Lyrurus tetrix*)

Enligt T.T. brukade man på 60-talet höra orrar (troligen från närbelägna orrspelsplatser) på området ibland på morgnarna. Under senaste perioden har dock inga orrar låtit höra av sig.

- Rapphöna (*Alectoris rufa*)

Rapphöns lär, enligt lokalbefolkningen, ha funnits i de västligaste delarna av området innan jordbrukarna började använda gifter då de brukade jorden.

- H Fasan (*Phasianus colchicus*)
Enligt T.T. var arten på 60-talet en tämligen allmän häckfågel inom området och de observationer som under den senaste inventeringsperioden gjorts under häckningstid gör det troligt att något par häckar fortfarande idag. I övrigt observeras arten vid enstaka tillfällen under alla årstider (1-4 exemplar).
- S Trana (*Grus grus*)
Ra Flyttande tranflockar kan ses flyga över området, och ibland rasta, några gånger varje vår och höst. Flockarnas storlek varierar en hel del mellan 5-50 individer.
- T Vattenrall (*Rallus aquaticus*)
Vattenrallar brukade på 60-talet (TT) höras grymtande från vassarna och det var mycket troligt att arten också häckade under denna tid. Under den senaste perioden har inga vattenrallar hörts under nattexcursionerna.
- T Rödstrupig piplärka (*Anthus cervinus*) (Mellan Ängspiplärka och Gulärta)
Enligt T.T. sågs arten vid några enstaka tillfällen under slutet av 60-talet. Inga observationer är gjorda under den senaste perioden.
- T Rörhöna (*Gallinula chloropus*)
På 60-talet gjordes, enligt T.T., några enstaka observationer av arten men under den senare perioden har inga observationer gjorts.
- H Sothöna (*Fulica atra*)
Ra En av områdets vanligaste fåglar som observeras året runt så länge vattnen är isfria. Vid en kontroll av häckande andfåglar 22 maj 1976 hittades 20 bebodda sothönsbon i området (totalt 26 par i inre Marsviken). Samtidigt observerades 11 par utan bo. De rastande sothönsen på våarna, vintrarna och höstarna ses kanske främst i Marsviken och Slängaviken (samt ibland längst in i Fredövikén) där de bildar flockar med mycket varierande storlekar. Oftast består flockarna av 30-70 individer men vid ett flertal tillfällen observeras flockar med 150-700 individer (750 exemplar den 14 oktober 1974) (CS).
- Ra Strandskata (*Haematopus ostralegus*)
1-2 exemplar brukar hålla till på "Syran" mer eller mindre regelbundet på våarna (april-maj).
- H Tofsvipa (*Vanellus vanellus*)
Ra Tofsvipan är ännu en av områdets karaktärsfåglar och observeras ständigt när man besöker området i mars-slutet av september. 1-2 par häckar årligen på ängarna. Flockarna som rastar på Syran under vår och höst består vanligen av 5-20 exemplar men de kan vara betydligt större: exempel 22 mars 1968 då 250 exemplar rastade (TT).
- Ra Större strandpipare (*Charadrius hiaticula*)
Större strandpipare rastar främst på våarna då 1-4 exemplar brukar hålla till på "Syran". Någon observation har också gjorts i juni under häckningstid.
- Ra Mindre strandpipare (*Charadrius dubius*)
På våren (maj) och under söderflyttningen (augusti) brukar det ibland dyka upp en och annan mindre strandpipare (1-3 exemplar) som rastar eller letar mat på ängarna.
- T Kustpipare (*Pluvialis squatarola*)
Denna art, som inte häckar i Sverige, brukar ses i våra marker vid enstaka

tillfällena under flyttningen från de arktiska tundrorna och vid vissa tillfällen även dyka upp på Marsängsområdet. Några enstaka observationer av 1-4 rastande exemplar har gjorts på "Syran".

- Ra Ljungpipare (*Pluvialis apricaria*)
Ljungpiparen är en art som rastar ibland under vårarna men är mer regelbunden på höstarna (augusti-september) då flockar på upptill 15 exemplar brukar hålla till på "Syran".
- H Enkelbeckasin (*Gallinago gallinago*)
Ra Arten var på 60-talet en häckfågel (TT), men det är tveksamt om arten fortfarande häckar då den under den senaste perioden knappast observerats under häckningstid någon gång. På våren (april) och under hösten (september-oktober) brukar dock 1-10 exemplar (15 augusti 1974, 30-40 exemplar DF) rasta på "Syran" och övriga sankmarker i området.
- T Dvärgbeckasin (*Lymnocyptes minimus*)
Enligt T.T. sågs dvärgbeckasiner vid enstaka tillfällen på 60-talet. Några observationer under den senaste perioden är dock ej gjorda.
- T Morkulla (*Scolopax rusticola*)
Morkullan var enligt T.T. tämligen allmän under 60-talet. Under de kvällsexkursioner som gjorts under den senaste perioden har dock arten lyst med sin frånvaro.
- H Storspov (*Numenius arquata*)
Ra Storspoven var under 60-talet häckfågel inom området och det är möjligt att något par häckade även 1976 då arten observerades under flera tillfällen under häckningstid. Arten brukar ses på Marsäng mer eller mindre regelbundet mellan april och augusti och 1-5 exemplar brukar normalt hålla till på området. Det händer dock att rastande flockar på upptill 15 exemplar dyker upp.
- T Småspov (*Numenius phaeopus*)
Enligt T.T. var småspovar tämligen allmänna på höstarna under 60-talet. De observationer som gjorts under den senaste perioden är dock gjorda under april-maj då några enstaka exemplar setts tillsammans med rastande storspovar.
- T Rödspov (*Limosa limosa*)
Enligt T.T. observerades arten under 60-talet vid enstaka tillfällen under vårarna men några observationer under den senare perioden har dock inte gjorts.
- T Myrspov (*Limosa lapponica*)
På 60-talet observerades arten på höstarna och de få observationer som gjorts under den senaste perioden har gjorts under augusti. Det har alltid rört sig om enstaka exemplar som rastat.
- H Drillsnäppa (*Tringa hypoleucos*)
Drillsnäppan var en häckfågel under slutet av 60-talet och det är troligt att något par häckar inom eller alldeles utanför området även idag. Arten har nämligen, ett flertal tillfällen, observerats på Boholmen under häckningstid. Drillsnäppor brukar ses, främst på Boholmen, mer eller mindre regelbundet under tiden april-augusti (1-4 exemplar).
- Ra Skogssnäppa (*Tringa ochropus*)
Under flyttningen mot söder brukar skogssnäppor vid något tillfälle under juli eller augusti varje år rasta på "Syran". 1-4 exemplar brukar rasta.

- Ra Grönbenan (*Tringa glareola*)
När vattenståndet är förhållandevis högt och "Syran" mer eller mindre ligger under vattnet rastar stora mängder vadare under sina flyttningar. Grönbenor ses normalt under juli-augusti då 5-10 exemplar brukar rasta. Under gynnsamma år (ex 1976) kan dock antalet rastande grönbenor uppgå till 40-50 exemplar (24 juni 1976 och 8 augusti 1976 (CS)).
- H Rödbenan (*Tringa totanus*)
Ra Rödbenan är en av Marsängsområdets karaktärsfåglar som ständigt ses på området från slutet av april-juli. 1-3 par häckar årligen och många rödbenor rastar i området under sin flyttning (under maj och under juli-augusti). Antalet rastande individer brukar uppgå till 10-15 exemplar.
- Ra Svartsnäppa (*Tringa erythropus*)
T.T. har ej tagit med arten i sin redovisning (om detta är en miss av honom eller endast ett bevis för att arten börjat besöka området på senare år vet jag inte). Under senare år har arten varit en regelbunden rastare under juli-augusti då upp till 10 exemplar rastat när "rastbetingelserna" varit goda.
- Ra Gluttsnäppa (*Tringa nebularia*)
Gluttsnäppor brukar rasta under sina flyttningar och upp till 10 exemplar kan observeras på våarna (slutet av april-maj) samt under hösten (slutet av juli-augusti).
- Ra Brushanen (*Philomachus pugnax*)
På våarna (maj) samt under flyttningen mot söder (augusti) brukar 5-10 exemplar rasta på "Syran" samt längst in i den grunda Slängaviken. Vid gynnsamma förhållanden kan dock flera individer rasta (ex den 24 juni 1976, 26 exemplar) (CS). När Slängaviken 1974 nästan var helt uttorkad kunde spelande brushanar ses längst i viken.
- T Kustsnäppa (*Calidris canutus*)
Några exemplar sågs under 1966 (TT).
- Ra Kärrensna (*Calidris alpina*)
T.T. har ej redovisat arten (samma undringar gäller som hos svartsnäppan). På våren kan något enstaka exemplar dyka upp men det är i huvudsak under höstflyttningen (slutet av augusti-oktober) som 5-15 exemplar brukar rasta på "Syran" eller längst inne i Slängaviken.
- T Mosnäppa (*Calidris temminckii*)
Någon enstaka gång på våren (maj) kan mosnäppor rasta på syran. Största rastande flocken som observerats var på 7 exemplar.
- T Myrsnäppa (*Limicola falcinellus*)
T exemplar sågs den 14 juli 1968 och några exemplar observerades på "syran" under maj månad 1975.
- T Labben (*Stercorarius parasiticus*)
T exemplar av den mörka fasen observerades i Marsviken den 21 juni under häckningstid) 1968. (TT) Inga observationer under den senaste perioden.
- Re Havstruten (*Larus marinus*)
T-3 exemplar brukar observeras i Marsviken eller i Slängaviken då och då under perioden mars-augusti. Havstruten har blivit något vanligare i området under senare tid jämfört med T.T.

- Re Silltrut (*Larus fuscus*)
Silltrutar (1-3 exemplar) ses ungefär lika ofta samt under nästan samma tid, april-augusti, som havstruten. Silltruten har dock observerats färre gånger under häckningstiden än havstruten.
- Re Gråtrut (*Larus argentatus*)
Under perioden mars-november observeras gråtrutar mer eller mindre regelbundet inom området. Många observationer har också gjorts mitt under häckningstiden, maj-juni, då 3-5 exemplar observerats. Normalt brukar 3-10 exemplar uppehålla sig i området.
- H Fiskmåsar (*Larus canus*)
Fiskmåsen var under 60-talet en häckfågel inom området (TT) och under den senaste inventeringsperioden har ett flertal observationer av arten gjorts under häckningstid, juni-juli, och bo har hittats utanför Slängaviken. Arten brukar ses i området från slutet av mars-augusti (med topp i april) och individantalet uppgår oftast till 15-60 exemplar.
- H Skrattmåsar (*Larus ridibundus*)
Arten observeras på Marsängsområdet främst under april-augusti (topp i april-juni) och det är främst i Slängaviken arten håller till. T.T. ansåg i sin inventering att arten var en trolig häckare inom området och det går inte att utesluta att något eller några par häckar även nu. Under häckningstid brukar nämligen upp till 30 exemplar observeras. Normalt observeras 10-25 exemplar på området (14 april 1974 ca 100 exemplar CS).
- T Dvärgmåsar (*Larus minutus*)
Enligt T.T. observerades 1 exemplar bland skrattmåsar under 1966. Inga observationer är dock gjorda under den senaste perioden.
- Re Skräntärna (*Hydroprogne caspia*)
Det lilla "skäret" längst in i Slängaviken är en omtyckt sittplats för skräntärnorna som fiskar i vattnen vid Marsäng under april-juli (främst april-maj). Normalt brukar 2-5 exemplar hålla till i området men ett par gånger har 25-30 exemplar observerats.
- Re Fishtërna (*Sterna hirundo*)
Under sommarmånaderna brukar 3-10 exemplar hålla till i vikarna där de hittar gott om småfisk. Arten häckar inte inom inventeringsområdet men det är inte långt till närmaste häckningsplats.
- Re Silvertärna (*Sterna paradisaea*)
T.T. har inte tagit med arten i sin artredovisning (om detta betyder att arten inte observerats på 60-talet är oklart). Under maj månad brukar enstaka exemplar hålla till i vikarna för att sedan försvinna till sina häckningsplatser längre ut i skärgården i slutet av maj.
- T Småterna (*Sterna albifrons*)
Den enda observationen av arten är gjord den 21 augusti 1976 då 2 exemplar sågs fiskande i inre Marsviken. (CS) (DF)
- T Tamduva (*Columba livia* sp)
Tamduvor från duvslaget i Gabrielstorp (3 km ONO Marsäng) brukar flockvis uppträda på Marsäng vid enstaka tillfällen under vår och sommar.

S Skogsduva (*Columba oenas*)

Ra Arten har blivit betydligt vanligare på Marsängsområdet sedan 60-talet då den bara observerades vid enstaka tillfällen (TT). Nuförtiden observeras regelbundet i april-september. På vårarna ses oftast enstaka exemplar men på sensommaren och under hösten, när det börjar bli dags för duvorna att dra söderut brukar flockar på 30-50 individer observeras.

S Ringduva (*Columba palumbus*)

Ra Ringduvan är mycket vanlig i området och observeras ständigt under april-maj och augusti-oktober samt vid enstaka tillfällen under juni-juli. Under våren brukar flockar på 30-60 exemplar hålla till främst på Mellanholmen och Boholmen och de fåtal individer som brukar ses på sommaren brukar hålla till på "Syran". Under höstarna kan man iaktta ett imponerande flyttsträck av ringduvor på väg till övervintringsplatserna i södra Europa. Under fina "sträckdagar" kan oerhört imponerande flockar ses. Exempel: den 29 september 1973 16 000 exemplar på sträck (JV). Den 3 oktober 1973 ca 8 000 exemplar (JV) (KL). Etc. Under "normala" höstdagar brukar åtminstone ett par hundra exemplar dra förbi.

T Turturduva (*Streptopelia turtur*)

Denna sällsynta duva har observerats vid två tillfällen: Den 22 maj 1966 då 1 exemplar sågs (JV). Den 7 juli 1973 då 1 exemplar sågs (JV).

T Turkduva (*Streptopelia tecaoccto*)

Den 13 juli 1977 observerades en turkduva på Mellanholmen. Detta var den första observationen av arten inom området. Turkduvan är i stark spridning just nu och det är nog troligt att arten kommer att dyka upp på Marsäng flera gånger.

T Gök (*Cuculus canorus*)

På vårarna i maj månad brukar något enstaka exemplar dyka upp i området och under juli-augusti brukar något exemplar ständigt hålla till på Mellanholmen.

T Sparvuggla (*Glaucidium passerinum*)

Under slutet av 60-talet observerades något enstaka exemplar (TT). Den 18 februari 1976 observerades 1 exemplar i skogsområdet vid Fredövik. Under 1976 och 1977 har spybollar av sparvugglan hittats på Granö.

T Pärluggla (*Aegolius funereus*)

Under slutet av 60-talet gjordes några enstaka noteringar av arten. Några noteringar har dock inte gjorts under senaste perioden.

H Hornuggla (*Asio otus*)

1976 häckade ett par hornugglor endast ca 50 m från delar av det område som nu exploaterats av fritidsbebyggelsen. (Kommer de att häcka 1977?). Häckningen lyckades och ungarna hördes pipa under sommaren. Innan 1976 har endast arten noterats vid ett par enstaka tillfällen och ett exemplar har hittats död (TT).

H Jorduggla (*Asio flammeus*)

Arten brukar häcka i området enstaka år. 1971 konstaterades häckning och det är också mycket troligt att ett par häckade 1976. Enligt T.T. sågs arten under slutet av 60-talet vid några enstaka tillfällen och var ganska allmän våren 1968.

T Kattuggla (*Strix aluco*)

Arten häckar ca 50 m utanför området och brukar då och då ses eller höras inne i området.

- T Nattskärna (*Caprimulgus europaeus*)
1 exemplar hördes någon gång under slutet av 60-talet (TT).
- H Tornsvåla (*Apus apus*)
Arten ses under sommaren i juni-augusti då ett 10-tal exemplar brukar sväva omkring på hög höjd ovanför Granö. Arten häckar någonstans innanför eller strax utanför området.
- Re Gröngöling (*Picus viridis*)
En regelbundet observerad art inom området. 1-2 exemplar brukar ses då och då mellan mars och oktober (främst i augusti). Ett par häckar strax utanför området.
- Re Större Hackspett (*Dendrocopos major*)
Större Hackspettar brukar inte ses någon speciell tid under året utan observeras då och då. Tidigare en häckfågel.
- T Mindre Hackspett (*Dendrocopos minor*)
Någon enstaka gång varje år brukar något exemplar av arten iakttas. Granö, där det finns några gamla torra granar, samt skogsområdet vid Fredön är de käraste tillhållen för hackspettar.
- Re Spillkråka (*Dryocopus martius*)
Spillkråkor (1-2 exemplar) ses främst under den kallare halvan av året och håller främst till i skogsområdet vid Fredövikens.
- T Göktyta (*Jynx torquilla*)
Några enstaka gånger har göktytor iakttagits inom området. Det har alla gångerna rört sig om 1-2 exemplar som hållit till i skogsområdet vid Fredövikens.
- H Sånglärka (*Alauda arvensis*)
Ra En av områdets karaktärsfåglar också en av de vanligaste arterna. Alltifrån
S att arten kommer tillbaka från södern i februari-mars tills den flyttar tillbaka i oktober kan sånglärkor höras drilla eller observeras på området. 2-5 par häckar på ängarna. Särskilt på vårarna kan man iakttä ett märkbart nordsträck av lärkor; exempel den 9 mars 1975 då 200 exemplar sträckte mot norr (KL). Också på hösten passerar och rastar flyttande lärkor men sträcket är inte så märkbart som på våren.
- T Trädlärka (*Lullula arborea*)
Arten iakttogs vid några enstaka tillfällen under slutet av 60-talet (TT) men har inte observerats under den senare perioden.
- T Berglärka (*Eremophila alpestris*)
Någon enstaka gång på höstarna kan berglärkor rasta på ängarna under flyttningen mot söder.
- T Backsvåla (*Riparia riparia*)
Enligt T.T. var arten ganska vanlig i området på höstarna i slutet av 60-talet. Någon observation under den senare perioden har dock inte gjorts.
- Re Ladusvåla (*Hirundo rustica*)
Ladusvålor kan ses på Marsängsområdet dels under maj-början av juni då 1-2 exemplar brukar jaga insekter över Fredövikens stränder och dels under augusti-september då 5-15 exemplar brukar jaga insekter över "Syran" och över Fredövikens. I september kan arten tillfälligt också ses på flyttningen mot söder.

- Re Hussvala (*Delichon urbica*)
Från slutet av maj till slutet av augusti ses 1-5 hussvalor på insektsjakt mer eller mindre regelbundet.
- H Trädpiplärka (*Anthus trivialis*)
1-2 par häckar i det område som nu är bebyggt med fritidsstugor och i skogsområdet vid Fredövikens. Under maj-juni hörs ständigt 1-2 sjungande hanar i dessa områden.
- H Ängspiplärka (*Anthus pratensis*)
Ra 2-4 par häckar på de stora ängarna. Arten är väldigt ofta observerad i området och kan ses regelbundet mellan april och september då även stora mängder ängspiplärkor sträcker över området på flyttningen mot södra Europa.
- T Småfläckig sumphöna (*Porzana porzana*) (Mellan vattenrall och Rörhöna)
Arten noterades under 1967 (JV). Sedan dess har inga noteringar av småfläckiga sumphöns gjorts.
- H Gulärta (*Motacilla flava*)
Sommartid ses arten under enstaka tillfällen och minst 1 par brukar häcka nästan varje år. I slutet av augusti observeras ofta ca 10 exemplar på ängarna.
- H Sädesärta (*Motacilla alba*)
Ra Ses regelbundet april-augusti och 2-3 par häckar inom området. Under sensommaren och hösten när ungarna lämnat boet brukar 10-20 exemplar hålla till på Granö, Mellanholmen och Boholmen. Arten ses också ibland under flyttningen mot söder.
- H Törnskata (*Lanius collurio*)
1-2 exemplar brukar hålla till mellan området med de nybyggda stugorna och skogsområdet vid Fredövikens och det är ganska säkert att 1 par häckar någonstans i detta område. Arten ses regelbundet juni-augusti.
- Re Varfågel (*Lanius excubitor*)
Vintertid och sent på hösten samt tidigt på våren brukar minst en varfågel hålla till på området. Fågeln sitter med förkärlek gärna i den stora eken bakom den "nyanlagda" P-platsen eller på stolparna till det fina staketet. Någon gång har det hänt att sena observationer (ex 22 maj 1976 CS) gjorts.
- Re Stare (*Sturnus vulgaris*)
Allt mellan slutet av februari och slutet av oktober brukar storer uppträda på Marsängsområdet. Under mars och april rastar stora starflockor (ibland 200-500 exemplar) som letar föda på ängarna och på sankmarkerna. Vanligtvis brukar dock flockarna bestå av 40-75 exemplar. Det är osäkert om arten häckar inom området då några goda häckningsplatser egentligen inte finns. Trots detta brukar 20-40 exemplar observeras under häckningstid.
- T Sidensvans (*Bombycilla garrulus*)
Enligt T.T. var sidensvansar ett vanligt inslag i Marsängsfaunan på höstarna under slutet av 60-talet, detta har dock inte märkts under 70-talet då inga observationer av arten gjorts under den senare perioden.
- Re Nötskrika (*Guarrulus glandarius*)
1-3 exemplar brukar ses inom Marsängsområdet då och då under året, främst under vintern och våren samt någon gång under häckningstid (maj-juni).

- Re Skata (*Pica pica*)
 Det är osäkert om skatan ännu häckar i området, många observationer är i varje fall gjorda under häckningstiden april-maj då 1-3 exemplar brukar observeras. Några observationer görs också på senhöstarna. Arten är inte så vanlig på området som på andra ställen.
- T Nötkråka (*Nucifraga caryocatactes*)
 Under invasionen av nötkräkor hösten 1968 observerades arten vid flera tillfällen på Marsäng. (TT). Den 24 augusti 1975 observerades 5 exemplar med sträckriktning mot väst (HF).
- Re Kaja (*Corvus monedula*)
 Kajor ses regelbundet i området i slutet av februari-oktober. Några par häckar i de gamla ekar som finns vid den närbelägna gården Mosstorp. Under våren brukar endast några enstaka exemplar (5-10 exemplar) hålla till på området medan man på höstarna kan få se flockar på upptill 200-300 exemplar rasta på Boholmen.
- T Råka (*Corvus frugilegus*)
 Vid något eller några enstaka tillfällen varje år brukar en eller annan råka dyka upp. Det är oftast på våarna (april) som råkor brukar observeras i Nyköping-Oxelösundstrakten och detsamma gäller för Marsäng.
- H Kråka (*Corvus corone cornix*)
 Kräkan är ju numera oerhört vanlig (ofta betraktad som "ett odjur") över hela landet och Marsäng är inget undantag. Arten kan observeras under hela året och 2-4 par häckar inom området. Under våarna (mars-april) och under sensommaren (augusti) brukar särskilt stora kråkflockar observeras (ofta 100-300 exemplar).
- Re Korp (*Corvus corax*)
 Särskilt under våarna, mars-april, brukar 1-2 exemplar regelbundet flyga över eller jaga på området. Även under senhösten, oktober-november kan korporna någon enstaka gång dyka upp. Ett par korpar häckar på andra sidan Marsviken och det är dessa korpar som ses på Marsäng.
- T Gärdsmyg (*Troglodytes troglodytes*)
 Någon tillfällig observation av arten gjordes under 1974.
- T Järnsparv (*Prunella modularis*)
 Enligt T.T. gjordes några enstaka observationer av arten under slutet av 60-talet men inga observationer har noterats under den senare perioden.
- T Gräshoppsångare (*Locustella naevia*)
 Ett exemplar hördes sjunga i Slängavikens vass den 5 juni 1976 (CS).
- H Sävsångare (*Acrocephalus schoenobaenus*)
 Sommartid hörs 1-2 exemplar sjunga i vassarna på kvällarna och nätterna. Minst 1 par häckar i Slängavikens vassområde.
- H Rörsångare (*Acrocephalus scirpaecus*)
 1-2 par häckar i Slängavikens och Fredövikens vassområden. Under sommaren brukar 1-4 exemplar sjunga i dessa områden.
- T Gulsångare (*Hippolais icterina*)
 Enligt T.T. noterades arten vid några enstaka tillfällen under 60-talet. Inga observationer har dock gjorts under den senare inventeringsperioden.

- H Trädgårdssångare (*Sylvia borin*)
Minst 1 par häckade 1976 i det område som under hösten 1976 bebyggdes med fritidsstugor. Häckar de 1977?
- H Svarthätta (*Sylvia atricapilla*)
Minst 1 par häckar i Marsängsområdet. I juni 1976 sågs två parande svarthättor i skogsområdet vid Fredövikén.
- H Törnsångare (*Sylvia communis*)
Åtminstone 1 sjungande hane noterades under häckfågelkarteringen i juni 1976 och detta tyder på att 1 par troligen häckar. Arten fanns inte med i T.T:s artredovisning.
- H Lövsångare (*Phylloscopus trochilus*)
2-3 par häckar inom området. Arten observeras ständigt inom området.
- T Gransångare (*Phylloscopus collybita*)
Enligt T.T. var arten på slutet av 60-talet tämligen allmän på vårarna. Inte en enda notering av arten har dock gjorts under den senaste inventeringsperioden.
- T Grönsångare (*Phylloscopus sibilatrix*)
På slutet av 60-talet var grönsångare tämligen vanliga och också en häckande art inom området. (TT). Trots detta, har ingen observation av arten gjorts under den senare perioden.
- Re Kungsfågel (*Regulus regulus*)
Under den kallare halvan av året (oktober-mars) dyker strykande kungsfåglar (3-10 exemplar) upp då och då. Inga observationer är dock gjorda under häckningstiden.
- H Svartvit flugsnappare (*Ficedula hypoleuca*)
Denna art har flitigt utnyttjat de fågelholkar som Oxelösunds Fältbiologer satt upp på Marsäng och 4-5 par häckade i holkar 1976. Fluggsnapparna brukar dyka upp i mitten av maj och ses sedan regelbundet på området till i början av augusti.
- H Grå Flugsnappare (*Muscicapa striata*)
Under sommaren ses grå flugsnappare då och då i skogsområdet vid Fredövikén där också 1 par häckar.
- H Stenskvätta (*Oenanthe oenanthe*)
Stenskvättan brukar komma till Marsäng i mitten av april och ses sedan regelbundet på Granö där 1-2 par häckar ända till i mitten av september. En av områdets karaktärsfåglar.
- H Buskskvätta (*Saxicola rubetra*)
Marsäng är en mycket lämplig biotop för buskskvätta, som ju är förtjust i tuvängar och angränsande åkerfält. Från mitten av maj till slutet av augusti kan man se buskskvättor som sitter och flöjtar på gårdsgårdsstörarna. 1-2 par häckar på ängarna.
- T Rödstjärt (*Phoenicurus phoenicurus*)
Mot slutet av 60-talet var rödstjärten ganska vanlig och en häckfågel på Marsäng (TT). Under den senaste perioden sågs dock bara arten vid några enskilda tillfällen och häckning måste helt uteslutas.

- T Blåhake (*Luscinia svecia*)
Den norrländska näktergalen observerades under 60-talet vid några enstaka tillfällen enligt T.T. Under den aktuella perioden har dock inga observationer av arten gjorts.
- T Rödhake (*Erithacus rubecula*)
Arten är ej medtagen i T.T:s artredovisning (varför är oklart). Någon enstaka gång på våren och även på senhösten brukar rödhakar dyka upp i området. Någon observation under häckningstid föreligger inte.
- T Näktergal (*Luscinia luscinia*)
Endast en notering är gjord av arten. Den 22 maj 1976 sjöng 1 exemplar i de allra västligaste delarna av området. 2 exemplar hördes samtidigt på den andra sidan av inre Marsviken.
- H Koltrast (*Turdus merula*)
1 par häckar på gränsen till eller något utanför de nordöstra delarna av området. 1-2 exemplar brukar dock då och då ses även inom Marsängsområdet.
- T Rödvingetrast (*Turdus iliacus*)
Enligt T.T. var arten på 60-talet ganska vanlig på vårarna och höstarna. Någon observation har dock inte gjorts under den aktuella perioden.
- T Taltrast (*Turdus philomelos*)
Enligt T.T. var arten under slutet av 60-talet vanlig och häckfågel inom området. Den har tydligen minskat ordentligt då den under den aktuella perioden endast observerats några få gånger på våren och sensommaren.
- T Dubbeltrast (*Turdus viscivorus*)
På slutet av 60-talet sågs arten vid några enstaka tillfällen varje år och var också häckfågel inom området. (TT). Inga observationer eller noteringar om arten är gjorda under den senaste perioden.
- Re Björktrast (*Turdus pilaris*)
Under perioden november-april brukar björktrastar regelbundet uppträda på Marsäng. Normalt brukar det röra sig om 3-10 individer men under 1976/77 då det var ovanligt gott om björktrastar kunde stora flockar uppträda. Exempel 18 december 1976 300 exemplar över de "nya" fritidshusen (DF). Någon enstaka observation är gjord under häckningstid.
- H Entita (*Parus palustris*)
På vintern och våren brukar entitor ses eller höras då och då och det är mycket troligt att något par häckar inom området.
- Re Talltita (*Parus montanus*)
För talltitan gäller ungefär samma förhållanden som för entitan förutom att arten numera inte häckar inom området.
- Re Tofsmes (*Parus cristatus*)
Tofsmesar dyker upp då och då under året, gärna tillsammans med andra mesar. Arten var tidigare en häckfågel inom området men numera ses den inte ens under häckningstid.
- H Blåmes (*Parus caeruleus*)
Blåmesar observeras regelbundet året runt på Marsäng. Minst 1 par häckar inom området (Boholmen). På vintrarna ses blåmesar ofta när de tillsammans med talgoxar och andra mesar letar efter insekter i vassarna.

- Re Svartmes (*Parus ater*)
Främst under senhösten och under vintern uppträder några enstaka svartmesar i de meståg som då drar omkring i området.
- H Talgoxe (*Parus major*)
En året-runt-art på Marsäng. Minst 1 par häckar inom området. Den är dock främst synlig vintertid då man under nästan alla besök på området ser den när den tillsammans med andra mesar letar mat ivassar, i träsprickor etc.
- T Stjärtmes (*Aegithalos caudatus*)
På vintrar och vårar kan stjärtmesfloccar då och då dyka upp. Arten är vanligare vissa år men kan dock inte räknas till någon av de regelbundna Marsängsarterna.
- Re Nötväcka (*Sitta europaea*)
En regelbundet observerad art året runt på området. Det är troligt att något par häckar i närheten av Mosstorp eller på någon annan plats strax utanför området.
- Re Trädkrypare (*Certhia familiaris*)
Trädkryparen är en fågelart som uteslutande uppträder på området vintertid och under den senaste perioden är den endast observerad under november-mars. 1-2 exemplar brukar ses klättrande på Marsängs träd.
- T Gråsparv (*Passer domesticus*)
Arten håller till och häckar vid gården Mosstorp varifrån man alltjämt på vårar kan höra intensivt "gråsparvtjatter". Det händer ibland att någon enstaka individ förirrar sig in på inventeringsområdet.
- T Pilfink (*Passer montanus*)
Observeras då och då när några exemplar besöker åkermarken som ingår i området. Tidigare häckfågel numera alltmer sällan observerad.
- H Bofink (*Fringilla coelebs*)
S "Sveriges vanligaste fågel" är också ganska rikligt förekommande på Marsäng där 7-8 par häckar. Arten observeras dels som rastare och häckare under vår och sommar och dels som sträckfågel på höstarna. Under fina sträckdagar kan enorma floccar av bofink på flyttning sträcka över Marsängsområdet. Exempel den 23 september 1975 då 10 500 exemplar sträckte (JV), 3 oktober 1973 ca 8 000 exemplar (JV) 4 oktober 1973 8 000 exemplar (JV) etc,etc.
- S Bergfink (*Fringilla montifringilla*)
Ra Bergfinkar uppträder på området under vintrarna då små floccar kan ses på ängarna samt i vassområdena. Under hösten ses också bergfinkar på sträck då de flyttar tillsammans med den nära släktingen bofinken.
- T Domherre (*Pyrrhula pyrrhula*)
Enligt T.T. var arten ganska vanlig under slutet av 60-talet men några noter under den senaste perioden har inte gjorts.
- T Stenknäck (*Coccothraustes coccothraustes*)
Den enda kända observationen av arten på området gjordes den 3 februari 1968. (TT)
- H Grönfink (*Chloris chloris*)
Ännu en regelbunden året-runt-art på området. 1-2 par häckar inom området.

Vanligtvis brukar endast några få individer uppträda men vid enstaka tillfällen har flockar på upp till 50 exemplar iakttagits.

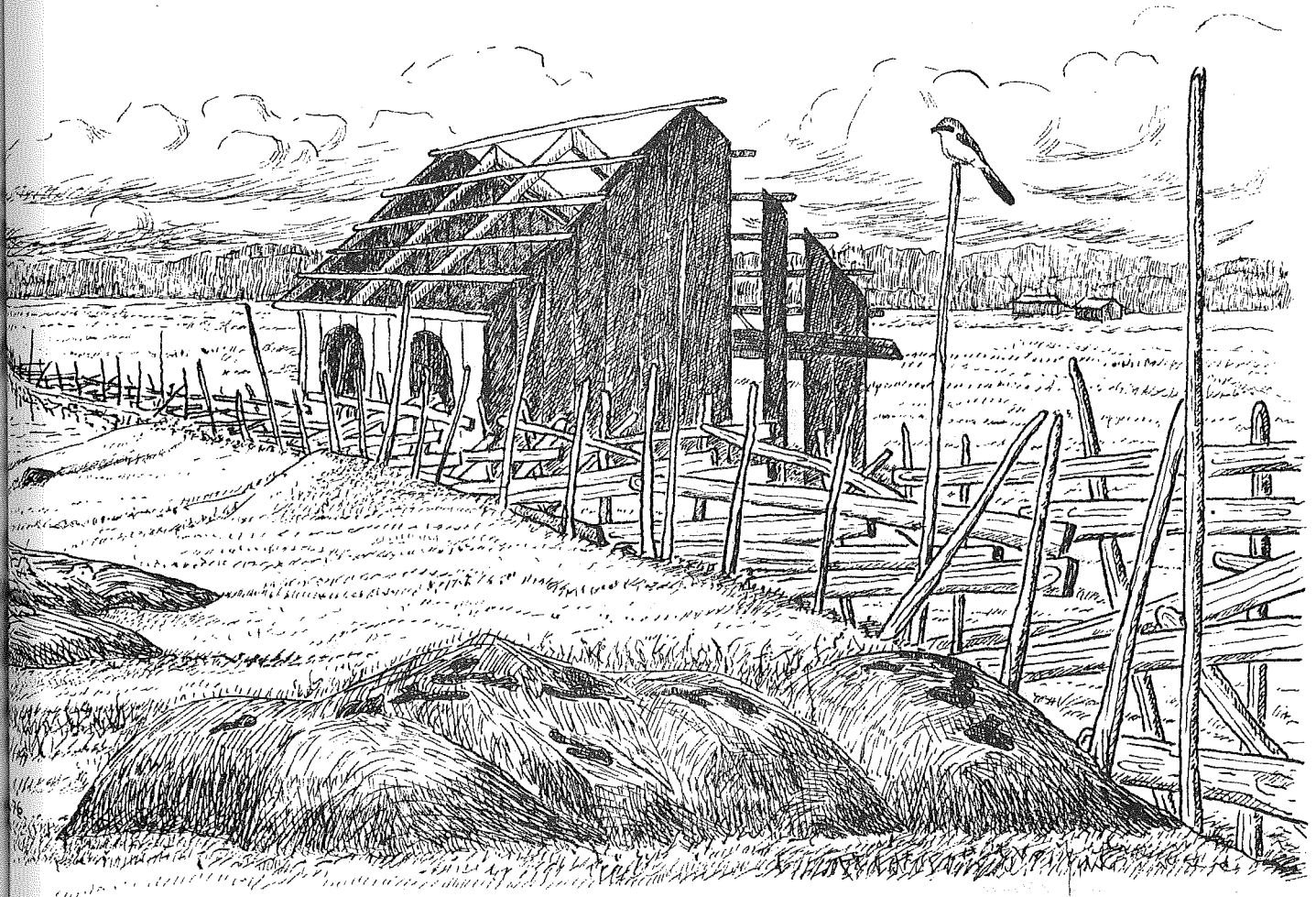
- Re Grönsiska (*Carduelis spinus*)
Grönsiskflockar brukar ses under höst, vinter och vår med betoningen lagd på den mellersta årstiden då ganska stora flockar brukar stryka omkring och leta föda i altopparna. Individantalet i flockarna uppgår inte sällan till ca 75 exemplar.
- T Steglits (*Carduelis carduelis*)
Några enstaka observationer av någon steglits brukar göras nästan varje år. Inga observationer är gjorda under artens häckningstid.
- H Hämpling (*Carduelis cannabina*)
Arten ses regelbundet mellan april och september. Minst 1 par häckar inom området. Under flyttningen på höstarna ses ibland mer eller mindre stora flockar (vanligtvis ca 20 exemplar) sträcka förbi.
- T Gråsiska (*Carduelis flammea*)
Under vissa vintrar kan ganska stora gråsiskflockar dyka upp på Marsäng. Vissa år ses dock arten inte alls på området.
- T Rosenfink (*Carpodacus erythrinus*)
Den hittills enda noteringen av arten gjordes den 5 juni 1976 då en sjungande hane hördes i skogsområdet vid Fredövik.
- T Tallbit (*Pinicola enucleator*)
Invasioner av tallbit brukar ske under vissa år. Hösten 1966 var ett sådant år och då observerades flockar inom området (TT). Hösten och vintern 1976-77 var det också ovanligt gott om Tallbit i mellersta Sverige och även på Marsäng observerades ett tiotal individer (MA).
- T Mindre Korsnäbb (*Loxia curvirostra*)
Arten sågs enstaka år under 60-talet. (TT). Inga observationer är dock gjorda under den senaste inventeringsperioden.
- T Större Korsnäbb (*Loxia pyropsittacus*)
Några enstaka observationer gjordes enligt T.T. mot slutet av 60-talet men inga noteringar har gjorts under den aktuella perioden.
- T Bändelkorsnäbb (*Loxia leucoptera*)
Under 1967 var det invasion av bändelkorsnäbbar och då observerades även några flockar på Marsängsområdet. (JV).
- (H) Ortolansparv (*Emberiza hortulana*)
T Några enstaka observationer av arten gjordes under 60-talet och en säker häckning av arten på området konstaterades 1966 (JV). Några observationer under den senaste perioden har inte gjorts.
- H Sävparv (*Emberiza schoeniclus*)
Sävparvar ses regelbundet på Marsäng under perioden april-september. Minst 2 par häckar årligen i vassen i området. Sitt främsta tillhåll har arten i vassen utanför Granö och Mellanholmen samt i vassen vid Fredövik.
- H Gulspärv (*Emberiza citrinella*)
Tämligen regelbundet brukar 2-3 exemplar ses eller höras på området. Det är något oklart om arten häckar inom området och endast ett fåtal observationer är gjorda under häckningstid.

T Lappspary (*Calcarius lapponicus*)
Arten är observerad minst två gånger på området: 1 exemplar sågs under mars månad 1968 (TT) och 8 exemplar rastade den 6 september 1970 (JV).

Re Snöspary (*Plectrophenax nivalis*)
Vintertid samt tidvis under våren håller flockar på 10-15 snösparvar till på Marsäng. Flockarna kan dock vara större. Exempel 14 januari 1970 då 125 rastande snösparvar iaktogs (JV).

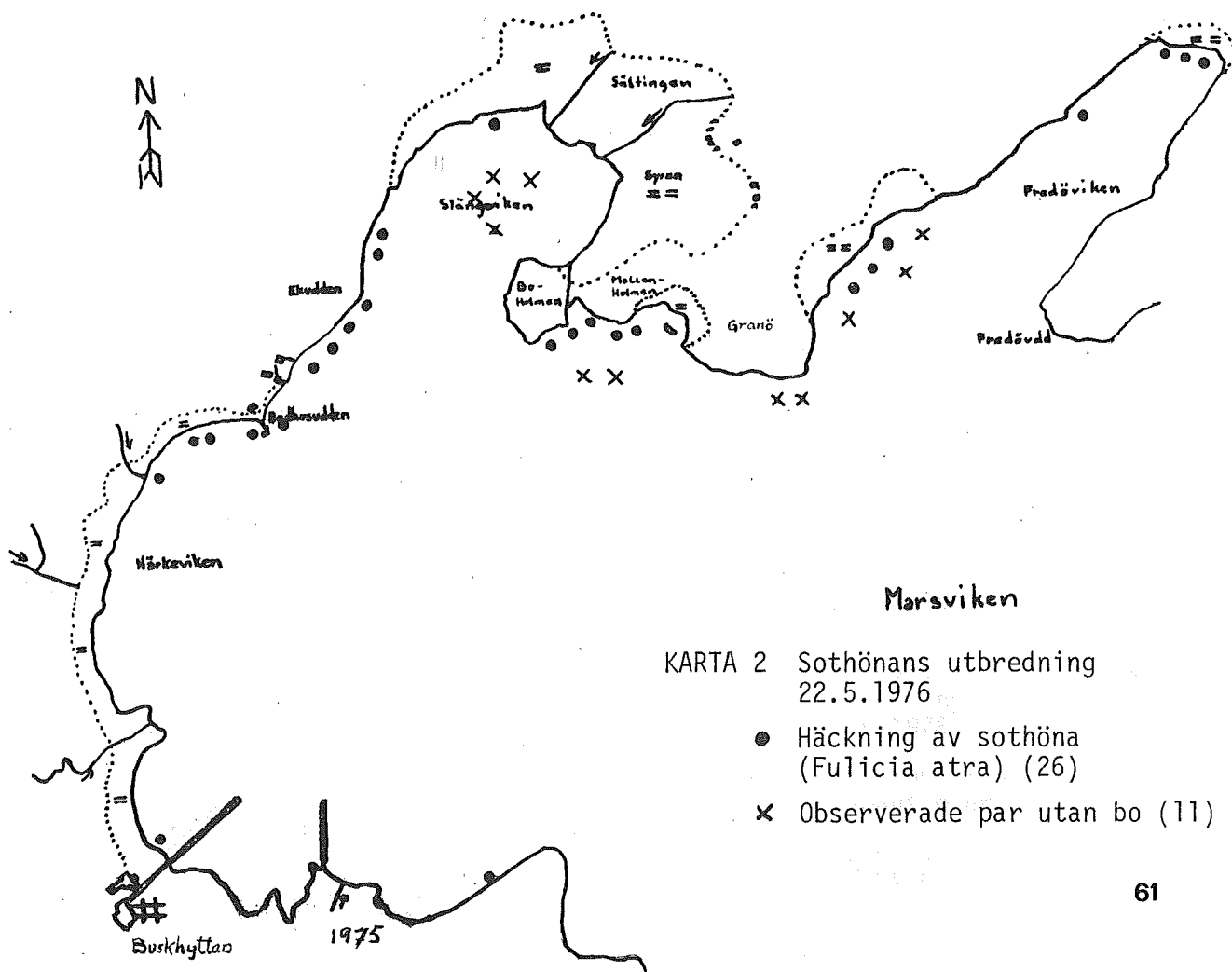
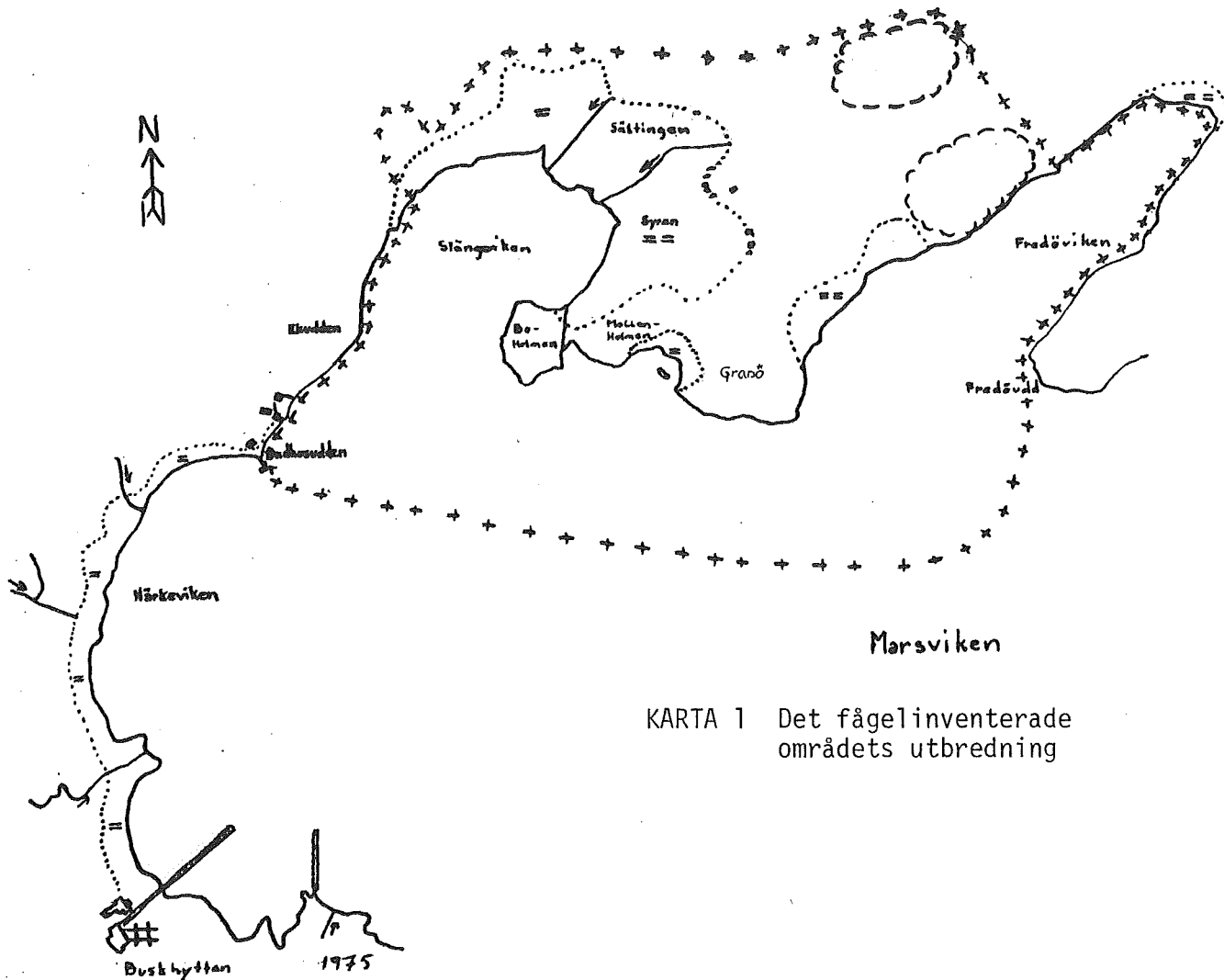
Summa 188 arter!

Claes Svedlindh i april 1977.

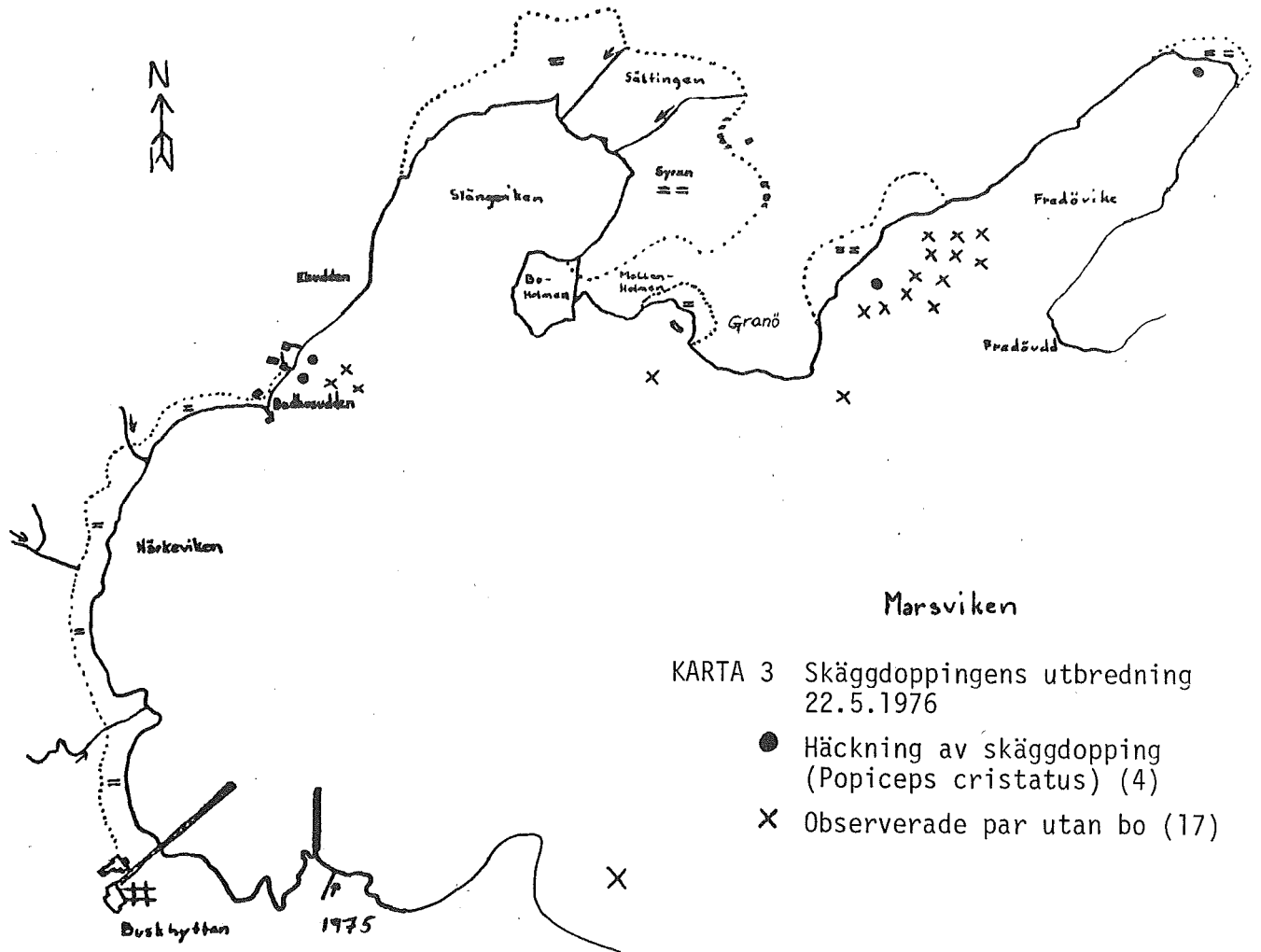

Delområde 2 sett norrifrån

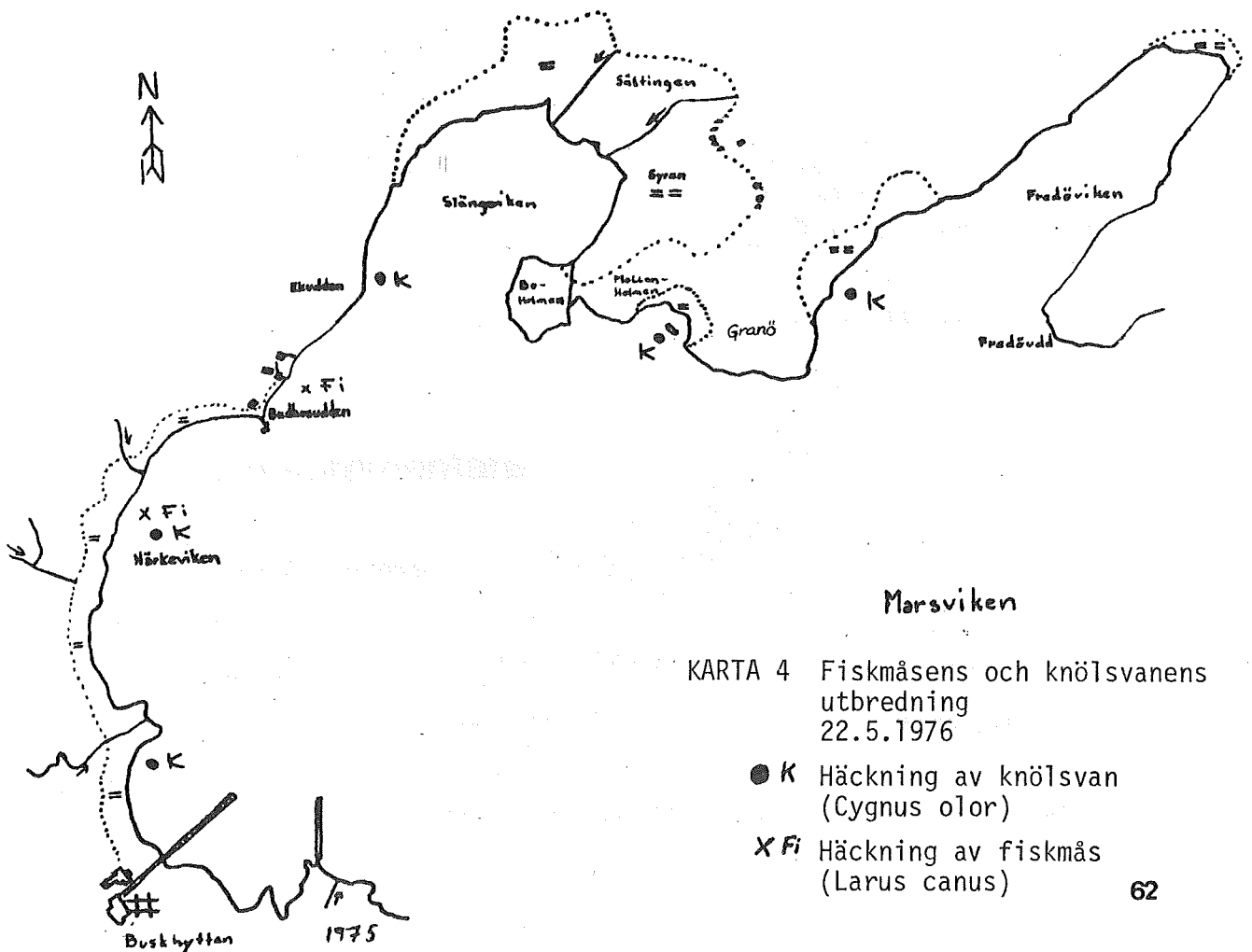

Marsviken

KARTA 3 Skäggdoppingens utbredning
22.5.1976

- Häckning av skäggdopping (Popiceps cristatus) (4)
- X Observerade par utan bo (17)

Marsviken

KARTA 4 Fiskmåsen och knölsvanens utbredning
22.5.1976

- K Häckning av knölsvan (Cygnus olor)
- X Fi Häckning av fiskmåsen (Larus canus)

DÄGGDJUR

SYFTE

Syftet med däggdjursundersökningarna har varit att se vilka arter som finns inom området och när det gäller smådäggdjuren; se vilka biotoper som har betydelse för övervintringen.

UNDERSÖKNINGAR

9-12 oktober 1975 gjordes en s k home-range undersökning i delområde 4, vilken gick ut på att ta reda på dygnsrytmen och hur stor home-range olika smådäggdjur har. 49 fällor av typen "Ugglan" som fångar djuren levande sattes ut (efter att tillstånd från markägaren på Mosstorp givits) i ett rutmönster med ca 7 meters mellanrum mellan varje. Fällorna, som vittjades var tredje timme, betades med öl-indränkt havregryn och köttfärs.

Resultatet blev dåligt. Under de tre dagarna fångades endast tre djur (två mindre skogsmöss och en dvärgnäbbmus). Veckan innan home-range undersökningen fångades en vanlig näbbmus vid ladan i delområde 4.

Under våren 1976 har, under ett par helger (10-11 april och 22-23 maj) fällor satts ut i olika delar av Marsängsområdet. Resultatet av dessa fångster blev att en åkersork, två mindre skogsmöss och en dvärgnäbbmus fångades. Trots att de flesta fällorna placerats vid diken och betats med bl a köttfärs togs ingen vattennäbbmus. Denna art finns därför troligen inte inom området eller så är den mycket sparsamt förekommande.

Förutom fångst och direkta observationer av levande djur har även spybolls-dissikering och spår- och spårteckenletning skett, vilket gett gott resultat.

För att få reda på vilka biotoper inom området som har stor betydelse för övervintringen gjordes en grundlig inventering av smådäggdjursgångar våren -76 (slutet av februari och början av april). Resultatet av den visar att smådäggdjuren för sin övervintring kräver obetat gräs och isfri mark. Så gott som inga gångar hittades där marken varit isbelagd eller hårt betad. De gångar som fanns i delområde 6 var i den mest tuffa delen av området.

Ur Thomas Tjäderhanes inventering av området i slutet av 60-talet har vi hämtat flera fakta om vissa däggdjurs förekomst.

Artlista med kommentarer

Y = Ynglande
S = Sporadisk förekomst

INSEKTSÄTARE

Y Vanlig näbbmus (*Sorex a. araneus*) fångades hösten -75 i delområde 4.

Y Dvärgnäbbmus (*Sorex minutus*) fångades hösten -75 och våren -76 i delområde 4.

HARDJUR

Y Fältharen (*Lepus europeus*) är den enda förekommande hararten inom området.

Gnagare

- S Ekorre (*Sciurus vulgaris*) förekommer i delområde 3 och 5 därför att där finns skog.
- Y Akersork (*Microtus agrestis*) fångades 11/-76 vid ladan i delområde 4. Dessutom har skallar hittats i spybollar och i en sorkgång i delområde 5.
- Y Vattensork (*Arvicola terrestris*) finns troligtvis inom området. Spillning, vars storlek tyder på att de kommit från vattensorkar har hittats utefter diken. En skalle fanns även i en spyboll.
- Y Mindre skogsmus (*Apodemus sylvaticus*) är den enda skogsmusarten som påträffats. Den har fångats i delområde 4 och 5. Ett dött exemplar har hittats i delområde 3.
- Y Brun råtta (*Rattus norvegicus*) finns möjligen inom området. Ett par troliga bohål har hittats. Ett på delområde 2 och ett i den f d ängsmarken som våren 1976 blev åker. Hålen var för stora för att vara gjorda av vattensork och för små för att vara av räv eller grävling. Den utgrävda jorden låg framför hålen.

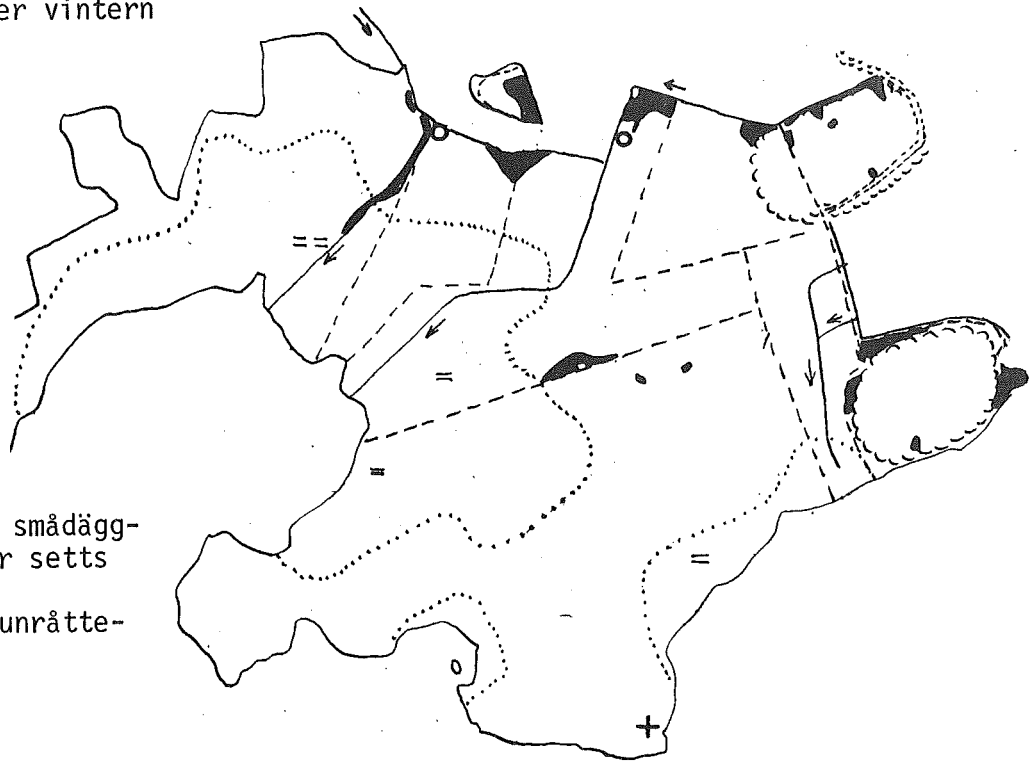
Rovdjur

- (Y)S Räv (*Vulpes vulpes*) har förr ynglat inom området. Ett gammalt gryt finns på den SÖ delen av delområde 6.
- (Y)S Hermelin (*Mustela erminea*) ynglar norr om undersökningsområdet enligt lokalbefolkningen. Att arten jagar inom området har inte kunnat bestyrkas genom direkta observationer men spår har visat att en hermelin varit i delområde 3.
- (Y)S Småvessla (*Mustela nivalis*) sågs vid flera tillfällen och ynglade troligtvis 1967, enligt Thomas Tjäderhane. 1975 och 1976 har den inte alls setts. Endast några spår som kunnat vara små- eller dvärgvessla sågs den 14 februari i delområde 3.
- (Y) Mink (*Mustela vison*) ynglade troligen 1968 enligt Thomas Tjäderhane som även såg spår i december 1967. 1975 och 1976 har ingen mink iakttagits.
- Y(S) Grävling (*Meles meles*) observerades en gång 1968 av Thomas Tjäderhane. Ett gammalt gryt fanns i delområde 5.

Partåiga hovdjur

- S Rådjur (*Capreolus capreolus*) har en gång setts i norra utkanten av undersökningsområdet under 1976 och spår har hittats i delområde 5 och 4.
- S Älg (*Alces alces*) har inte iakttagits i området 1975 och 1976. Spår har emellertid hittats på stranden i delområde 5 vilket kan tyda på att älg simmat över Marsviken till eller ifrån Marsäng.

Kartan visar smådäggdjurens övervintringsplatser vintern 1976.

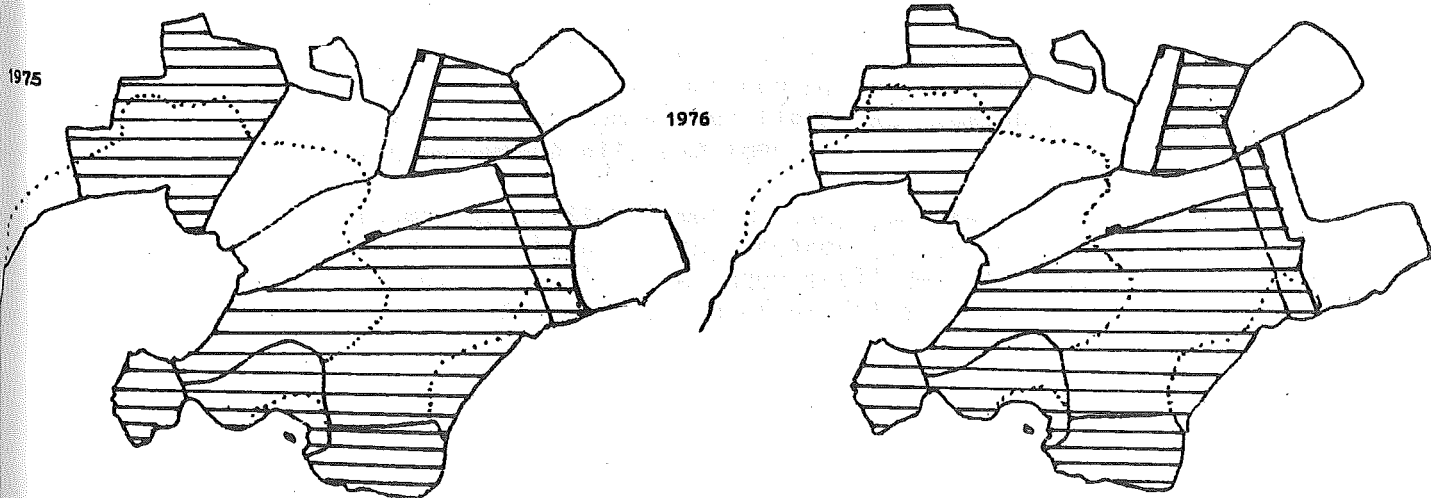

Teckenförklaring

- = område där smådäggdjursgångar setts
- = troligt brunrättehål
- + = rävgryt

Förutom dessa 15 arter har obestämda fladdermöss setts flygande över delområde 3 i ganska stort antal i början av juni 1976.

Kartorna nedan visar vilka områden som betats av kor 1975 respektive 1976.

HOT MOT MARSÄNG

Ett fint naturområde löper alltid en risk att exploateras om det inte är skyddat. Ett av de många hoten nuförtiden är den alltmer framväxande fritidsbebyggelsen.

Detta är just vad Marsäng råkat ut för. I november 1973 upprättade K-konsult i Nyköping ett förslag till byggnadsplan över fritidshus i nordöstra utkanten av ängarna. Detta förslag antogs av Nyköpings kommunfullmäktige den 10 september 1974 och fastställdes av länsstyrelsen den 4 november 1975. Exploatören som åtog sig att exploatera området den 22 januari 1976 heter AB CREDENTIALIA.

Förutom fritidshus har det byggts vägar och en parkeringsplats för tio bilar. Båtplatser och en badplats har anlagts vid Fredövikens och till dem har det dragits en grusväg.

Eftersom stranden var dygig var man tvungen att forsla sand till badplatsen. Denna körde man ut vintern 1976 och lade på ett stort plastskycke för att den inte skulle blanda sig med dyn.

Senhösten 1976 byggdes en 36 meter lång båtbygga. Förtöjningsbommar och våg-
avbärare skall också byggas. Sammanlagt blir det 25 båtplatser.

Människor från fritidshuset och fritidsbåtarna kommer att utgöra en störningskälla, liksom alltför intensiv fågelskådning på våren, kan utgöra. Människor med fritidsbåtar har de senaste åren gått iland och stört fågellivet.

Nu (januari 1977) vill man bygga fler fritidshus än de avtalade. Det är husen vid Mosstorp man vill göra om till fritidshus. Kommer det fortsätta så här kan det mycket väl hända att det en dag blir planer på att exploatera själva ängarna till t ex golfbana som det en gång var tal om.

Ängarna behöver ett varaktigt skydd mot exploatering. Exploateras de innebär det att de stora naturvärden som i denna inventering redovisats förstörs.

Det är inte bara fritidsbebyggelse som "naggat" området i kanten. Sommaren 1976 plöjdes en bit av tuvmarken i norra delen upp och gjordes till åker. Samtidigt revs en av de båda ladorna som fanns inom området och en del av gårdesgården. Detta kan ha inneburit att en jorduggla troligen misslyckats med sin häckning 1976.

Ett annat hot som kanske kan bli aktuellt är att kobetet upphör på området. Upphöret kommer strandängarna att växa igen och mycket av områdets karaktär av öppet kulturlandskap försvinna. Dessutom kommer florans förändras och de för vadarfåglarna viktiga strandängarna att växa igen.

Giftspridning är ytterligare ett hot mot Marsäng. Besprutning av vass o dyl kan ge återverkningar på durlivet. Från det angränsande jordbruket kan gifter spridas in över strandängarna. Enligt lokalbefolkningen skall det för länge sedan funnits raphöna inom området men dessa försvann efter det att man börjat använda gift i jordbruket.

